

**KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLERİN ETKİN VATANDAŞ YETİŞTİRME
AMACI AÇISINDAN EĞİTİME DOĞRUDAN VE DOLAYLI
YOLDAN KATKI VEREN DERNEKLERİN
İŞLEVSELLİĞİNİN İNCELENMESİ (KÜTAHYA İLİ ÖRNEĞİ)**

Murat KARACA
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Sibel IŞIK MERCAN
Prof. Dr. Nurgül BOZKURT (2. Danışman)

Kütahya, 2019

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirme amacı açısından eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan katkı veren derneklerin işlevselliğinin incelenmesi’’ adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların ‘‘Kaynaklar’’ bölümünde gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak hazırlanıldığı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

02/08/2019

Murat KARACA

Kabul ve Onay

Yazar Murat KARACA 'nın hazırlamış olduğu “Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirme amacı açısından eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan katkı veren derneklerin işlevselliğinin incelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü eğitim öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oy birliğı ile kabul edilmiştir.

02/08/2019

Tez Jürisi

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Sibel IŞIK MERCAN (Danışman)

Prof. Dr. Nurgül BOZKURT (2. Danışman)

Prof. Dr. Mithat AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SARI

Doç. Dr. Baykal BİÇER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Önsöz

Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının en önemlilerinden olan dernekler toplumda birçok önemli işlevi yerine getirmektedirler. Dayanışma içerisinde olan bireyler belli bir amaç çerçevesinde bir araya gelerek ortak idealler paydasında birleşirler ve tek başına yapamayacakları birçok işi yapmaya başlarlar. Günümüzde derneklerin birçok faaliyet çeşidi bulunmaktadır. Daha etkin bir eğitimin olması için gönüllü bireylerin emeğiyle ortaya çıkan, sonrasında ise topluma mal olan eğitim amaçlı dernekler, toplumumuz tarafından en çok kabul gören ve desteklenen dernek türlerindedir. Bu neden ile eğitim alanında birçok sivil toplum kuruluşu (STK) çeşitli faaliyetler yürütmektedirler. Bu çalışmada eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan faaliyet gösteren derneklerin işlevselliği ile Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki etkin vatandaş yetiştirme amacı açısından eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan katkı veren derneklerin işlevselliğinin incelenmeye çalışılmıştır. Çünkü sosyal bilgilerde yetiştirilmek istenilen vatandaş ile derneklerin çalışma amaçları arasında bazı benzerlikler gözlemlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda Kütahya ilinde bulunan eğitim derneklerinde bulunan yetkililer ile “standartlaştırılmış görüşme formu” aracılığı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ilgili alandaki derneklerin faaliyetleri, topluma sundukları katkı, öğrencilere sağladıkları faydalar aynı zamanda bu faaliyetleri yerine getirirken karşılaştıkları sorunlar ve işleyişleri incelenmeye çalışılmıştır.

Teşekkür

Çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Sibel IŞIK MERCAN'a ve Prof. Dr. Nurgül BOZKURT'a veri toplama araçlarını yanıtlama nezaketi gösteren dernek yönetici ve üyelerine katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Ayrıca yüksek lisans tez jürimde yer alarak görüş ve önerileriyle araştırmama önemli katkılar sağlayan Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SARI'ya ve Prof. Dr. Mithat AYDIN'a da teşekkürlerimi sunarım. Öte yandan çalışmamda her zaman desteğini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Cenk YOLDAŞ'a da teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak 10 yıl önce tam da bugün hayatıma anlam katarak giren, araştırmam ve birlikteliğimiz boyunca her zaman destek olan sevgili eşim Tuğba KARACA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kütahya, 2019

Murat KARACA

İçindekiler

Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz	iii
Teşekkür.....	iv
İçindekiler	v
Tablolar Dizini	vii
Grafikler Dizini	viii
Kısaltmalar	ix
Özet	x
Birinci Bölüm.....	1
Giriş.....	1
Kavramsal Çerçeve	1
Tarihsel süreçte sivil toplum kavramı	1
Türkiye tarihinde sivil toplumun gelişimi.....	7
Osmanlı Devleti'nde sivil toplum	7
Cumhuriyet dönemi sivil toplum	10
Tek parti döneminde sivil toplum	11
Çok partili dönemde sivil toplum.....	12
STK'lerin sınıflandırması	14
Dernekler.....	15
Vakıflar	17
Sendika.....	24
Kooperatif	24
Eğitim amaçlı dernekler	25
Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirme amacı ile eğitime doğrudan veya dolaylı olarak destek veren derneklerin ilişkisi.....	29
Dünyada sosyal bilgilerin ortaya çıkışı ve sosyal bilgilerin amacı	29
Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler eğitimi	32
Sosyal bilgiler dersi öğretim programında etkin vatandaşlık.....	33
Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında eğitime katkı veren derneklerin rolü	35
İlgili Araştırmalar.....	37
Problem Durumu	39
Araştırmanın Amacı ve Önemi	40
Problem Cümlesi.....	41
Alt problemler	41
Sayıtlar	41
Sınırlılıklar	42
Tanımlar	42
İkinci Bölüm	44
Yöntem.....	44
Araştırma Modeli	44
Çalışma Grubu	44
Verilerin Toplanması	46
Verilerin Analizi.....	47
Geçerlik ve Güvenirlik.....	47

Üçüncü Bölüm	50
Bulgular.....	50
Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Kuruluş Amaçları Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular.....	50
Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Yapısal Özellikleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular	54
Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Eğitim Alanındaki Çalışmaları Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular	61
Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Çalışmalarını Yürütmesi Sırasında Çeşitli Alandaki İşleyişleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular	68
Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Tüzükleri ve Eğitime Yönelik Çalışmalarını MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Etkin Vatandaşlık Kavramı ile İlişkiseldik Durumu Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular	73
Dördüncü Bölüm.....	76
Sonuç, Tartışma ve Öneriler	76
Tartışma ve Sonuç.....	76
Öneriler	82
Uygulamaya dönük öneriler	82
Araştırmacılara dönük öneriler	82
Derneklere dönük öneriler.....	83
Kaynakça.....	85
Ekler	90
Ek-1: Anket Çalışma İzni.....	90
Ek-2: Görüşme İzni	94
Ek-3: Kütahya İli Vakıfalar Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Dernekler Müdürlüğü'nden Alınan Veriler Doğrultusunda Görüşme Yapılan Dernekler	
Ek-4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı	97
Ek-5: Örnek Eğitim Derneği Tüzüğü	101
Özgeçmiş.....	118

Tablolar Dizini

Tablo 1. Sivil Toplumun Boyutları	5
Tablo 2. Eski Vakıf Türleri ve Sayısı.....	19
Tablo 3. Yeni Vakıf Türleri ve Sayısı.....	19
Tablo 4. Yeni Vakıfların Hizmet Verdiği Coğrafi Alan	23
Tablo 5. Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Bir Sınıflandırması.....	25
Tablo 6. MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Etkin Vatandaşlık ile Derneklerin Tüzükleri Arasındaki Ortak İlişkisellik Durumu	36
Tablo 7. Katılımcılarla İlgili Demografik Bilgiler	45
Tablo 8. Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Kuruluş Amaçlarına İlişkin Görüşleri.....	50
Tablo 9. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramının Ne Anlama Geldiğine ve Rollerine Yönelik Bulgular.....	51
Tablo 10. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Amaçlarına Yönelik Bulgular ..	53
Tablo 11. Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Yapılarına İlişkin Görüşleri	55
Tablo 12. Dernek Üyelerinin Sivil Toplumcu Yapısına Yönelik Bulgular	55
Tablo 13. Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Politikalarına İlişkin Görüşleri.....	58
Tablo 14. Derneklerin Yönetim Biçimlerinin Özelliklerine Yönelik Bulgular	58
Tablo 15. Derneklerin Faaliyet Alanlarındaki Fırsatlarına Yönelik Bulgular	60
Tablo 16. Derneklerin Eğitim Alanındaki Çalışmalarına Yönelik Bulgular.....	61
Tablo 17. Dernek Çalışmalarını Yürütmesi Sırasında Çeşitli Alandaki İşleyişlerine Yönelik Bulgular.....	68

Grafikler Dizini

Grafik 1. Yeni vakıfların yıllara göre dağılımı (1980-2017).	21
Grafik 2. Yeni vakıfların coğrafi bölgelere göre dağılımı (1980-2017).	22
Grafik 3. Türkiye nüfusunun vakıflara üyelik oranı.	23
Grafik 4. Türkiye’deki vakıfların faaliyet gösterdiği alanlara dair sayısal veriler. 24	
Grafik 5. Derneklerin faaliyet türlerine göre dağılımı	26
Grafik 6. Derneklerin 2000-2018 yılları arası üye sayısı.....	27
Grafik 7. Türkiye’deki coğrafi bölgelere göre faal dernek sayısı.	27
Grafik 8. Kütahya ilindeki derneklerin 2000-2018 yılları arası üye sayısı.....	28
Grafik 9. Dernek üye sayılarının Türkiye nüfusuna oranı	29

Kısaltmalar

DERBİS	: Dernek Bilgi Sistemi
ICNPO	: International Classification of Non-profit Organizations (Uluslararası Kar Amacı Gütmeyen Kurum Sınıflandırması)
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council for the Social Studies (Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TV	: Televizyon
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSEV	: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
YADA	: Yaşama Dair Vakıf

Özet

Sosyal Bilgiler Programındaki Etkin Vatandaş Yetiştirme Amacı Açısından Eğitime Doğrudan ve Dolaylı Yoldan Katkı Veren Derneklerin İşlevselliğinin İncelenmesi

Bu çalışma, Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirme amacı açısından eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan katkı veren derneklerin işlevselliğini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır.

Araştırmanın katılımcılarını 2017-2018 yılında Kütahya Vakıflar İl Müdürlüğüne bağlı resmi derneklerde görev yapan 25 dernek yöneticisi ve üyesi oluşturmuştur. Veriler, dernek yöneticisi ve üyelerinin, Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirme amacı açısından eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan katkı veren derneklerin işlevselliğine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yerli ve yabancı alan yazının incelenmesi ve uzman görüşüne başvurulması sonucunda oluşturulan “standartlaştırılmış görüşme formu” kullanılarak toplanmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler yoluyla toplanan veriler “betimsel analiz yöntemi” kullanılarak analiz edilmiştir.

Analizlerde yüzde frekans değerleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirme amacı açısından eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan katkı veren derneklerin yeterince faaliyet ve çaba içerisinde olmadıkları görülmektedir. Bazı dernekler etkin vatandaşlık ile ilişkili eğitime dönük neredeyse hiçbir faaliyette bulunmazken, bazı dernekler ise uluslararası bir yapıda faaliyetlerde bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Dernek, eğitim, etkin vatandaşlık, işlevsellik, sosyal bilgiler

Abstract

. Investigation of the Functionality of Associations That Contribute Directly and Indirectly to Education for the Purpose of Effective Citizen Training in the Social Studies Program

The purpose of this study was to examine the functionality of associations that contribute directly and indirectly to education for the purpose of effective citizen raising in the social studies program. Phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in the study.

The participants of this study consisted of 25 association managers and members working in the official associations of Kütahya Provincial Directorate of Foundations in 2017-2018. The data were collected by using the standardized interview form which was formed as a result of examining the literature of domestic and foreign field and applying the expert opinion in order to determine the opinions of the managers and members of the association on the functionality of the associations contributing directly and indirectly to education for the purpose of raising effective citizens in the Social Studies program. Data collected through standardized interviews were analyzed using “descriptive analysis method.

Percentage frequency values were analyzed. As a result of this research, it is seen that the associations that contribute directly and indirectly to education in terms of effective citizen raising in social studies program are not in sufficient activities and efforts. While some associations do almost no activities for education related to effective citizenship, some associations operate in an international structure.

Keywords: Association, education, effective citizen, functionality, social studies

Birinci Bölüm

Giriş

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi, problem durumu, amacı ve önemi, alt amaçlar, sınırlılıklar üzerinde durulmuş, eğitim amaçlı derneklerin içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının tanımlarına ve tarihçesine değinilmiş, söz konusu eğitim derneklerinin özellikleri açıklanmıştır. Sosyal bilgilerin dünyadaki ve Türkiye'deki tarihine değinilip MEB 2018 Sosyal Bilgiler Programı'ndaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında eğitime katkı veren derneklerin rolü ele alınmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Tarihsel süreçte sivil toplum kavramı

Sivil toplum, içeriğini Batı siyasal düşünce tarihindeki bir dizi tartışma ve Batı'nın toplumsal deneyimleri sonucunda oluşan evrimin sonucunda, Batı siyasal geleneğinin içinde doğum gelişerek kazanmıştır. Bu kavramın düşünsel temelleri, Aristo ve Çiçeron, Hobbes, Locke, Montesquieu ve Rousseau tarafından atılmıştır (Erdoğan Tosun, 2011).

Sivil toplumun etimolojik yapısına bakıldığında "sivil" sözcüğü, Latince "civis" kökünden türetildiği ve "civisin" vatandaş veya "kenttaş" anlamına geldiği görülmektedir (Güneş, 2004). Bu anlamın dışında "sivil" in kökü şehir hayatının beraberinde getirdiği hakları ve yükümlülükleri ifade eder (Mardin, 1990). Toplum kavramı ise, faaliyette bulunan örgütlenmiş insan topluluklarının adıdır (Yıldırım, 2003).

Sivil toplum ise, Fransızcadaki "sociétécivile"den gelmektedir (Güneş, 2004; Talas, 2011). İlk kez modern anlamda ise sivil toplum kavramı, Adam Ferguson tarafından 1767'de "Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme" adlı çalışmasında toplumsal yapıyı "*çıklarların, ekonomik hareketlerin oluştuğu ve ekonomik akımların doğup geliştiği, sınıflar ve sınıfsal örgütlenmelerin gözlemlendiği ama sadece sınıfların değil diğer toplumsal kesimlerin de davranışlarının gözlenebildiği bir alandır*" şeklinde tanımlayarak kullanılmıştır

(Doğan, 2002). Başka bir tanıma bakıldığında sivil toplum ise, bir anlamda, çağımızın gelişmiş ve demokratik toplumlarının ortak adıdır. Bu yönüyle de sivil toplum, hiçbir üst kimliğe ve gerçekliğe dayanmadan, gelişimini yönlendirebilen ve anlamlandırabilen, bunun için ihtiyaç duyduğu dinamikleri içeren, devletten özerk, devamlı bir gelişme içerisinde olan bireyler ile örgütlenmeler topluluğudur (Yıldırım, 2003).

Tüm bu durumlara bakıldığında sivil toplum kavramının basit bir tanımı hala yapılamamış olduğu görülmüştür. Farklı toplumlarda meydana gelen tarihsel gelişmelerle ilişkili olarak çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir. Bir toplumda sivil toplumun gelişmesi kültürel bir süreçtir. Bu gelişim ise çoğulculuk, eğitim, dayanışma, katılım, sorumluluk, bağımsızlık, toplumsal bilinçlenme ve yetki devri öğelerinin gelişmesi ile doğru orantıda meydana gelebilir. En geniş anlamıyla sivil toplum, “*bireyler veya gruplar tarafından gerçekleştirilen ve her türlü toplu sosyal faaliyet*” olarak tanımlanmaktadır (Dunkerley ve Fudge, 2004).

Buna ek olarak Çaha (2005); toplumsal bir yaşam biçimi, Mardin (1990; 2005) medeni yani şehirli olan ve Batı’dan aldığımız siyasetle ilgili kavramlar arasında ülkemizde en çok yanlış yaratan kavramlardan biri, Sarıbay (2001) devletin hakimiyet alanı sınırının dışında kalan toplulukların oluşumu, Keane ise (1998), yasal olarak korunan, hükümet dışı, şiddete başvurmeyen, kendinden organize olan, kendiliğinden refleks gösteren, sürekli birbiriyle ve devletle ilişkili olan, yapıcı ve aktivitelerini gerçekleştirmeye kuvveti olan kompleks ve dinamik bir grup olarak göstermektedir, Özcan (2005) modern kapitalist toplumun olgunlaşma sürecinin parçası, White da (1994) devletle-devletten ayrı, devletle ilişkide özerkliğe sahip olan ve toplumun üyeleri tarafından kendi çıkarlarını veya değerlerini korumak ya da yamak için gönüllü olarak kurulan örgütlenmelerin oluşturduğu aile arsında ara bir nitelik alanı olarak tanımlamıştır.

Sivil toplum terimi ilk defa, Aristo tarafından insanların güven içinde yaşayabileceği şehir devletini imleyen siyasal toplumu belirtmek için *politikekoinonia* (veya koinoniapolitike) kavramıyla bağlantılı olarak siyasal toplum olan polise atıfta bulunularak kullanılmıştır (Biber, 2006). Buradaki anlamının devamı olarak Roma dönemi boyunca da kullanılmıştır (Yıldırım, 2003). Çiçero’nun “*societascivilis*” fikrinde de bahsi geçen sivil topluma (koinoniapolitike) vurgu yapılmıştır (Cohen ve Arato, 1992). Bu da eski bir

Avrupa geleneğinin bir parçasını oluşturmuştur (Keane, 2004). Bunu takip eden Orta Çağda ise tarihsel bir olgu olarak sivil toplum kavramı şekillenmeye başlamış ve orta sınıfa bazı kentsel yaşamda sunulan sivil özgürlükler ve özerk kurumların gelişme imkanı bulduğu alan olarak kendine yer bulmuştur (Colas, 1995).

18. yüzyıla kadar devletle özdeş kullanılan sivil toplum kavramı, 18. yüzyıldan sonra Aydınlanma felsefesi ve burjuvazinin doğuşuyla birlikte, birey ve toplulukların hak ve özgürlüklerinin bir alanı olarak devletten ayrılmaya başlamıştır. Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan burjuvazi sınıfını tanımlamak için kullanılmış, feodal düzene alternatif yeni bir düzen öngören kapitalizm ile birlikte gelişmiştir (Aslan, 2010; Duman, 2004). Aydınlanma felsefecisi olan Locke sivil toplumda devletin rolünün sınırlandırılması gerektiğinden bahseder. Rousseau, sivil toplumun oluşmasının asıl şartı olarak özel mülkiyeti görür ve devlet-sivil toplum ikileminin aşılmasını söylemektedir (Savran, 1987). Sivil toplumu devlet eksenli olarak ele alan Thomas Hobbes'a göre sivil toplum; sonradan kurulmuş, kurumlaşmış bir toplumdur. İnsanlar arasındaki sosyal sözleşme ürünüdür. Sivil toplumun oluşumu ve devamlılığı da toplumun bütünleşmesine bağlıdır. Bu da ancak sözleşme sonucu oluşacak mutlak devlet gücü tarafından gerçekleştirilir (Tosun, 2001). Bunlara ek olarak Hobbes, Aristo'nun doğal hukuk savunusunun tersine özgür ve eşit bireylerden oluşan "societasnaturalis" görüşünde sivil toplumu sonradan kurulmuş bir toplum ve devletin insanlar arasındaki sosyal sözleşmeyi belirleyen asıl taraf olduğunu savunur (Savran, 1987).

Sivil toplum kavramını Hobbes'tan farklı olarak devletten büyük ölçüde ayıran ve karmaşık bir sosyal düzen olarak ilk ele alan kişi Hegel'dir (Aslan, 2010). Hegel bu ayrımı 1821 yılında yazdığı "Hukuk Felsefesi" adlı eserinde yapmıştır (Bayhan, 2002). Hegel'de sivil toplum, ailenin diyalektik bir gelişmeyle devlete varmasında aracı bir basamak olarak gelişmektedir. Hegel, "societascivilis" kavramını radikal bir şekilde değiştirerek sivil toplumun üyelerinin korunarak ahlaki yaşamda aile ile devlet arasındaki değişimin bir aşaması olarak görmüştür (Erdoğan Tosun, 2011). Bu yaklaşımı ile Hegel, bireyleri ve sivil toplumu, devlet içinde eriten, kaynaştıran ve bütünleştiren idealist bir devlet olarak savunur (Doğan, 2000).

Hegel'e zıt olarak devletin sivil topluma bağımlı olduğunu ve onun sivil toplum tarafından belirlendiğini varsayan Marx'a göre ise sivil toplum, Orta Çağ sonunda toplumsal bir oluşum olarak burjuva sınıfı ile sermayenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sivil toplumu, burjuva kapitalist toplumu ile denk tutan Marx, sivil toplum ile siyasal toplumun uzlaştırılmasının değil, ortadan kaldırılmasının gereğini vurgulamış ve sivil topluma dair olumsuz bir tavır takınarak sivil toplumun ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuştur (Tosun, 2001).Devletten bağımsız bir toplumsal alan olarak sivil toplumu, vatandaşların, aile veya devlet tarafından temsil edilmeyen ortak çıkarlarının alanı, toplumsal bir yaşam biçimi olarak değerlendirmiş (Çaha, 2005; Doğan, 2002; Erdoğan, 2005; Yıldız, 2004) ve sivil toplumu kapitalizm ve burjuvazinin bir şartı değil ürünü olarak görmüştür (Sarıbay, 2011). Ayrıca Marx'ın sivil toplumun devletle eş anlamlı kullanılmasına verdiği tepkiler doğrultusunda, sivil toplumla devletin birbirinden ayrı iki birim, devletle ekonomik faaliyetlere ve bu faaliyetleri düzenleyenlere boyun eğme olarak sivil toplumu değerlendirmesiyle (Aktay, 2005) büyük bir kırılma yaşamıştır

Marx'ın eleştirisini izleyen 19.yüzyılda sivil topluma ilişkin tartışmalar, ulus-devletlerin kapitalist-sosyalist ideolojiler karşısında, tanımı konusunda krize girdiği, vatandaşlık kavramı çerçevesinde devam etmiştir. Devletin özerkliği mi yoksa bireyin devletten özerkliği mi savunulmalı tartışmaları sivil toplum kavramının temel sorunları olmuştur (Erdoğan Tosun, 2011). Bu yüzyılda devlet; meşruluğunu-vekaletini sözleşme sürecinden alan ve sivil toplumla eşdeğer görülen bir konumdadır (Keane, 1988).

20.yüzyılda mülk devletinden refah devletine dönüşümde, genel oy hakkı gibi sivil özgürlüklerin toplumun tüm üyelerine yaygınlaştırılması ve ulus-devlet sürecinin bir yansıması olarak vatandaşlık düşüncesinin gelişimi, modern sivil toplumun olmazsa olmaz koşulu haline gelmiştir (Seligman, 1992; Akt. Erdoğan Tosun, 2011). Bu yüzyıldan günümüze değin bu kavram çeşitli aşamalardan geçmiştir. Bunun sonucunda modern sivil toplum, yasallık, çoğulculuk ve kamusal temelleri üzerine kurulmuştur (Cohen, 1982). Ayrıca bugün küreselleşmenin de etkisiyle ulusal ve uluslararası düzeyde etkinlik gösteren, gönüllü, kâr amacı olmayan, bireysel veya toplu vatandaş düşünceden eylem

alanına yansımaları olan küresel sivil toplum oluşmuştur (Falk, 1998; Akt. Erdoğan Tosun, 2005).

Kısacası sivil toplum kavramının tarihsel geçmişine genel olarak üçe ayırmak mümkündür. Bu dönemler, Eski Yunan'a kadar giden dönem, totaliter, despotik siyasi rejimlerden demokratik rejime geçiş dönemi, günümüzü de kapsayan sivil toplum katılımcı demokrasi dönemdir (Doğan, 2002). Bu farklı ayırım ve tanımların olmasının sebebi sivil toplumun, geçmişten beri sürekli bir değişim ve gelişim içinde olması, her coğrafyanın kültürel ve siyasi yapısıyla bağlantılı şekilde dünya genelinde farklı şekillerde ifade edilen bir kavram olmasından ileri gelmektedir.

Sivil toplum çeşitli boyutları içermektedir. Bunlar; yapı, ortam, değerler ve etki olmak üzere 4 ana boyuttur (Tablo 1).

Tablo 1

Sivil Toplumun Boyutları

Sivil Toplumun Yapısı	Sivil Toplumun Ortamı	Sivil Toplumun Değerleri	Sivil Toplumun Etkisi
Üye Sayıları	Yasal Bağlam	Demokrasi	Kamu Politikalarını Etkileme
Bağış Yapma	Siyasi Bağlam	Hoşgörü,	Vatandaşların Güçlendirilmesi
Gönüllülük Oranları	Kültürel Bağlam	Çevresel Sürdürülebilirlik	Toplumsal İhtiyaçların Karşlanması
Sivil Toplum Altyapısı	Ekonomik Bağlam		
İnsan Kaynakları	Sivil Toplum-Devlet İlişkisi		
İnsan Hakları	Sivil Toplum-Özel Sektör İlişkisi		
Mali Kaynaklar			

(TÜSEV, 2006).

Sivil toplum bu boyutlarıyla bazı özellikler de kazanmıştır. Bu özellikleri demokratik tutumları geliştirmek, devlet iktidarını kontrol etmek, siyasi partilerin demokratikleştirilmesini sağlamak, yeni fikirlerin geliştirilerek yayılmasını sağlamak, katılım düzeyini yükseltmek, bilgiyi toplumun geniş kesimlerine yaymak, kutuplaşmaları ortadan kaldırmak, yeni siyasi liderlerin yetiştirilmesi ve geliştirilmesini sağlamak, siyasi sistemin halka karşı sorumluluğunu artırmak, siyasi katılmayı seçimlerin ötesine taşımak, demokratik siyasi kültürün

edinildiği bir okul görünümü kazandırmak şeklinde sıralamak mümkündür (Erdoğan Tosun, 2001).

Bu özelliklerin dışında; gönüllülük, kâr amacı gütmeme, kendi kendini yönetme ya da özerklik gibi özellikleri de eklenebilir (Kılıç, 2012). Gönüllülük, bir bireyin maddi karşılık veya bir çıkar beklentisi olmaksızın, sosyal sorumluluk anlayışıyla, kendi isteğiyle, bir toplumsal girişime veya bir sivil toplum kuruluşu içindeki etkinliklere kendi bilgi, beceri, deneyim, finansal kaynaklar ve zamanını kullanarak destek olması biçiminde tanımlanabilir (Güder, 2006; Güngör ve Çölgeçen, 2013).

Kâr amacı gütmeme ilkesi, yönetsel ve finansal olarak devletten özerk olmalarını ve maddi finans kaynağı oluşturmaya dönük olmamayı karşılar (Avcı, 2017). Bununla birlikte, sivil toplum kuruluşlarının devlet ya da başka bir kurum tarafından finansal kaynak oluşturduğunda, özerkliklerini kaybederek ve bağımlı olabilmeleri ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 2004).

Bunlara ek olarak sivil toplum kuruluşlarının kurumsallaşma gerekliliğini anlatan örgütlülük, toplumdaki diğer gruplarla eşit düzeyde demokratik ilişkiler kurmayı karşılayan yatay ilişkilerin ön plana çıkması ilkesi, özel alan dışında hem sivil hem de siyasal toplumu ilgilendiren yaşam düzlemi olarak bir kamu alanına sahip olma özelliği ve belli bir konuda uzmanlaşma ilkesi olarak sayılabilir (Avcı, 2017).

Sivil toplum kuruluşlarının (STK'lerin) özelliklerinden sonra işlevlerine bakıldığında sosyo-ekonomik, siyasal, kültürel ve bireysel olmak üzere dört ana başlık altında toplanabilmektedir (Yıldırım, 2004). Ayrıca kamuoyu oluşturmak yoluyla bireylerin isteklerinin belirtilmesini sağlamak, çoğulcu toplum yapısının oluşumuna zemin oluşturarak piyasadaki metalaşmaya ve egemen piyasa değerlerine karşı dengeleyici bir unsur olunabilir (Güneş, 2004).

Tüm bunlardan hareketle sivil toplum kökenleri, tanımı, yapısı, boyutu ve özellikleri itibarı ile batılı bir kavramdır. Sivil toplumun Türkiye'deki gelişim sürecini anlayabilmek için, öncelikle kavramın bizdeki tarihi ve toplumsal gelişimi üzerinde bir inceleme yapılmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye tarihinde sivil toplumun gelişimi

Türkiye’de sivil toplumun gelişimini anlamak için onun taşıdığı tarihi mirasın atası olan Osmanlı Devleti’nin toplumsal yapısını incelemek önemlidir. Türkiye’de sivil toplumla ilgili çalışmalarda Osmanlı-Türk siyasal yaşamının etkilerinin ve tarihsel arka planının göz önüne alınmasının gerekliliği vardır (Yeğen, vd. 2010). Bu nedenle öncelikle Osmanlı-Türk siyasal yaşamında devlet-sivil toplum ilişkisine değinilecektir.

Osmanlı Devleti’nde sivil toplum

Genel bir yargı Osmanlı-Türk siyasal yaşamında devlet belirleyici olmuş, buna karşılık (sivil) toplumun gelişimi de devlet gücünün gölgesi altında kalmıştır (Heper, 2001; Frey, 1975; İnalçık, 1998; İnsel, 2002; Kalaycıoğlu, 2001; Keyder, 1987; Keyman ve İçduygu, 2003; Küçükömer, 2001; Mardin, 1999; Özbudun, 2003; Sunar, 1990; Turan, 1988; Akt. Yeğen, vd. 2010). Osmanlı Devleti’nin siyasi yapısı, Tanrı’nın yarattığı evrensel düzeni korumak ve yürütmek için Padişahı seçmesi olarak tanımlanan patrimonyal bürokrasi ile tek bir kalıpta anlatılabilir (Mardin, 1969).

Avrupa’nın tersine Osmanlı’da, özel mülkiyet, sosyal sınıfların ve ticareti hareketlendirecek pazarlar aramanın olmayışı, sivil toplumun meydana gelmesine engel olmuştur (Aslan, 2010). Başka bir ifadeyle Osmanlı toplumunda güçlü devlet geleneği ve Padişahların güçlü otoriteleri, Osmanlı İmparatorluğu’nda gelişmesini engellemiştir. Bürokratik ve üniter bir yapıya sahip bir devlet örgütlülüğünün karşısında geleneksel, heterojen ve dağınık bir toplum oluşturmuştur (Sunar, 1990).

Osmanlı’da siyasal iktidarın merkezi örgütleniş biçimi nedeniyle devlete bağımlı olmalarına rağmen sivil toplum niteliğinde sayılabilecek ahilik, lonca, ayanlar, medrese ve vakıf kurumları bulunmaktadır (Aslan, 2010; Özerkmen, 2017; Tuncel, 2005). Sivil topluma en çok yaklaşan sistem olan millet sistemi olmuştur ve buna göre, azınlıklara tanınan kendi eğitim kurumlarını kurabilme, meclislerini oluşturabilme haklarına sahip olmaları özerk bir yaşam alanına işaret olarak değerlendirilebilir (Gönenç, 2001).

Ahilik Teşkilatı’nın, Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda büyük rolü bulunmaktadır (Demir, 2000). Türkçe “akı” veya Arapça “ahi” yani “kardeş”

kökünden gelen Ahilik (Erken, 1986), sosyal ve ekonomik işlevleri yönüyle 1400'lü yıllarda “sivil toplum örgütü/meslek örgütü” olarak uygulamaya konulmuştur. Ahilik Teşkilatı'nın amacı, ekonomik olarak en üst düzeydeki zenginle en alt düzeydeki fakir arasında, üreten ve tüketen arasında ve halk ile devlet arasında iyi ve sağlam ilişkiler kurarak “sosyal adaleti” oluşturmak olmuştur(Öztürk, 2002).

Ahilik Teşkilatı yaklaşık 630 yıllık etkisini, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu Türkleri arasında sanat, ticaret ve iktisadi alanlar başta olmak zere, toplum yaşamının hemen hemen tamamında sürdürmüştür (Karagül, 2012). Kurumsal yapı olarak günümüzdeki sivil toplum örgütlerini çağrıştıran ahilik (Mahiroğulları, 2008), günümüzde tüketici şikâyetlerini değerlendiren ve tüketici haklarını koruyan bazı dernekler ve sivil toplum kuruluşlarına benzer yapıda olmuştur (Durak ve Yücel, 2010). Ancak her ne kadar bir sivil toplum kuruluşu olsa da devletin desteğinden ve kontrolünden tamamen uzak değildiler (Sarıkaya, 1999). Tüm bunlarla birlikte Ahilik, muhtaç durumdaki herkese, yardımda bulunan bir sivil toplum örneği olmuş ve Türk toplumunun sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamını düzenleyen en büyük sivil toplum kuruluşu olarak yerini almıştır (Karaman, 2014).

Lonca terimi Osmanlı'da “oda” anlamında çevrilen İtalyanca “loggia” kelimesinden türemiştir ve Osmanlı'da bu kavramın ekonomik bir birim olmanın ötesinde toplumsal işlevleri de mevcuttur (Tüzen, 2007). Ahilikten farklı olarak loncaya zaviyede manevi eğitim sürecinden geçmeyen Müslüman dışı unsurlar da dahil edilmiştir. Bunun sebebiyse Osmanlı Devleti'nin zamanla büyüyüp imparatorluk haline gelmesidir (Kılınç, 2012; Akt. Çeker, 2017). Ahiliklerin, şehirlerde merkezileşen esnaf birlikleri kimliğinde olan loncalar (Abay, 2011), esnafla merkezi yönetim arasında önemli bir köprü görevinde Anadolu'da üretim ve pazarlama ortaklığını teşvik edici kurumlar olarak ortaya çıkmışlardır. Loncalar zamanla üretim kalitesini yükseltme, kalifiye eleman yetiştirme, yetişen elemanlara ustalık sertifikası verme, iş ve ticaret ahlakını geliştirme ve denetleme, işçileri koruma ve üretimi en ucuz yoldan tüketiciye ulaştırma gibi görevler de üstlenmişlerdir (Çaha, 1994).

Vakıflar İmparatorluğu olarak da anılan (Yatkın, 2006) Osmanlı döneminde STK'lerin sayısı 29 binlere ulaştığı düşünülürse olması gereken düzeyden

olumsuza doğru bir düşünün gerçekleştiği söylenebilir (Betil, 2006). Vakıf ve loncalar Osmanlı toplum düzeninde önemli yerel işlevler üstlenmişler; kentlerin temizliğinden içme suyu sağlanmasına, yol ve köprülerin yapımından, diğer altyapı hizmetlerinin yürütülmesine, hayır işlerinden hayvanların korunmasına kadar pek çok belediye hizmetini yerine getirmişlerdir (Kozak, 1985).

Ayanlar ise taşrada nüfuz ve kudretini arttırarak (Pamir, 2004) 1808 Sened-i İttifak'ı II.Mahmud'a imzalatmışlardır. Ayanların devlete bağlı kalmaları ve bölgelerinde herhangi bir zorbalığa başvurmamaları karşısında devletin de onlara karışmaması kararıyla devlet üzerinde böylesine yönlendirici bir güce ulaşması aslında Osmanlı Devleti'nde sivil toplumun var olma çabasını yansıtmıştır (Çaha, 1994).

İlerleyen dönemde sivil toplumun önemli bir unsuru olarak Anayasal sisteme geçişin aşamalarını oluşturan Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve 1876 Kanun-i Esasi'nin ilanı ile meşrutiyet rejimine geçiş yaşanmıştır (Çubuklu Yıldızlı, 2012). Bu da devletin varlık alanlarını daraltarak sivil toplum inisiyatifini biraz genişletmiştir. Sivil toplumun devlete ilişkileri, devlete karşı yükümlülükleri ve sonuç olarak da hukuki temellerde, sivil toplum adına önemli gelişmeler olmuştur. Dernek kurma, şirket kurma hakkı gibi konuların da yer aldığı örgütlenme ve ona bağlı haklara yönelik düzenlemeler getirilmiş (Sarpaşan, 2008) ve Osmanlı'da sivil toplum niteliği taşıyan gruplar sivil topluma zengin bir dayanak oluşturmuşlardır. Son sanayi atılımları ve modernleşme çabalarıyla (özellikle II. Meşrutiyet) Osmanlı devleti sivil toplum açısından zenginleşmiş, Marksistler, liberaller, milliyetçiler, İslamcılar, Ermeniler, Araplar, Rumlar, yerli ve yabancı serbest müteşebbisler, sendikalar, masonlar, kadın grupları gibi gruplar ortaya çıkmıştır (Çaha, 2000).

Sivil toplumun önemli bir ögesi olarak görülen siyaset faktörü (Yeğen vd., 2010) Osmanlı'nın son zamanlarında sivil toplum için önemli olmuştur. Bu dönemde STK olarak da nitelendirilebilecek çok sayıda oluşum meydana gelmiştir. İlk olarak Haziran 1865'te, üyeleri aydınlar, kara ve deniz subayları, genç öğretmenler, memurlar, edebiyatçılar ve gazetecilerden oluşan Genç Osmanlılar gizli bir yapılanma çıkmış ve sonrasında II. Abdülhamid döneminde Genç Osmanlılar grubu ve Jön Türkler adıyla çalışmalarına devam etmişlerdir. 1902'de yaptıkları kongreden sonra başını Prens Sabahattin'in çektiği Teşebbüsü

Şahsi ve Ademi Merkeziyet Cemiyeti ve Ahmet Rıza Beyin başını çektiği Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti olarak ikiye ayrılmışlardır. 31 Mart Olaylarında aktif rol oynayan İttihat ve Terakki Cemiyeti ardından siyasal parti haline dönüşerek yapılan seçimlerde iktidara gelmiştir. Rumeli'den gelerek İstanbul'da iktidara yerleşen bu cemiyete karşı da Halaskar Zabitan Grubu gibi birçok örgüt kurulmuştur. Balkan Savaşı devam ederken İttihat ve Terakki, 1912 Bab-ı Ali Baskı'nında, 8 Ekim 1918'de Talat Paşa'nın sadrazamlıktan istifasına kadar, Enver, Talat ve Cemal Paşalar ülkeyi yönetmişlerdir (Öztürk, 1995).

Cumhuriyet dönemi sivil toplum

Buraya kadar olan kısımda cumhuriyet dönemindeki sivil toplum oluşumlarına ışık tutması açısından Osmanlı Devleti dönemi sivil toplum gelişmelerine baktıktan sonra Kurtuluş Savaşı yılları ve Cumhuriyet Türkiye'sindeki sivil toplum çalışmalarına değinilecektir.

Kurtuluş Savaşı yıllarında işgal edilen vatan topraklarını kurtarmak amacıyla da sivil toplum niteliği taşıyan çeşitli cemiyetler kurulmuştur(Yeğen, vd., 2010).Bu dönemde ordu komutanları, subaylar, taşra esnafı, toprak sahipleri, sivil seçkinler ve aydınların merkezi sisteme dahil edilmeleriyle devlet-sivil toplum kaynaşması bir ölçüde sağlanmıştır (Kazancıgil, 1986).

Osmanlı Devleti'nin esas mirasçısı kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde saltanat ve halifelik kaldırılmış, Osmanlı'nın diliyle, tarihiyle, kültürüyle bağlantı sağlayabilecek bütün köprüler atılmıştır. Genç Türkiye aidiyet merkezi olarak Batı'yı seçmiştir. 1925'ten sonra, Osmanlı döneminde egemen olan çoğul kimlikler laik Türk milliyetçiliği içinde birleştirilmiş, Türk ulusal kimliğini güçlendirmeye çalışmışlardır (Çiçek, 2009). Devlet-toplum yapısındaki bu değişmeden sivil toplum da etkilenmişse de sivil toplum örgütlenmesi açısından Osmanlı'dan kalan siyasal ve toplumsal kültürün büyük ölçüde devam etmiştir (Abay, 2004; Özalp, 2008).

Cumhuriyet Türkiye'sindeki sivil toplum-devlet ilişkisini incelerken demokratikleşme sürecindeki bazı kilit kırılma noktaları olan devletin sosyo-ekonomik olarak yeniden kurgulandığı Tek Parti Dönemi, 1945'te çok partili döneme geçişle 1980'e kadar olan ve 1980 sonrası ve son olarak 28 Şubat 1996 ile başlayan ve hala devam ettiği söylenen "post modern darbeleri" dönem olan bu

dört kısmı dikkate almamız mümkün olabilmektedir (Erdoğan Tosun, 2001; Yeğen vd., 2010).

Tek parti döneminde sivil toplum

Tek Parti Dönemi, geleneksel Osmanlı yapısının dışına çıkılarak modern bir toplum ve devlet yapısına geçişin yaşandığı ve devlet-toplum ilişkisinin yeniden düzenlendiği bir kilit taşımaktadır (Erdoğan Tosun, 2001). Sivil toplum ise daha çok bürokratik toplum modeline bürünmüştür (Belge, 1986). Yapılan köklü yapısal değişiklikler ve programlar devletin baskın rolü nedeniyle sivil topluma ancak merkeze uyum sağladığı durumlarda faaliyet ve yaşam hakkı tanımıştır (Mardin, 2000). Gerçekleştirilen bu uygulama ile sivil toplumun oluşumu Batı'dakinin tersine tepeden tabana doğru olmuştur (Yeğen vd., 2010).

Burada devlet-toplum ilişkisini belirleyen yönleri, siyasal alanda tek partili yönetim, ekonomik alanda devletçilik, sosyal alanda ise modernleşme süreci olmuş ve devlet sivil toplum üzerinde asıl söz sahibi olan taraf olmak istemiştir (Kazancıgil, 1986). Buna paralel olarak da Osmanlı Döneminden Cumhuriyete geçen vakıf sayısı, 269.798 olmasına rağmen 1923–1932 yılları arasında hiçbir vakıf kurulmamış, 1932–1950 arasında sadece 8 sivil toplum örgütü kurulabilmiştir (Zaim, 1997). Bunların içinde 1923-1950 döneminde varlık gösteren tek dernekse CHP'nin ilkelerini yaymakla görevli olan Halk Evleri olmuştur (Çaha, 2000).

Tek Parti Döneminde modern bir sivil toplum için, gerekli koşulların üstten yapılan yasal düzenlemelerle oluşturulmaya çalışılmıştır (Çaha, 2007). 1924 Anayasası, Medeni Kanununun Kabulü ile gerekli ortamlar hazırlanmıştır (Tuncay, 1989). 1924 Anayasası ile 79.Madde kapsamında dernek kurma hakkı verilmiştir. Ayrıca bu dönemde ilki 1924'te Terekiperver Cumhuriyet Fırkası ve ikincisi-sonuncusu 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası olmak üzere çok partili hayata geçiş denemeleri yapılmış fakat bu girişimler sonuçsuz kalarak on beş yıllık tek parti hegemonyası devam etmiştir (Erdoğan Tosun, 2001).

Bu dönemde genel olarak değerlendirme yapmak gerekirse sivil toplumun gelişemeyişinin asıl sebebi tarihi, sosyal, kültürel gerekçelerden çok önce ekonominin büyük bir bölümünün devlete ait oluşudur (Türküne, 2005). Buna ek olarak otoriter politikalar uygulanmıştır (Ak, 2003). Cumhuriyetin ilk kurulduğu

yıllarda o dönemde gerekli olan güçlü devlet, zayıf toplum yapısı (üniter devlet), ikincisi yönetici elitlerin siyasal sistem içindeki rolü (Tek Parti İktidarı, zayıf muhalefet ve Milli Şef Dönemi) üçüncüsü ise toplumun ve özellikle de sivil toplum örgütlerinin demokrasiyi içselleştirememiş olmaları da engel olarak görülebilir (Abay, 2004).

Çok partili dönemde sivil toplum

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde sivil toplumun yapısı açısından 1950'de gerçekleşen çok partili hayata geçiş bir dönüm noktası olmuştur(Çubuklu Yıldızlı, 2012).Çok partili yaşam ve ekonomide özel sektörün genişlemesiyle birlikte sivil toplum canlanmaya başlamıştır (Yeğen vd., 2010).Bu dönemde dernekler, vakıflar, dini gruplar, işçi sendikaları, işveren kesimi, köylü gruplar ve farklılaşan medya gibi unsurlar Tek Partili Dönemden sonra tekrardan meydana çıksalar da politik hayata etki edecek konumda olamamışlar ve siyasi partilerin koruması ve desteklemesi altında olmuşlardır (Çaha, 2001).Böylelikle dernek sayılarında 1946'da 733 olan dernek sayısı 1960 yılına gelindiğinde bu sayının 733'ün 25 katından fazlası olan 18958'e yükselerek belirgin bir şekilde artış göstermiştir (Toksöz, 1983).

Erdoğan Tosun (2001),1950-1960 yılları arasında 10 yıllık bir iktidar dönemini şöyle anlatmaktadır:

Baskılara muhalefet ederek kendini iktidara taşıyan Demokrat Parti, ilk beş yılında özgürlük ve serbestlik havası oluşturmasına rağmen ekonomik durumun kötüye gitmesiyle birlikte kendine karşı oluşan muhalefeti devlet idaresini engelleyen bir düşman olarak nitelendirmiştir. Özellikle 6-7 Eylül (1955) olaylarından sonra, ordudan yardım istenerek sıkıyönetimin ilan edilmesinden sonra, basına yeni yasaklar ve sınırlamalar getirilmiştir. Buna ek olarak üniversitelerin özerklikleri ortadan kaldırılmış, üniversite öğretim üyelerinin siyasi kuruluşlarda görev almaları, siyasi yayın ve beyanda bulunmaları yasaklanmış, muhalefet partilerinin radyoda konuşma hakkı sınırlandırılmıştır. Her türlü muhalefeti izlemek ve cezalandırmak üzere Tahkikat Komisyonları kurulmuştur. İşçilere grev hakkı verilmemiş, bazı sendika birlikleri, gazete ve partiler kapatılmış, muhalif partilere oy veren beldeler cezalandırılmış, ilk etapta sınırlandırılan parti faaliyetleri sonradan tümüyle yasaklanmıştır.

Tüm bu faaliyetler 27 Mayıs 1960 Darbesi'nin altyapısını oluşturmuştur. 1961 Anayasası ve 193 Sendikalar Kanunu ile özgürlüklerin ve toplumsal fikirlerin yeniden filizlenmesi sağlanmışsa da 1971'de Nihat Erim hükümeti

tarafından Atatürkçü görüşe uyulmadığı gerekçesiyle bir yasaklama ve kısıtlama getirilmiştir (Erdoğan Tosun, 2001).

1960'lı yıllardan itibaren, özellikle Avrupa Birliği (AB) ile ilişkiler sürecinde dernek, vakıf ve organizasyonların sayısında patlama yaşanmıştır (Yeğen vd., 2010).1968'de 36.286, 1970'te 42.170, 1972'de 45 bine çıkmıştır (Toksöz, 1983).1972'deki sıkıyönetim önlemleri sonunda bu sayı 18,000'e inmiştir (Yüceok vd., 1998). Bu sayısal azalmada 12 Mart 1971 Muhtırası'nın etkisi olmuş ve bunu takip eden süreçte 12 Eylül 1980 Darbesi ile devlet ile sivil toplum arasındaki ilişki, dernekler, sendikalar, siyasi partiler, basın üzerinde yukarıdan aşağıya doğru düzenlenmeye çalışılmıştır (Erdoğan Tosun, 2001).

12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında sivil toplum, devletin karşısında yer alan hak ve özgürlükler alanı olarak "askeri toplum" un karşıtı olarak görülmüştür (Duman, 2003). Ancak darbenin etkisinin azalması ile etkinliğini arttırmış ve Türkiye'deki STK'ların %56'dan fazlasının 1980'den sonra kurulmuştur. Bu dönemde sivil toplum unsurları Türkiye'deki geleneksel merkezîyetçi varlık alanına karşı bir varlık alanı oluşturmaya başlamıştır (Ak, 2003). 1980 Darbesi öncesinde STK sayısı 38,254 iken, darbeden sonra 20,000'den fazla dernek kapatılmıştır (Şimşek, 2004).12 Eylül 1980 ile 6 Aralık 1983 genel seçimlerine kadar Milli Güvenlik Konseyi'nin etkili olduğu bir ara rejim dönemi yaşanmıştır. 1980'li yıllardan beri modernleşme hareketlerinde STK'lar önemli bir aktör olmuşlardır. 1980 sonrasında merkez sağ ve merkez sol siyasi partilerinin etkin politikalar yürütemeyişleriyle birlikte STK'lar güç kazanmış siyasi ve sosyal değişimin öncülerinden olmaya başlamıştır (Keyman ve İçduygu, 2003).

1990'lı yıllara gelindiğinde dernek sayısı artmaya devam etmiş ve 1994'te dernek sayısı 61 bine ulaşmıştır (Erder, 1996).1999 Marmara Depremi, sosyal yapıda ve toplumsal güçlerde oluşan farklılaşmayı beraberinde getirerek sivil toplumun ve STK'ların nicel ve nitel öneminin artmasına, arama ve kurtarma çalışmaları, insanî yardımlar temelinde toplumda sivil topluma karşı ilgi ve güveni arttırmasına neden olmuştur. Buna ek olarak, 2000'li yıllarda sivil toplumun gelişimine katkıda bulunan süreçler ve toplumsal olaylar meydana gelmiştir. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik sürecinin belirginleşmesi ve derinleşmesi, 2001 Ekonomik Krizi ile devletin ekonomik, siyasi ve kültürel düzeylerde girdiği meşruiyet krizi ve siyasi partilere azalan toplumsal destek de

sivil toplum ve STK'lerin önemini ortaya çıkarmıştır (Aydın ve Keyman, 2005). Bundan sonra da bu önemin artacağına işaret etmiştir (TÜSEV, 2006).

Bu bağlamdaki önemli değişim ve dönüşümlerle dernek sayısı 2000 yılında 72.500'ü geçmiştir ve 2015 tarihli verilere göre STK'ların %43'ünde üyelerin ağırlıklı olarak üniversite mezunlarından oluştuğu görülmektedir. %36.3'ünde ise üyeler ağırlıklı olarak lise mezunudur. Üyelerin ağırlıklı olarak ilkokul ya da ortaokul mezunu olduğu STK oranı ise sadece %20.7'dir. Dolayısıyla STK'lara üye olanların, toplumun geneline göre önemli oranda daha eğitilmiş kişilerden oluştuğu söylenebilir (YADA, 2015).

STK'lerin sınıflandırması

Sivil topluma ilişkin alan yazında, kuruluşları sınıflandırmaya yönelik çalışmalar olmakla birlikte üzerinde anlaşılmış, kapsayıcı ve hem teorisyenler hem de sivil toplum alanında çalışanlar tarafından kullanılabilir bir sınıflandırmadan söz etmek mümkün değildir. Sivil toplum alanında çalışan kuruluşları sınıflandırma çabalarının ilk örneklerinden biri olarak kabul edilen Esmen ve Uphoff'ın 1984'teki "topluluk bazlı kurulan ve genellikle kırsal düzeydeki yerel organizasyonlar, iktisadi fayda amacıyla kurulan kooperatifler ve üyelerinin belli nitelikleriyle tanımlanan, çeşitli çıkar gruplarının bir araya gelmesiyle oluşan çıkar kuruluşları" şeklindeki sınıflandırması vardır (YADA, 2015).

ICNPO'nun (International Classification of Non-profit Organizations, Uluslararası STK'lerin Kâr Amacı Gütmeyen Kurum Sınıflandırması) sektörel ayrıma dayalı kategorizasyonu, sektörel odaklı sınıflandırmalara en toplu örneklerden biridir. Uluslararası çalışmalar arasında en fazla kullanılan sınıflandırma da budur. Çoğunlukla kuruluşların faaliyet alanlarına dayanan bu sınıflandırmada on iki ana kategori bulunmaktadır:

1. Kültür ve Eğlence,
2. Eğitim ve Araştırma,
3. Sağlık,
4. Sosyal Hizmetler,
5. Çevre,

6. Kalkınma ve Barınma,
7. Hukuk, Savunuculuk ve Politika,
8. İyilikseverlik Aracıları ve Gönüllü Teşvikçileri,
9. Uluslararası,
10. Din,
11. İş Örgütleri, Mesleki Örgütler ve Sendikalar,
12. Diğerleri

Türkiye’de ise mevzuat açısından sivil toplum kuruluşları; dernek, vakıf, sendika ve kooperatifler ve bu kuruluşların şube ve temsilcilikleri ile üst kuruluşlarından oluşmaktadır (YADA, 2015).

Dernekler

Toplum nüfusunu giderek artması, teknolojik gelişmeler ve sosyal yapıdaki insan refahını arttırıcı yöndeki değişiklikler, devletin kamu hizmeti yükünün artması, devletin özellikle eğitim, sağlık, kültür alanları ve kamusal alanda yeterli ekonomik kaynağı ayıramaması, çoklu sosyal içeriğe sahip hizmetlerin artması nedenleri kişileri sivil toplum örgütü/STK’ler kurmaya itmiştir. Bu STK’lerde çoğu kez dernek olarak oluşmuşlardır (Özkan, 2000).

Türkiye’de dernekler, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda “Tüzel Kişiler” kısmında genel bir kanunî düzenleme içinde yer almaktadır. Ayrıca özel olarak çıkartılmış bulunan 5233 sayılı Dernekler Kanunu da derneklerin kanuni çerçevesini çizmektedir. Bu kanuna göre dernekler, “Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları” olarak tanımlanmıştır (Dernekler Kanunu, 2004).

Dernek yerine farklı terimler de kullanılabilir. Derneklerden başvurmaları halinde, spor faaliyetine yönelik olanlar spor kulübü, boş zamanları değerlendirme faaliyetine yönelik olanlar gençlik kulübü ve her iki faaliyeti birlikte amaçlayanlar gençlik ve spor kulübü adını alırlar (Dernekler Kanunu, 2004). Bunun dışında, önceki Medeni Kanun “cemiyet” terimini kullanmıştır.

Bilimsel amaçlı derneklerde de “kurum” terimi kullanılabilir (Vural, 2016).

Dernek kurma hakkı kanunda, fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın verilmiştir. Ancak, Türk Silahlı Kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarında getirilen kısıtlamalar saklıdır. 15 yaşını bitiren ayırt etme gücüne sahip küçükler; toplumsal, ruhsal, ahlaki, bedensel ve zihinsel yetenekleri ile spor, eğitim ve öğretim haklarını, sosyal ve kültürel varlıklarını, aile yapısını ve özel yaşantılarını korumak ve geliştirmek amacıyla yasal temsilcilerinin yazılı izni ile çocuk dernekleri kurabilir veya kurulmuş çocuk derneklerine üye olabilirler. 12 yaşını bitiren küçükler yasal temsilcilerinin izni ile çocuk derneklerine üye olabilirler ancak yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar. Çocuk derneklerine 18 yaşından büyükler kurucu veya üye olamazlar (Dernekler Kanunu, 2004).

Tüzük her dernekte bulunmak zorundadır. Bu tüzükte yer alması gerekenler şunlardır:

1. Derneğin adı ve merkezi
2. Derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için dernekçe sürdürülecek çalışma konuları ve çalışma biçimleri ile faaliyet alanı
3. Derneğe üye olma ve üyelikten çıkmanın şart ve şekilleri
4. Genel kurulun toplanma şekli ve zamanı
5. Genel kurulun görevleri, yetkileri
6. Oy kullanma ve karar alma usul ve şekilleri
7. Yönetim ve denetim kurullarının görev ve yetkileri
8. Ne suretle seçileceği
9. Asıl ve yedek üye sayısı
10. Derneğin şubesinin bulunup bulunmayacağı, bulunacak ise şubelerin nasıl kurulacağı, görev ve yetkileri ile dernek genel kurulunda nasıl temsil edileceği,
11. Üyelerin ödeyecekleri giriş ve yıllık aidat miktarının belirlenme şekli

12. Derneğin borçlanma usulleri
13. Tüzüğün ne şekilde değiştirileceği
14. Derneğin feshi halinde mal varlığının tasfiye şekli
15. Derneğin iç denetim şekillerinin belirtilmesi (Dernekler Kanunu, 2004).

Dernek kurmada gerekli belgeler ise şu şekilde sıralanmıştır (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü):

1. Gerçek veya tüzel en az yedi kurucu tarafından doldurulmuş ve imzalanmış Dernekler Yönetmeliği Ek-2’de örneği bulunan Kuruluş Bildirimi Formu (1 adet)
2. Dernek kurucuları tarafından her sayfası imzalanmış Dernek Tüzüğü(2 adet)
3. Dernek kurucuları arasında tüzel kişiliklerin bulunması halinde; bu tüzel kişilerin unvanı, yerleşim yeri ve kuruluş belgesi ile tüzel kişiliklerin organları tarafından yetkilendirilen gerçek kişi de belirtilmek kaydıyla bu konuda alınmış kararın fotokopisi (1 adet)
4. Kurucular arasında yabancı dernek veya dernek ve vakıf dışında kâr amacı gütmeyen kuruluşlar bulunması halinde, bu tüzel kişilerin derneklere kurucu olabilmesine dair İçişleri Bakanlığınca izin verildiğini belirten dernek kurucuları tarafından imzalanmış yazılı beyan (1 adet)
5. Kurucular arasında yabancı uyruklular varsa, bunların Türkiye’de yerleşme hakkına sahip olduklarını gösterir belgelerin fotokopileri (1 adet)
6. Yazışma ve tebligatı almaya yetkili kişi veya kişilerin adı, soyadı, yerleşim yerlerini ve imzalarını belirten liste (1 adet)
7. Dernek merkezinin (ikametgah) tapu kütüğünde mesken olarak gösterilen yerlerde bulunacak olması halinde kat malikleri kurulunun oybirliği ile alacağı karar örneği (muvafakatname) (1 adet)

Vakıflar

Arapça bir kelime olan ‘vakf’; sözlük anlamı ile durdurma, harekettten alıkoyma, hareketsiz bırakma manalarına gelir. Ayrıca “tamamen verme, büsbütün

verme” anlamını da içerir (VGM, 2018). İslam hukukçuları tarafından “*menfaati ibadullahaya ait olmak üzere bir ayni, Allah’ın mülkü hükmünde kabul ederek temlik ve temellükten ebediyyen alıkoymak*” şeklinde de tanımlanmıştır (Başyigit, 1999). Türk Medeni Kanunu’nun 73. Maddesi’ndeki tanımıyla vakıf; “Baslı basına mevcudiyeti haiz olmak üzere, bir malın belli bir gayeye tahsisidir.”

Tarihte ilk vakıf; Halife Ömer’in Hayber’in fethinden sonra ganimet olarak kendisine düşen bir arazinin satılmaması, miras bırakılmaması ve hibe edilmemesi şartı ile fakir, köle, misafir ve Allah yolunda olanların istifadesi için vermesi ilk vakıf olarak kabul edilmektedir (VGM, 2018). Modern anlamda ise vakıf, gerçek veya tüzel kişilerin, yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgüllemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır (Medeni Kanun).

Özkan’a göre (2000) ise vakıf ile dernek kavramları birbirine sıkça karıştırılan kavramlardır. Fakat vakıf bir mal topluluğu iken dernek bir insan topluluğudur, vakıfta belirli bir sermaye sahibi olmak gerekliken derneklere bilgi ve emek ön planda yer alır. Vakfın kuruluş prosedürleri daha zordur, kuruluş şekillerine dair imkânları dernekten daha geniştir, dernek kuruluşu için en az 7 kişi gerekliken vakıf için 1 kişi yeterlidir, derneklerin amacı, kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amaç gerçekleştirmek, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek iken vakıfların amacı, belirli bir hizmetin yerine getirilmesi veya başkalarının belirli mallardan yararlandırılmasıdır.

Dernekler, kuruluş belgelerinin valiliğe verilmesi ile kurulur ve tüzel kişilik kazanırlar ve kuruluş belgeleri valilik tarafından 60 gün içerisinde dosya üzerinden incelenir. Vakıflar, noterde düzenlenerek yapılacak bir resmi senetle kurulur ve vakfın kurulması için asliye hukuk mahkemesine başvurularak tescilinin yapılması gereklidir (Özkan, 2000).

Ülkemizdeki vakıfları esas itibariyle Cumhuriyet öncesi kurulanların oluşturduğu eski (mazbut, mülhak ve azınlık vakıfları) ve Cumhuriyet sonrası kurulanların oluşturduğu yeni vakıflar olarak sınıflandırmaktadır (VGM, 2018).

Mazbut vakıflar; kurucuları ve mütevellileri ölmüş, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen vakıflardır. Mülhak vakıflar; kurucularının çocukları ve mütevellileri tarafından yönetilen fakat, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından gözetilip denetimi yapılan vakıflardır. Azınlık vakıfları; her biri ayrı

tüzel kişiliğe sahip, ülkemizde yerleşik gayrimüslim vatandaşlar tarafından seçilen yöneticilerce idare ve temsil edilmekte olup Vakıflar Genel Müdürlüğü ve ilgili kurumlar tarafından denetlenen vakıflardır (VGM, 2018).

Tablo 2

Eski Vakıf Türleri ve Sayısı

Vakıfların Türleri	Sayısı
Mülhak Vakıf Sayısı	259 Adet
Cemaat Vakıf Sayısı	167 Adet
Esnaf Vakfı	1 Adet
Yeni Vakıf Sayısı	5.083 Adet
Yurtdışında Kurulan Vakıfların Türkiye'deki Şube/Temsilcilik Sayısı (Yabancı Vakıflar)	22 Adet
Toplam	5.532

Kaynak: (VGM, 2018)

Yeni vakıflar ise cumhuriyetin kurulmasından sonra, şahısların isteği üzerine, bağımsız mahkemeler tarafından kurulup Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kuruluş senedine uygunluk yönünden denetlenen vakıflardır (Turan, 2006). Bu bağlamda yeni vakıf olarak bakıldığında, Türkiye'de 1986 (776 vakıf) ve 1996 (445 vakıf) yılları en çok vakfın kurulduğu yıllar olmuş ve bu tarihler dışında yıl içerisinde kurulan vakıf sayısı 300'ün üzerine çıkmamıştır (VGM, 2018).

Tablo 3

Yeni Vakıf Türleri ve Sayısı

Yeni Vakıf Türleri	Sayısı
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	1.000 Adet
Çevre Koruma Vakıfları	16 Adet
Diğer Yeni Vakıflar (Çok amaçlı vakıflar)	4.067 Adet
Sandık Vakıfları	26 Adet
Personeline Yardım Amacıyla Kurulan Vakıflar	91 Adet
Kamu Vakfı Sayısı (Sosyal Yard. ve Day.Vakf.Hariç)	548 Adet
Vakıf Üniversitesi	76 Adet
Vakıf Meslek Yüksek Okulları	8 Adet
Vergi Muafiyeti olan Vakıflar	268 Adet
Kâr Amaçlı Kuruluşlar	1.409 Adet
Toplam	7.509

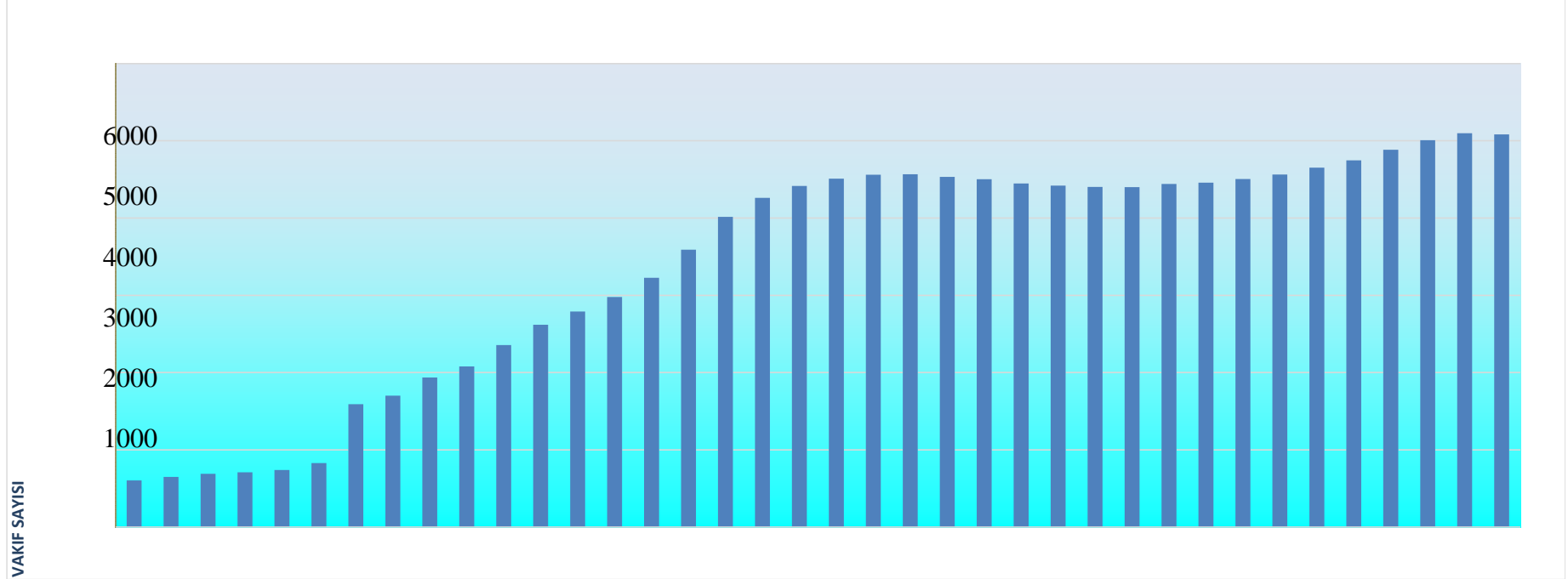
Kaynak: (VGM, 2018)

Yeni vakıfların yıllar içerisinde sayısal, coğrafi ve il bazlı olarak farklı dağılımlar göstermiştir. Bu dağılıma sırasıyla Grafik 1., Grafik 2. ve Tablo 4.'te yer verilmiştir.

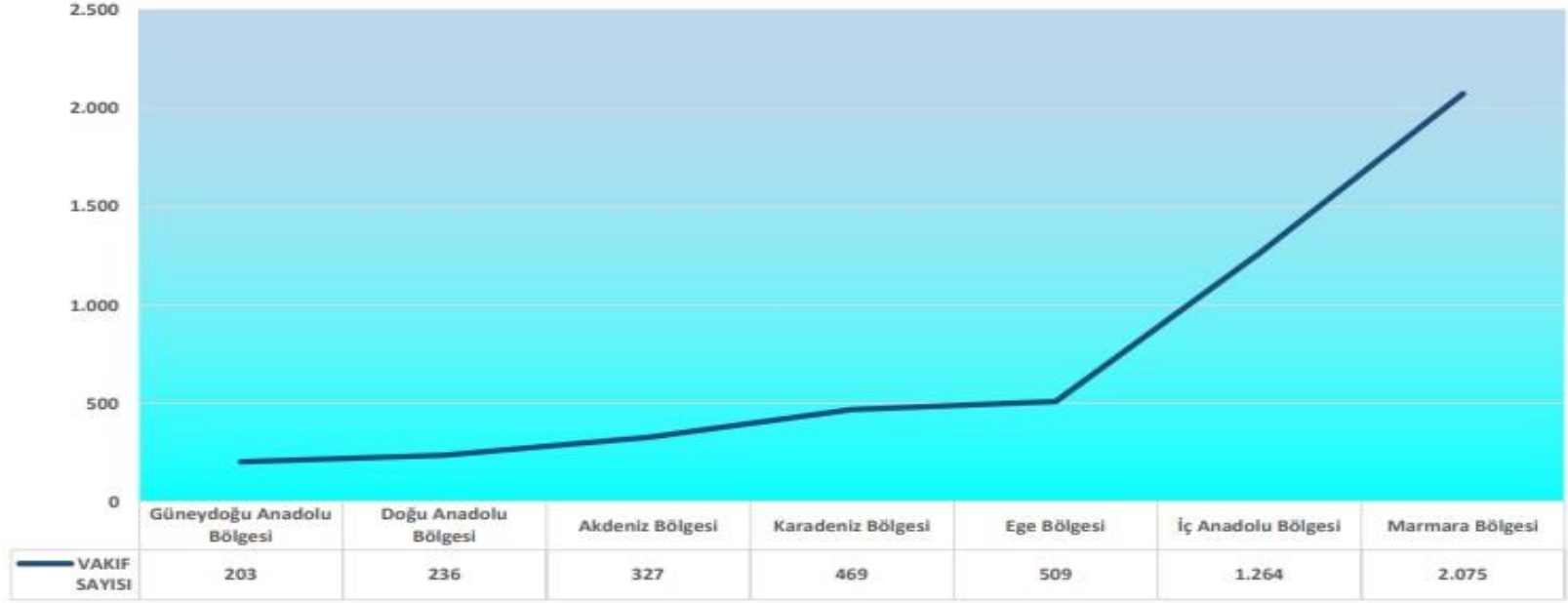

604	1980
648	1981
689	1982
709	1983
738	1984
829	1985
1.590	1986
1.701	1987
1.935	1988
2.079	1989
2.356	1990
2.618	1991
2.789	1992
2.977	1993
3.225	1994
3.589	1995
4.016	1996
4.260	1997
4.416	1998
4.508	1999
4.560	2000
4.566	2001
4.533	2002
4.503	2003
4.446	2004
4.419	2005
4.402	2006
4.399	2007
4.440	2008
4.457	2009
4.505	2010
4.563	2011
4.652	2012
4.747	2013
4.883	2014
5.007	2015
5.097	2016
5.083	2017

Grafik 1. Yeni vakıfların yıllara göre dağılımı (1980-2017).

YENİ VAKIFLARIN COĞRAFİ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI
(31.12.2017)

*Grafikte de görüleceği üzere vakıfların faaliyet gösterdikleri bölgelere göre dağılımı, derneklerle benzer bir görünüm arz etmekte, yoğunluk yine Marmara Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi'nde artmaktadır. Vakıfların yaklaşık %65'i bu bölgelerde ve sırasıyla İstanbul, Ankara, İzmir ve Konya'da yoğunlaşmaktadır (YADA, 2015).

Grafik 2. Yeni vakıfların coğrafi bölgelere göre dağılımı (1980-2017).

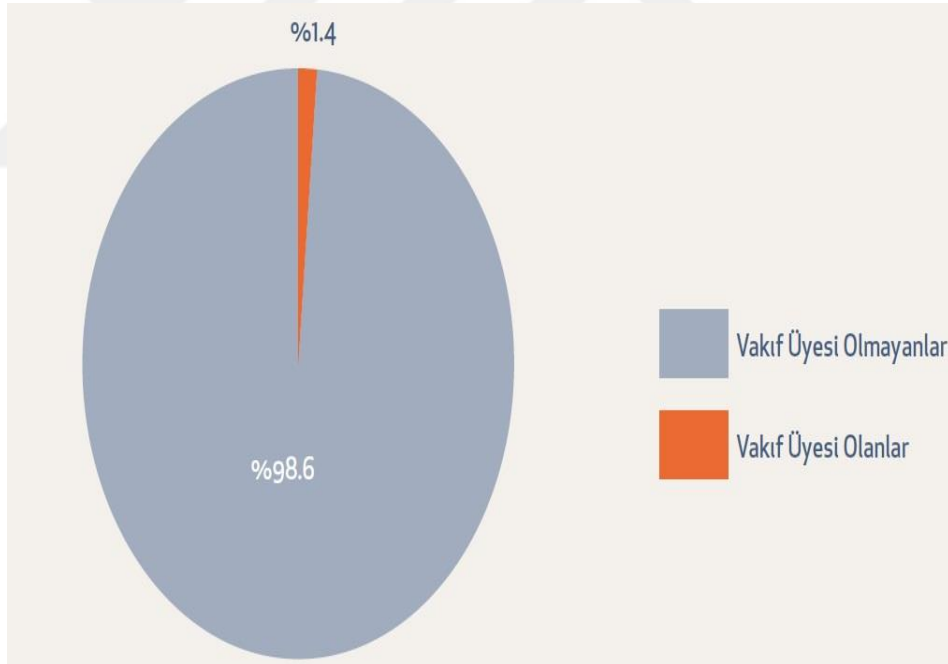
Yeni vakıfların hizmet verdiği coğrafi alan (2016) dağılımı Tablo 4'te yer aldığı şekliyle şöyledir (VGM, 2018):

Tablo 4

Yeni Vakıfların Hizmet Verdiği Coğrafi Alan

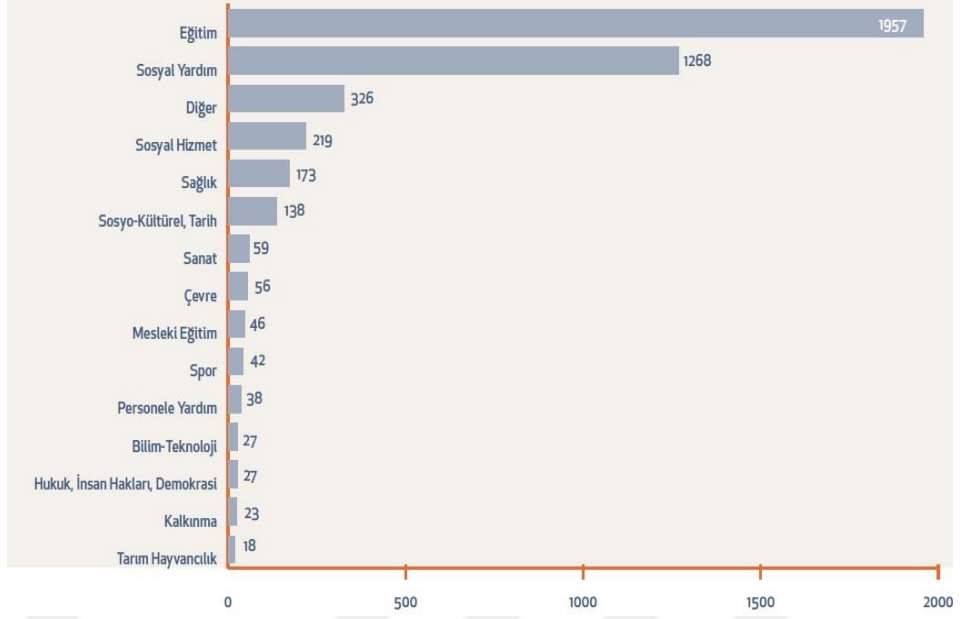
Hizmet Alanı	Vakıf Sayısı
Türkiye [Ulusal düzey]	1.880
İlçe düzeyi	1.436
İl düzeyi	1.135
Uluslararası	178
Coğrafi bölge [Bölgesel düzey]	118
Toplam	4.664

Türkiye'de vakıflara üyelik durumuna bakıldığında nüfusun yalnızca 1,4'lük bir yüzdesinin herhangi bir vakfa üye olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeni vakıfların üye tabanlı kuruluşlar olmayışı, kuruldukları dönemlerdeki mevzuat gereği kurucular haricinde üye edinmeleridir (YADA, 2015).

Grafik 3. Türkiye nüfusunun vakıflara üyelik oranı (YADA, 2015).

Türkiye'de vakıfların faaliyet gösterdikleri alanlara bakıldığında eğitim, sosyal yardım, diğer alanlar, sosyal hizmet, sağlık, sosyo-kültürel ve tarih, sanat, çevre, mesleki eğitim, spor, personele yardım, bilim-teknoloji, hukuk-insan hakları-demokrasi, kalkınma, tarım-hayvancılık ana başlıkları olmak üzere toplam 15 farklı alanda faaliyet gösterdikleri görülmektedir (YADA, 2015).

Grafik 4. Türkiye’deki vakıfların faaliyet gösterdiği alanlara dair sayısal veriler.

Vakıfların faaliyet alanına ilişkin raporlara bakıldığında eğitim ve sosyal yardım alanları, vakıfların öncelikli olarak faaliyet gösterdikleri alanlar olarak öne çıkarken bilim-teknoloji, hukuk-insan hakları-demokrasi ve kalkınma ile tarım alanındaki faaliyetler son sıralarda yer almıştır (YADA, 2015).

Sendika

Sendikalar, 2821 sayılı Sendikalar Kanunu’ndaki şekliyle “işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar” olarak tanımlanır.

Sendikalar diğer sivil toplum kuruluşu türlerinden örgütlü bir hak arama mücadelesi ekseninde ayrılmaktadır. Sanayi Devrimi işçi sınıfı olarak nitelendirilen yeni bir toplumsal sınıf yaratmıştır. Sanayi Devrimi ile işçilerin sürekli olarak sömürülmesi ve kapitalist sermayenin yarattığı sömürü düzeni işçi hakları konusunda örgütlü ve örgütsüz savunmalara neden olmuştur. Bu örgütlü hak mücadelesi ekseninde sendikal hareket doğmuştur (Yıldırım, 2004).

Kooperatif

Kooperatif, 1163 no.lu Kooperatifler Kanunu’ndaki şekliyle “Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortakların belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve kefalet suretiyle sağlayıp

korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküller’’ olarak tanımlanır (Resmi Gazete, sayı:13195, 1969).

Eğitim amaçlı dernekler

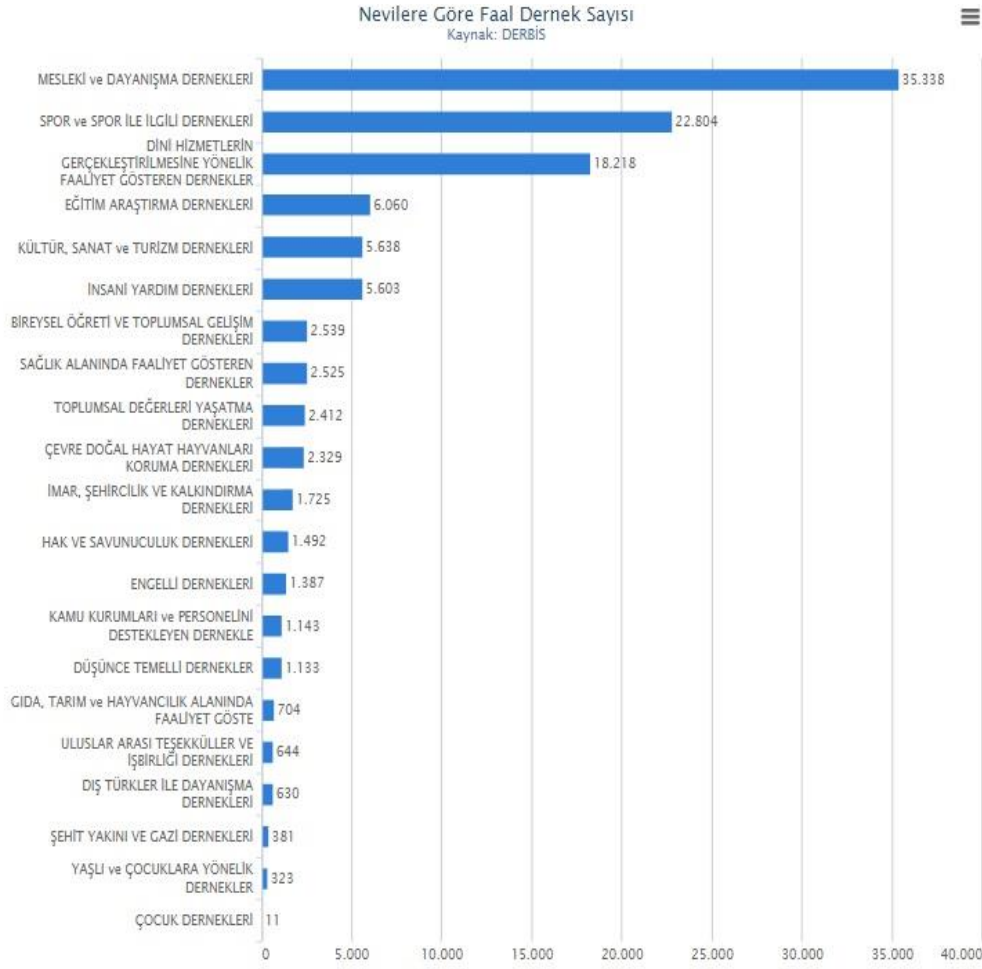
Türkiye’de eğitim alanındaki sivil toplum kuruluşları faaliyetlerini daha çok dernekleşerek sürdürmektedirler. Derneklerle ilgili kurumların kendi sınıflandırmaları vardır. Tablo 5’te görülebileceği üzere bu sınıflandırmadaki amaç STK’lerin tüketici konumunda ele almaktan çok kurumların kuruluş ve işleyiş aşamalarında kullanılabilir işse dönük bir araç meydana getirmektir. Dernekler Dairesi Başkanlığından elde edilen verilerde derneklerin faaliyet alanlarına göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda gözlemlenebileceği gibi dernekler faaliyet alanlarına göre yirmi bir alt başlıkta anılmaktadır (DERBİS, 2018).

Tablo 5

Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Bir Sınıflandırması

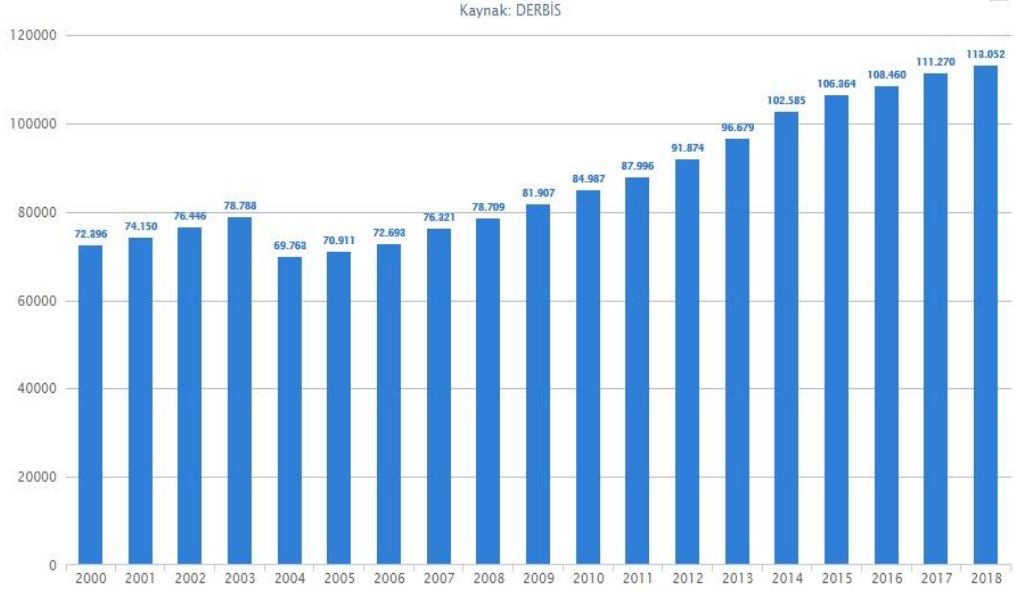
Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler		
Çevre, Doğal Hayat, Hayvanları Koruma Dernekleri	Hak ve Savunuculuk Dernekleri	Şehit Yakını ve Gazı Dernekleri
Çocuk Dernekleri	İmar, Şehircilik ve Kalkındırma Dernekleri	Spor ve Spor ile İlgili Dernekler
Dış Türkler ile Dayanışma Dernekleri	İnsanı Yardım Dernekleri	Bireysel Öğreti ve Toplumsal Gelişim Dernekleri
Engelli Dernekleri	Kamu Kurumları ve Personelini Destekleyen Dernekler	Uluslararası Teşekküller ve İşbirliği Dernekleri
Eğitim Araştırma Dernekleri	Kültür, Sanat ve Turizm Dernekleri	Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler
Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekleri	Mesleki ve Dayanışma Dernekleri	Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	Düşünce Temelli Dernekler

Bu derneklerin faaliyet türlerine göre dağılımı ise Grafik 5’te aşağıdaki gibidir:

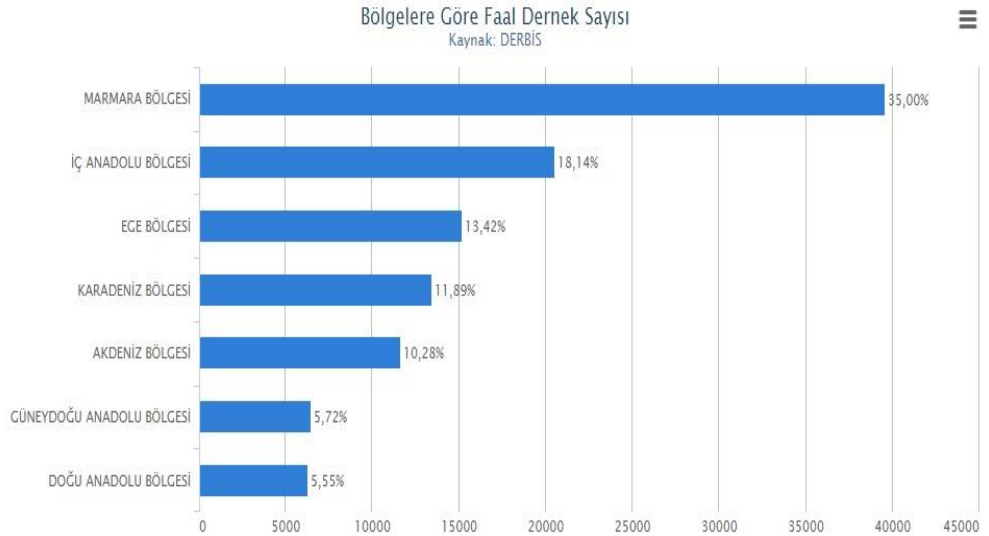
Grafik 5. Derneklerin faaliyet türlerine göre dağılımı (DERBİS, 2018).

Türkiye'deki STK'lerin türlerine göre dağılımı şöyledir: dernek 108.17215, vakıf 4.96816, işçi sendikası 118, kamu görevlileri sendikası 83, işveren sendikası 20, oda 4.794, kooperatifler 8.575, toplam sayı olarak hepsi 126.730'u bulmaktadır. Bu dağılıma göre bakıldığında toplam 130 bin STK'nin yaklaşık 110 bin kadarı derneklerden oluşmaktadır (DERBİS, 2015). Dernekler Dairesi Başkanlığının verilerine göre ortalama dernek üye sayısı 93'tür (YADA, 2015).

Grafik 6. Derneklerin 2000-2018 yılları arası üye sayısı (DERBİS, 2018).

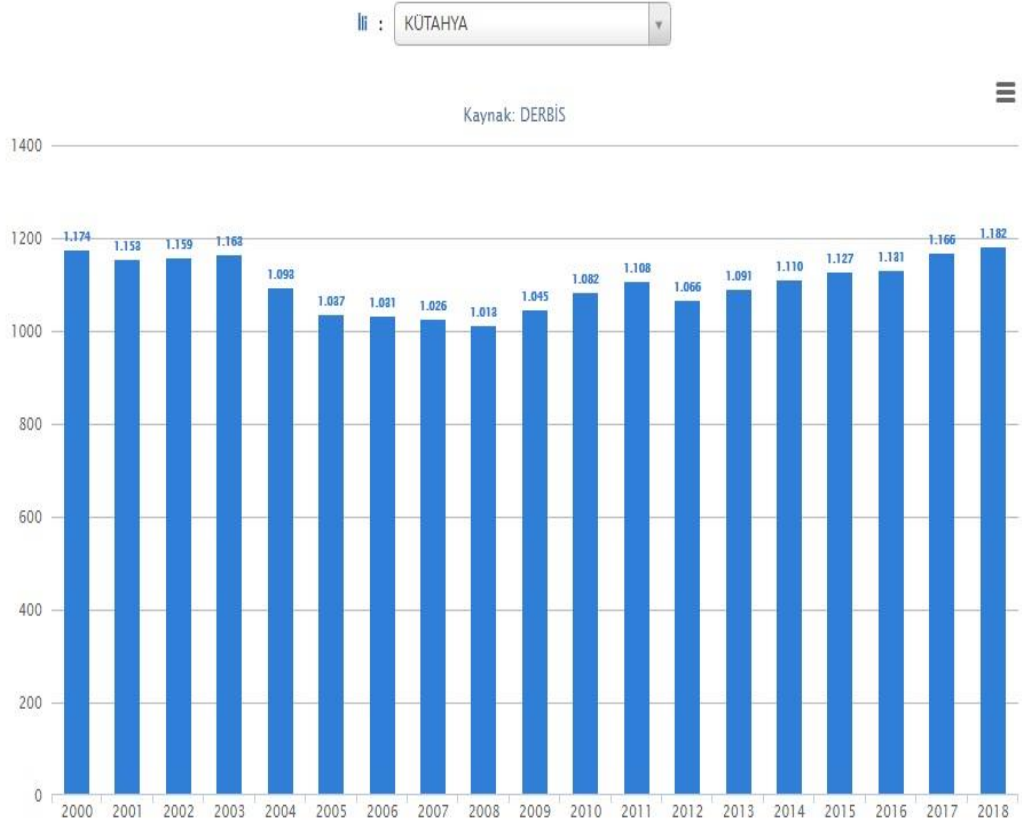
Türkiye’deki coğrafi bölgelere göre faal dernek sayısı ise Grafik 7’de olduğu şekliyle şöyledir:

Grafik 7. Türkiye’deki coğrafi bölgelere göre faal dernek sayısı (DERBİS, 2018).

Buna göre faal derneklerin yarısından fazlası İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gibi en büyük metropol kentlerin yer aldığı Marmara ve İç Anadolu Bölgelerindedir (YADA: 2015: 48). Bu durumda araştırmanın yapıldığı Kütahya ili dernekler bazında bakıldığında ise şu veriler elde edilmektedir (DERBİS,

2015). Kütahya ilindeki derneklerin 2000-2018 yılları arası üye sayısına dair sayısal veriler Grafik 8’de gösterilmektedir.

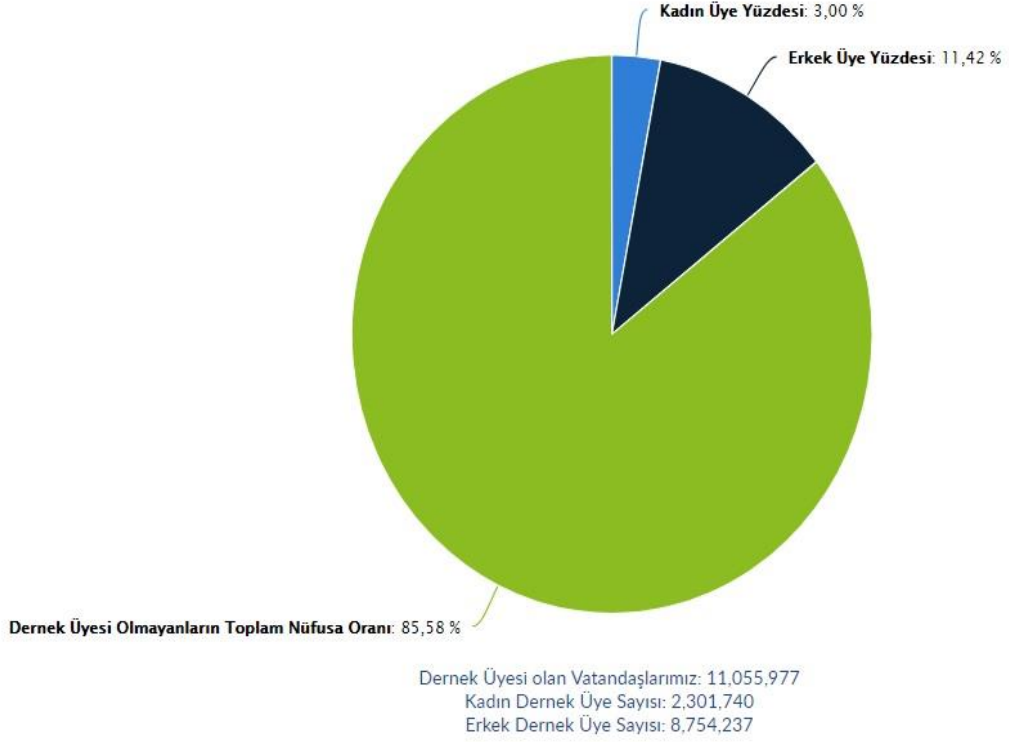
Grafik 8. Kütahya ilindeki derneklerin 2000-2018 yılları arası üye sayısı (DEBBİS, 2018).

Dernek üye sayılarının Türkiye nüfusuna oranına bakıldığında Grafik 9’da da görüldüğü üzere durum pek de iç açıcı değildir.

Türkiyenin Toplam Nüfusu: 76,667,864

Kaynak: DERBİS

Grafik 9. Dernek üye sayılarının Türkiye nüfusuna oranı (DEBBİS, 2018).

Türkiye'nin toplam nüfusunun 76,667,864 olduğu (TÜİK, 2017) düşünüldüğünde dernek üyesi olmayanların toplam kişi sayısı 65.611.887 iken bunların toplam nüfusa oranı %85,58, dernek üyesi olan vatandaşlarımızın sayısı 11,055,977 ve bunların toplam nüfusa oranıysa %14.42'dir. Cinsiyete göre bakıldığında erkek dernek üye sayısı 8,754,237 iken oranı %11,42, kadın dernek üye sayısı 2,301,740 iken oranı %3,00'tür (DEBBİS, 2018).

Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirme amacı ile eğitime doğrudan veya dolaylı olarak destek veren derneklerin ilişkisi

Dünyada sosyal bilgilerin ortaya çıkışı ve sosyal bilgilerin amacı

Sosyal bilgiler terimi okul programlarında bir ders ismi olarak ilk kez, yine Amerika'da Amerikan Ulusal Eğitim Derneği tarafından kullanılmıştır. Orta dereceli eğitimi yeniden yapılandırmak üzere toplanan 1916 yılındaki konseyde oluşturulan "Sosyal bilgiler" terimi başlılığını taşıyan bu raporda bu terimin adı yer almıştır. "Sosyal bilgiler" terimi resmen ortaöğretim programlarında yer almak üzere bir ders adı olarak önerilmiştir (Dun,1916; Evans,2004, s.21; Ross,

2001, s.4; Social Sciences Education Consortium, 2000, s. 21-22; Stanley, s.17-18).

Sosyal bilgiler eğitimcilerinin dünyadaki en büyük meslek örgütü olan Amerikan Sosyal bilgiler Ulusal Konseyi 1922 yılında Sosyal bilgiler eğitiminin ulusal standartlarını belirlerken aynı zamanda Sosyal bilgilerin bir tanımını da yapmıştır. Günümüze kadar değişime uğramaksızın gelen bu tanıma göre;

Sosyal bilgiler insan ve toplum birimlerini (çocukların) vatandaşlık becerilerini geliştirmek amacıyla bütünleştirmektedir. Sosyal bilgiler okul programları içerisinde antropoloji, arkeoloji, iktisat, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerin yanı sıra insan bilimleri matematik ve doğa bilimlerinden uygun içerikler üzerinden koordinasyonunu ve sistematik biçimde incelenmesini sağlar. Sosyal bilgilerin başlıca amacı gençlerin, karşılıklı ilişkilerin olduğu bir dünyada kültürel çeşitliliklere sahip demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararını gözetilen bilinçli ve mantıklı kararlar alma becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktır (NCSS, 1944, s. 3).

Günümüz dünyasında tek disiplinli bir alan olarak Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında en köklü geçmişe ve birikime sahip olan ABD'nin Ulusal Sosyal bilgiler Konseyi NCSS'nin (National Council for the Social Studies) benimsenmiş olduğu şablon günümüzde yapılmakta olan yayınların çoğunda genel bir kabul görmüş gibi duran yaklaşıma yönelik genel bir çerçeve sunmaktadır.

Sosyal bilgilerin amacı, öğrencilerin demokratik ve kişilikli ve aktif vatandaşlar olarak kamusal yaşama katılımları için gerekli olan vatandaşlık bilgi, beceri ve entelektüel gelişimlerini desteklemektedir. Vatandaşlık becerilerinin temel amacı olarak, öğrencileri demokratik düşünce ve değerlere adanmış olarak eğitmenin önemini vurgulamıştır. Vatandaşlık becerileri demokratik değerlere bağlılık üzerine dayanır ve vatandaşların, toplum, ulus ve dünya hakkındaki bilgilerini; araştırma yöntemlerini uygulayabilme, veri toplama ve analiz edebilme, iş birliği, karar verme ve problem çözme becerilerini kullanabilmelerini gerektirir. Demokratik yaşam tarzının sürdürülebilmesi ve geliştirilmesi, gençlerin, bilgili, beceri sahibi ve demokrasiye adanmış bireyler olarak yetiştirilmelerini ve küresel bir toplumun üyesi olarak demokratik yaşama katılımlarını gerektirir.

Bu amaçlar doğrultusunda Sosyal bilgiler eğitiminde; vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal bilgiler, sosyal bilimler olarak Sosyal bilgiler ve yansıtıcı düşünme olarak Sosyal bilgiler olmak üzere üç adet farklı yaklaşım ortaya çıkmıştır (Barr, Barth ve Shermis, 1977). Her yaklaşımın kendine göre eğitim uygulamaları

vardır. Örneğin; en eski yaklaşım olan ve içeriği otoriteler tarafından oluşturulan vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal bilgiler yaklaşımında amaç kültürün temel değer ve inançlarının genç nesillere toplumsallaşma yoluyla aktarılmasıdır. Bunu yaparken gencin geçmişini öğrenip onunla gurur duyması, otoriteye bağlı olması, sorumluluk alıp uygun davranışlar sergilemesi beklentisi ortaya çıkmıştır (Barr, Barth ve Shermis, 1978). Aynı zamanda bu anlayışın amaçları NCSS'nin ilk ortaya çıktığı yıllardaki amaçlarıdır.

Ülkemizde ise Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki önemli gelişmeler Yüksek Öğretim Kurumu ve Dünya Bankası'nın ortak projesi olan "Millî Eğitimi Geliştirme" projesinden sonra olmuştur. Bu proje kapsamında ilk ve orta dereceli okulların öğretim programlarında yer alan derslerin eğitimi ve öğretimi konusunda uzman yetiştirilmesine de önem verilmiş, bu amaçla başta ABD ve İngiltere olmak üzere yurt dışına lisansüstü eğitim için öğrenciler gönderilmiştir. Bu öğrencilerin eğitimlerini tamamlayarak Türkiye'ye dönmelerinden sonra her biri özel alanların eğitimi, sorunları ve bunlara yönelik çözüm önerilerini konu alan çalışmalar akademik düzeyde gittikçe artan bir ilgi görülmüştür. Bu ilginin bir sonucu olarak 2005 yılında ilköğretim (ilk ve ortaokullar) öğretim programları baştan düzenlemiştir. Bu düzenlemeler sırasında dersler tanımları, amaçları, içerikleri, öğretim yöntemleriyle gibi pek çok boyutları ele alınarak işlenmiştir. Bu sırada ilköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal bilgiler programları da yenilenirken Sosyal bilgilerin oldukça kapsamlı ve açıklayıcı bir tanımı da yapılmıştır. Burada Sosyal bilgiler; bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla: tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamda incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB,2005, s. 51) biçiminde tanımlanmıştır.

Ülkemizde Sosyal bilgilerin ilk tanımlarından bir tanesi yine bu alanda Türkçe ilk önemli eser olan 1957 yılında İngilizceden çevrilerek Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Maurice Moffat'ın yazdığı "Sosyal bilgiler Öğretimi: Orta Dereceli Okullarda Sosyal bilgilerin Organizasyonu, Öğretimi ve Teftişi" başlıklı kitabında yer almıştır. Bu kitapta yukarıda değinilen Amerikan

Ulusal Eğitim Derneği tarafından toplanan “Sosyal bilgiler Konseyi” tarafından Sosyal bilgiler tanımına şu ifadelerle yer verilmiştir: “*Mevzu doğrudan doğruya insan cemiyetinin teşkilatına ve tekamülüne ve içtimai birliklerinin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair olan bilgiler Sosyal bilgilerdir*” biçiminde verilmiştir. (Moffat, 1957, s.18). Bu eserden sonra Sosyal bilgiler kavramı Türk eğitim çevrelerinde benimsenerek ilgiyle karşılanmıştır. Nitekim 1966 yılında Galip Karagözoğlu’nun İlkokullarda Sosyal bilgiler Öğretimi başlıklı kitabı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır.

Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler eğitimi

Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal bilgiler yaklaşımı, Sosyal bilgiler eğitiminde ortaya çıkmış ilk eğitim geleneği olarak kabul edilmiştir. Üç Sosyal bilgiler geleneği içerisinde halkın lehine olan gelenektir. Bu gelenek bir toplumun kültürünü devam ettirebilmesi için gerekli olan ve en çok arzu edilen bilgi, beceri ve değerlerin aktarımını temel almaktadır (Barr, Barth ve Shermis, 1978). Öğretmenler çocukların iyi birer vatandaş olarak yetişmesi için üyesi oldukları ve içerisinde yaşadıkları toplumun tarafından kabul gördüğü varsayılan çağcıl belli başlı davranışları, bilgileri, bakış açıları ve değerleri bir program çerçevesinde sistemli olarak öğretmek için çaba harcarlar.(Barr, Barth ve Shermis, 1978).

Bu değer ve bakış açıları ulusun bir arada yaşamasının temelini oluşturan ortak düşünce ve değerlerden oluşmaktadır. Bunlar bütün insanların doğuştan eşit yaratıldıkları, insan yaşamının değeri ve kutsallığı gibi yüksek insanlık idealleri, yasalara uymak, oy kullanmak, vergi vermek gibi demokrasilerin özünü oluşturan davranış kalıplarını içermektedir (Barr, Barth ve Shermis, 1978).

20.yüzyılın başlarından itibaren dünyanın pek çok ülkesinde ve Türkiye’de tarih ve coğrafya dersleri ayrı ayrı disiplinler olarak ya da Sosyal bilgiler çatısı altında ulusu ve ulusun vatandaşlığı bilincini oluşturacak biçimde tasarlanmıştır. “Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal bilgiler” eğitimi en eski Sosyal bilgiler eğitimi anlayışı olmasının yanı sıra aynı zamanda en tartışmalı anlayıştır. Bunun en önemli nedeni öğrencilere hangi değerlerin aktarılması gerektiğine ilişkin görüşlerin farklı olmasıdır (Akdağ ve Taşkaya, 2011).

1972 yılında dersler için oluşturulan alt komitelerden biri olan “Sosyal Bilimler Komitesi’nin ismi 1913 yılında Tomas Jesse Jonse’nin önerisi üzerine

“Sosyal Bilgiler Komitesi” olarak değiştirilmiştir. Böylece “Sosyal Bilgiler”, eğitim alanında kullanılan bir terim olarak dikkatleri çekmeye ve giderek yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Evans, 2004).

NCSS, o yıllarda mevcut toplumsal dönüşümün bunalımlarından vatandaşlarını kurtararak kendi devleti içindeki hiçbir ulusun ulusal kimliklerini ortaya çıkarmayarak bir Amerikan vatandaşlığı kavramını oluşturmayı amaçlamıştır. Bunu yapmaktaki asıl maksadı ise ülkelerinin devamını sağlamak olmuştur. Zaten ülkelerin kendi eğitim sistemlerinden beklentileri de kendilerinin devamını sağlayabilecek bireyler yetiştirmektir. Bu amaca ulaşabilmenin yolu da o ülke için etkin vatandaş yetiştirmekten geçmektedir (Tay, 2011).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında etkin vatandaşlık

NCSS’ye göre Sosyal bilgilerin vatandaşlık amacı, tüm öğrencilerin ırksal ilgilerini içeren, etnik köken, dil, din cinsiyet ve cinsel yönelime dayalı benzerlik ve farklılıklara ve öğrencilerin diğer eğitimsel ve kişisel önemli özelliklerine dayanan öğrenme çeşitliliğini ve olağanüstü öğrenme ihtiyaçlarını gerçekleştirmek, çoğulculuğu içeren demokrasi hedeflerinde somutlaşan öğrenenler arasındaki çeşitliliği oluşturmak ve Sosyal bilgiler sınıflarını bir demokrasi yuvası haline getirmektir.

Ülkemizde ise etkin vatandaşlık eğitimi, Sosyal bilgiler dersi içerisindeki Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı içinde verilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)’e göre (2018) Sosyal bilgiler programının vizyonunda, yetiştirilmek istenen vatandaşta bulunmak istenen özellikler şöyle sıralanmıştır.

- 21. Yüzyılın çağdaş, Atatürk ve İnkılaplarını benimsemiş,
- Türk tarihini ve kültürünü kavramış temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı,
- Yaşadığı çevreye duyarlı
- Bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren),
- Sosyal katılım becerileri gelişmiş,
- Sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretken kullandıkları yöntemleri kazanmış,

- Sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.

MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yetiştirilmek istenen etkin vatandaş; çok boyutlu düşünen çevresinde meydana gelen olayları birçok yönüyle açıklayabilen bilimsel ve nesnel verilere dayalı olgularla kişisel görüş veya düşünceleri arasında ayırım yapabilen, sosyal bilimcilerin bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak araştırma yapan, çevresiyle etkili iletişim kuran bireydir. Yukarıda belirtilen özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında vatandaşlıkla ilgili çeşitli kavramlar ve değerler, öğrenme alanlarında yer alan bazı kazanımlar ve ara disiplin kazanımlarıyla sağlanmaya çalışılmaktadır (MEB, 2018).

Etkin vatandaşlık öğrenme alanı; sosyoloji, siyaset bilimi ve hukuk çerçevesinde etkin vatandaşlık kavramına odaklanmaktadır. Öğrencilerin, grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu; onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları; bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştirdiklerini bilmesi önemlidir (MEB, 2018: 12).

Bu öğrenme alanında; öğrencilere sorumluluk ve bağımsızlık gibi değerlerle iş birliği, barış değeriyle problem çözme becerisi, sosyal katılım ve karar verme gibi becerilerin kazandırılması ve siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve bireyler (kamuoyu) kapsamında yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz etmesi, pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konuların farkında olması amaçlanmıştır (MEB, 2018)

Bu konularda elde edilen bilgiler ışığında, öğrenciler “Toplumumuzda ve diğer toplumlarda grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin rolü nedir? Grup, kurum ve sosyal örgütlerden ben nasıl etkileniyorum? Grup, kurum ve sosyal örgütler nasıl değişir? Bu değişikliklerde benim rolüm nedir?” sorularına cevap verebilmelidir. Toplum yaşamında doğacak sorunların en önemli güvencesi olarak örgütlü bir devlet gücünün varlığını kavrarlar. Toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü ve düzenin nasıl sağlandığını anlayarak egemenliğin kaynağının millete dayandığı yönetimlerde, birey haklarının ve toplum düzeninin nasıl korunduğunu fark ederler. Toplumsal hizmetlere ve değişik resmî etkinliklere

katılma yollarını öğrenerek yönetimi etkilemek için hangi demokratik yolların olduğunu kavrarlar (MEB, 2018: s.12).

Burada da görüldüğü üzere etkin vatandaşa kazandırılması gereken çok sayıda özellik vardır ve bunların sadece okul yoluyla kazandırılmasını beklemek çok mümkün görülmemektedir. Bundan dolayı etkin vatandaşlığın kazanımlarının sağlanmasında sivil toplum kuruluşlarından yararlanılıp bunlarla işbirliği içinde olunabilir. Bu amaca dönük olarak işin içine katılabilecek sivil toplum kuruluşlarından biri de genelde dernekler, özelde ise eğitime katkı veren derneklerdir.

Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında eğitime katkı veren derneklerin rolü

Sosyal bilgiler programındaki etkin vatandaş yetiştirmenin ve eğitime katkı veren derneklerinin kimi ortak yönleri olduğu ve bu durumun da ikisinin de amaçlarına ve yapılan çalışmalara yansıdığı çıkarımını yapmak mümkündür.

Araştırmacı tarafından buna yönelik ilişkili olarak değerlendirebilecek kimi ortak yönlere Tablo 6'da yer verilmiştir. Tablo 6'da da görüleceği üzere MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda etkin vatandaştan yerine getirmesi beklenen bazı davranış ve tutumlar ile derneklerin tüzüklerinde yer alan bazı tüzük maddeleri arasında ortak bir ilişkisellik durumu vardır.

Tablo 6

MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Etkin Vatandaşlık ile Derneklerin Tüzükleri Arasındaki Ortak İlişkisellik Durumu

MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Etkin Vatandaşın Yerine Getirmesi Beklenen Bazı Davranış ve Tutumlar	Derneklerin Tüzüklerinde Yer Alan Bazı Tüzük Maddeleri
Toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü ve düzenin nasıl sağlandığını anlaması.	Kurs, seminer, konferans ve panel gibi eğitim amaçlı çalışmalar düzenlemek..
Toplumsal hizmetlere ve değişik resmî etkinliklere katılma yollarını öğrenmesi.	Gerektiğinde izin alınmak suretiyle yardım toplama faaliyetlerinde bulunmak Üyeleri arasında beşerî münasebetlerin geliştirilmesi ve devam ettirilmesi için yemekli toplantılar, konser, balo, tiyatro, sergi, spor, kermes, gezi ve vb. eğlenceli etkinlikler düzenlemek veya üyelerinin bu tür etkinliklerden yararlanmalarını sağlamak.
Vatandaşlara çeşitli hizmetler sunma, karar verme becerisi, sorumluluk alması.	Kurs, seminer, konferans ve panel gibi eğitim çalışmalarda düzenlemek yaparak başarılı olanlara belgeler, yarışır olanlara ödül ve burs verir.
Çevresindeki kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin araştırmak.	Benzer amaçlı derneklerle iş birliği (benzer amaçlı olduğunu belirlemede bu derneklerin faaliyetlerini hakkında araştırma yapmak önkoşuldur)
Yönetim birimlerinde görev yapan birey ve kurulların görevlerini yerine getirirken çeşitli kararlar alma.	Çevrenin daha temiz, daha güzel ve daha huzurlu yaşanabilir hale getirilmesi için gerekli kararları vermek ve her türlü çalışmalarda bulunmak ve yapılan çalışmalara katılmak.
Sorumluluk ve bağımsızlık gibi değerlerle iş birliği, barış değeriyle problem çözme becerisi, sosyal katılım ve karar verme gibi becerilere sahip olma.	Benzer amaçlı derneklerle iş birliği derneğin amacı ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, diğer derneklerle veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek için plâtfomlar oluşturmak.
Sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu; onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları; bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştirdiklerini bilmesi.	Sanat, ekin, turizm, spor ve öbür toplumsal içerikli çalışmalar yapar ve bu konularla ilgili dil öğretimi, el becerileri, uzmanlık amaçlı folklor, tiyatro, ulusal oyunlar ve benzeri tüm dallarda kurslar düzenler, bu konularda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.

(Kaynak: MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve DERBİS 2018'den faydalanılarak oluşturulmuştur.)

İlgili Araştırmalar

Eğitim amaçlı derneklerin işlevlerini konu edinen ilgili araştırmayla doğrudan ilişkili olan Türkiye’de yapılan tez ve araştırmalara bakıldığında, sadece eğitim dernekleri üzerine yapılmış tez çalışması olarak Bertlek (2011) tarafından hazırlanan “Eğitim Amaçlı Derneklerin İşlevselliği (Kırıkkale ve Çorum İl Örnekleri)” adlı ve Gündüz (2018) “Eğitim Amaçlı Derneklerin İşlevselliği (İstanbul ili örneği)” adlı yüksek lisans tezi vardır. Bu iki tez çalışması da sadece eğitime doğrudan katkı veren derneklere yer vermiştir. Başka bir tez çalışması da Güvendi (2017) tarafından “Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmalarının ve Sorunlarının İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Çalışmada, İstanbul’da bulunan sivil toplum kuruluşlarının eğitim faaliyetleri ve bu etkinlikleri yaparken karşılaştıkları sorunları incelemek amaçlanmıştır. Örneklem olarak İstanbul’da faal olan eğitim dernekleri seçilmiştir. Dernek görevlilerine online ortamda anket uygulanmış olup anket uygulanan dernek sayısı 42’dir. Araştırmanın neticesinde derneklerin toplumun birtakım eksikliklerinden dolayı ortaya çıktıkları, en çok ortaokul ve lise öğrencilerine eğitim verdikleri, ekonomik bakımdan sorunlar yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca diğer STK’ler ile etkili bir iş birliği yapamadıkları ve devletin eğitim alanındaki planlamalarında görüşlerinin alınmasının gerekliliği çalışmada vurgulanmıştır.

Diğer araştırmalar ise şunlardır: Yaltı (2003) tarafından hazırlanan “Sivil Toplum Kuruluşlarının Eğitime Katkısı” adlı çalışmada, İstanbul’da faaliyet gösteren eğitim amaçlı kurulan 40 derneğin öğretim kademelerinde yapmış oldukları etkinlikler incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre İstanbul’da eğitim sorunlarının çözümünde devlet ve özel sektörden sonra sivil toplum kuruluşlarının etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yaltı, 2003). Kaya’nın “Sivil Toplum Kuruluşları Tartışmaları-Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Örneği” adlı çalışmasında ise Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği yapı, işleyiş ve örgütlenme bazında incelenmiştir. Kaya (2002)’ya göre Türk toplumunun çağdaşlaşmasında sivil toplum kuruluşları önem arz etmektedir. ÇYDD de bu misyon ile Türk toplumunda çağdaşlaşmanın söylem ve argümanlarını öne çıkartan, demokrasi, birey hakları, laiklik gibi çağdaş değerleri ülkede yaygınlaştırmayı amaçlayan bir kuruluştur (Kaya, 2002).

Çankaya (2005) tarafından hazırlanan “Sivil Toplum Örgütlerinin Eğitim Amaçlı Faaliyetleri” adlı çalışması, sivil toplum kuruluşlarının eğitim amaçlı faaliyetlerini ön plana çıkarmak, bu tür faaliyetlerin önemini vurgulamak amacıyla yapılan bir alan araştırmasıdır. Eraslan ve Bertlek (2011) tarafından hazırlanan ‘Türkiye’de Eğitim Derneklerinin Sorun Alanlarının Değerlendirilmesi’ adlı çalışmada Türkiye’deki eğitim amaçlı derneklerin sorun alanlarını ortaya koymak ve değerlendirmek amaçlanmıştır. Araştırmada çalışma grubu olarak eğitim alanında Kırıkkale ve Çorum illerinde faaliyet gösteren 17 adet eğitim amaçlı dernek seçilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’de eğitim derneklerinin hızlı bir gelişim sürecine sahiptir. Fakat ekonomik alan başta olmak üzere, devlet ile ilişkiler, toplumsal destek ve iletişimsizlik, dernek çalışmalarının sistematik yapılamayışı, dernek üyeleri ve diğer dernekler arasında etkili bir iletişim ve koordinasyonun bulunmayışı gibi çeşitli alanlarda problemlerin tespiti yapılmıştır (Eraslan ve Bertlek, 2011).

Yurt dışında ilgili alanda yapılan çalışmalardan biri olarak Edwards (2009) tarafından yapılan “Civil Society” adlı çalışmada Afrika’daki ve Orta Doğu’daki sivil toplum, küresel sivil toplum, bilgi teknolojisi ve yeni vatandaş örgütlenmesi biçimleri gibi konuları yeni ve büyük materyaller ile ele alınmıştır. Ayrıca bu çalışmada gelecekte devletin STK’ler üzerindeki etkisinin, vatandaşların eylem ve uygulamalarını hem olumlu hem de olumsuz yönden nasıl test edeceğini ve yeniden şekillendireceğini incelemiştir.

Soper (2013) tarafından yapılan “Building a Civil Society: Associations, Public Life, and the Origins of Modern Italy/Bir Sivil Toplum İnşa Etmek: Dernekler, Kamusal Yaşam ve Modern İtalya’nın Kökenleri (Toronto İtalyan Araştırmaları)” adlı çalışmada 19. yüzyılda İtalyan birliğinin sağlanması sonrası İtalya’daki dernek kayıtları, gazeteler, süreli yayınlar, devlet belgeleri, rehberler, sergi katalogları, hatıralar ve özel mektuplar dahil olmak üzere yayınlanmış ve yayınlanmamış belgelerde kapsamlı araştırmalar ışığında ele alınmıştır. Çalışma ayrıca, Avrupa’nın dernek çağı olarak adlandırılan bu yüzyılda İtalyan liberalizminin karmaşık bir açıklamasını ve derneklerin ortaya çıkan demokrasilerde oynadığı rol hakkında önemli verileri sunmuştur.

Enakshi (2019) tarafından direktörlüğü yapılan “Social Responsibility in Civil Society and Higher Education/Sivil Toplum ve Yüksek Öğretimde Sosyal

Sorumluluk” adlı çalışmada sivil toplum kuruluşlarıyla üniversitelerin birçok alandaki ortak çalışmalarını ele almıştır. Kâr amacı gütmeyen eğitim kuruluşlarının üniversitelerle iş birliği sonucunda; eğitimcilere, karar vericilere, politika yapıcılara ve uluslararası liderlere fayda sağlayacağını savunmuştur.

Problem Durumu

Bu çalışmanın ana konusu, Sosyal bilgilerin etkin vatandaş yetiştirme amacı açısından eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan katkı veren derneklerin işlevselliğidir.

Dernekler, kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır (Dernekler Kanunu, 2004).

Bireylerin örgütlenerek meydana getirdikleri dernekler belirli kuruluş amaçları taşımaktadır. Bu çalışmada incelenmekte olan eğitime doğrudan veya dolaylı olarak katkı veren dernekler, toplumsal düzeyde eğitim alanında ortaya çıkan problemlerin giderilmesinde rol almak amacıyla kurulmuş derneklerdir. Ancak derneklerin faaliyetleri esnasında; ekonomik durum, üye sayısının düşüklüğü, etkisizlik, diğer sivil toplum kuruluşları ile yeterli ilişkiler kuramama, bürokratik engeller, önyargılar, toplumsal duyarsızlık, tanınır olamama, sürdürülebilirliğin olmaması, organize ve birlikte hareket edememe gibi birçok problem bulunmaktadır. Karşılaşılan bu problemler derneklerin işlevselliğine engel oluşturabilmektedir. Ülkemizde eğitim amaçlı dernekler üzerine yapılan çalışmalar (Karataş, 2008; Bertlek, 2011; Güvendi, 2017; Gündüz; 2018) bulunmakla beraber bu çalışmalar yeterli değildir. Eğitim adına sorunların çözülmesi açısından önem taşıyan bu derneklerin ne tür etkinliklerde ve eğitim faaliyetlerinde buldukları, proje, etkinlikler, tanıtım ve toplumsal fayda yönünden hizmet üretmede, karşılaştıkları sorunların neler olduğunun, yönetim biçimini nasıl olduğunun, diğer eğitim ve yardım amaçlı sivil toplum kuruluşları ile iletişim ve işbirliğinde bulunma durumları ve işlevsellik düzeylerinin yeteri kadar bilinmemesi bu araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

Daha önce yapılan benzer çalışmalarda dernek sayılarının göreceli olarak fazla olmasına rağmen faaliyet konusunda sadece eğitime doğrudan katkı veren

dernekleri araştırdıkları ve faaliyet konusunda yeterli olmadıkları ve çalışılan derneklerin amaçları doğrultusunda faaliyet göstermediklerine dair bulgulara rastlanmıştır. Söz konusu problemlerden yola çıkılarak Kütahya ilinde yer alan ve eğitime doğrudan veya dolaylı olarak katkı veren derneklerin günümüzdeki durumları ve işlevselliklerinin araştırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın Amacı ve nemi

Bu araştırmada bir sivil toplum kuruluşu olarak doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin genel yapısı, işleyiş şekli ve sorunları, MEB 2018 Sosyal Bilgiler ğretim Programı'nda etkin vatandaşlıkla ilgili yapılan dernek faaliyetleri arasındaki ilişkisellik incelenmiştir. Fakat dernekler oluşturulduktan sonra, çeşitli sebepler ile amaçlarına uygun hizmet etmekte birtakım zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin sivil topluma içerisindeki yerleri ve hedefleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Derneklerin kuruluş amaçlarına uygun faaliyetlerde bulunabilmeleri için yeteri kadar fırsat bulup bulamadıkları ve buldukları fırsatların ne kadarını değerlendirebildikleri araştırılmıştır. Bunlara ek olarak dernek olarak yürüttükleri faaliyetler değerlendirilerek kaynaklarını nasıl tedarik ettikleri, görevlerini yerine getirirken sıkça karşılaştıkları problem alanları, diğer sivil toplum kuruluşları ile ilgili irtibatları ve geleceğe yönelik projeleri de araştırılmıştır.

Günümüzde de sivil toplum örgütlerinin popülaritesinin artması nedeniyle dernekler büyük önem kazanmıştır. Bu araştırma ile eğitim alanında faaliyet gösteren ve doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin ne amaçla kuruldukları, karşılaştıkları problemler, faaliyet alanları ve işlevselliğinin boyutları incelenmiştir.

Eğitime katkıda bulunan bu derneklerin üzerlerine almış oldukları sorumlulukları ne kadar gerekleştirebildiklerinin tespit edilmesi, konunun anlaşılması bakımından önemlidir. Yapılan dernek faaliyetleri ile MEB 2018 Sosyal Bilgiler ğretim Programı'nda etkin vatandaş yetiştirmeye katkıda bulunduğunun belirlenmesi açısından önemlidir. Ayrıca, bu çalışmanın dernekler alanında çalışma yapacak kişilere katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “Sosyal bilgilerin etkin vatandaş yetiştirme amacı açısından eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan katkı veren derneklerin işlevsellik durumları nedir?”

Alt problemler

1. Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin kuruluş amaçları ile ilgili görüşleri nelerdir?
2. Katılımcıların sivil toplum kuruluşu kavramının ne anlama geldiği ve sivil toplum kuruluşunun rollerinin neler olduğu ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin yapısal özellikleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
4. Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin politikaları ile ilgili görüşleri nelerdir?
5. Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin faaliyet alanlarındaki fırsatlara ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin eğitim alanındaki çalışmaları ile ilgili görüşleri nelerdir?
7. Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin çalışmalarını yürütmesi sırasında çeşitli alandaki işleyişleri ile ilgili işleyişleriyle alakalı görüşleri nelerdir?
8. Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin tüzüklerini eğitime yönelik çalışmalarını MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki etkin vatandaşlık kavramı ile ilişkisellik durumu ile ilgili görüşleri nelerdir?

Sayıtlılar

Araştırmada aşağıdaki sayıtlılardan hareket edilmiştir:

1. Araştırmada kullanılmış olan veri toplama araçları araştırmanın amacına uygundur.
2. Araştırmaya katılan dernek yönetici/üyeleri veri toplama araçlarını samimi bir şekilde yanıtlamışlardır.

Sınırlılıklar

1. 2017/2018 faaliyet yılı,
2. Kütahya il merkezindeki doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin yöneticileri veya üyeleri,
3. Doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin yöneticileri veya üyeleri ile “standartlaştırılmış görüşme formundaki” açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarla sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Sivil Toplum: Hiçbir üst kimliğe ve gerçekliğe başvurmaksızın, kendi gelişimini yönlendirebilen ve anlamlandırabilen, bunun için gerekli dinamikleri barındıran, devletten özerk, sürekli bir gelişme içerisinde bulunan bireyler ile örgütlenmeler topluluğudur (Yıldırım, 2003).

Sivil Toplum Kuruluşları: Sivil toplum alanında faaliyet gösteren örgütlenmelerdir (Gümüş, 2004).

Dernek: Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır (Dernekler Kanunu, 2004).

Vakıf: Gerçek veya tüzel kişilerin, yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan, tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır (Medeni Kanun, 2001).

Sendika: 2821 sayılı Sendikalar Kanunu’ndaki şekliyle; işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır.

Kooperatif: 1163 no.lu Kooperatifler Kanunu’ndaki şekliyle “Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortakların belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküller” olarak tanımlanır (Resmi Gazete, sayı:13195, 1969).

Eğitim Dernekleri: Eğitim alanında faaliyet gösteren, projeler üreten, etkinlikler düzenleyen ve eğitim ile ilgili alanda sorunlara çözüm amacıyla kurulan sivil toplum yapılanmasıdır (Bertlek, 2011).

İkinci Bölüm

Yöntem

Bu başlık altında, araştırma sürecinde izlenecek yöntemi somutlaştırmak için araştırma modeli, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama aracı ile verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin işlevselliğinin belirlenmesi amaçlanan bu araştırma nitel araştırma modelinde olup olgu bilim (fenomenoloji) desenindedir. Nitel araştırma, gözlem görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır. Başka bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Nitel araştırma yöntemi, insanların sosyal dünyayı nasıl anladığını, deneyimlediğini, yorumladığını ve ürettiğini anlamayı amaçlayan nitel araştırmalarda izlenen tutum ve stratejileri kapsayan bir kavramdır (Sandelowski, 2004: 893).

Olgu bilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 74). Burada incelenecek olgu derneklerin amacı, yapısı, politikası ve işleyişi olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Kütahya il Vakıflar Müdürlüğü'ne bağlı Kütahya il merkezindeki, 2017–2018 yılında faaliyet gösteren doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin tamamı oluşturmuştur. Çalışma grubunu oluşturan sayısal veriler Kütahya il Vakıflar Müdürlüğü'nden alınmıştır. Buna göre, Kütahya il merkezindeki dernekler arasından örneklem olarak araştırmacı tarafından 25 adet dernek yönetici/üyesi ile standartlaştırılmış

görüşme yapılarak çalışılmıştır. Araştırma kapsamı dışında kalan dernekler örnekleme dâhil edilmemiştir. Çalışmada örneklemin belirlenmesi esnasında amaçlı örnekleme metotlarından maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılmıştır. Buradaki amaç, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Görüşme yapılacak dernekler belirlenirken, Kütahya ili Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kütahya il Millî Eğitim Müdürlüğünün referansı doğrultusunda her sosyoekonomik gelişmişlik düzeyini temsil eden dernekle görüşme yapabilmek için randevu alınmıştır. Toplam 28 dernekle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen görüşme verileri içerisinden soruları uygun şekilde cevaplamış olan 25 dernek çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Görüşme yapılan katılımcılara ait demografik özelliklere Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7

Katılımcılarla İlgili Demografik Bilgiler

		Frekans (f)	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	6	24
	Erkek	19	76
Yaş	20-35 yaş	3	12
	35-45 yaş	4	16
	45-55 yaş	7	28
	55-65	7	28
	65-75	4	16
Mevcut eğitimci üye	Öğretmen	324	68.35
	Akademisyen	126	26.58
	Usta öğretici	24	5
	Toplam	474	100

Tablo 7’de görüşmeye katılan dernek temsilcilerinin cinsiyet, yaş ve mevcut eğitimci üye değişkenlerinin frekansları ve yüzdeler verilmiştir. Buna göre: görüşmeye katılanların %76’sı erkek, %24’ü ise kadındır. Katılımcıların çoğunlukla 45-65 yaş aralığında (%56) (f: 14) olduğu, bir kısmının 35-45 yaş aralığında (%16) (f: 4) olduğu, diğer kısmının 65-75 yaş aralığında ise (%16) (f: 4) ve geriye kalan kısmının 20-35 yaş aralığında (%12) (f: 3) bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca derneklerdeki eğitimci üye sayısının %68.35’i öğretmen, %26.58’i akademisyen ve %5’i usta öğretici olmak üzere toplam 474 kişi olduğu görülmektedir.

Verilerin Toplanması

2017–2018 faaliyet yılında; Kütahya ili merkezinde bulunan eğitim amaçlı derneklerde görev yapan dernek yönetici/üyesi ile yapılan standartlaştırılmış görüşmeler; çalışma saatleri içinde, araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın uygulama sürecinde ziyaret edilen her dernekte öncelikle, o an dernekteyse yöneticisi ile yoksa ilgili üye ile görüşülmüştür. Kendilerine Kütahya İl Vakıflar Müdürlüğünden alınan izin dilekçesi ibraz edilip araştırma hakkında kısa bilgi verilmiştir. Görüşmelere katılan yönetici/üyenin isimleri kodlama ile verilmiştir. Görüşmelerin uygulanması ortalama olarak 30 dakika sürmüştür.

Nitel araştırmada çoğunlukla üç tür veri toplanır:

1. Çevreyle ilgili veri; araştırmanın yapıldığı çevrenin psiko-sosyal, kültürel, demografik ve fiziksel özelliklerine ilişkindir.
2. Süreçle ilgili veri; araştırma süresince neler olup bittiği ve bu olanların araştırma grubunu nasıl etkilediğine ilişkindir.
3. Algılara ilişkin veriler ise; araştırma grubuna dâhil olan bireylerin süreç hakkında düşündüklerine ilişkindir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu üç tür veriyi toplamak için araştırmacı en yaygın olarak görüşme; gözlem ve yazılı materyallerin incelenmesi yöntemleri kullanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Kütahya ili merkezinde bulunan eğitim amaçlı derneklerde görev yapan dernek yönetici/üyelerin eğitim amaçlı derneklerin işlevlerinin araştırılması ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla alan yazın incelenmiş, uzman görüşüne başvurularak düzeltmeler yapılmış ve standartlaştırılmış görüşme formunun soruları belirlenmiştir. İlgili konuya ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla 15 açık uçlu sorudan oluşan standartlaştırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda görüşme sorularında gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Görüşme nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracı olarak gösterilebilir. Görüşme, insanların bakış açılarını, öznel deneyimlerini, duygularını, değerlerini ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir. Görüşme sürecinin, gözlem ve yazılı dokümanlardan elde edilen

verilerle desteklenmesi araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmacının katılımcılarla ile yüz yüze gerçekleştirildiği görüşmeler, araştırmacı tarafından hazırlanan “ standartlaştırılmış görüşme formuna” bağlı kalınarak yapılmış ve sözel olarak katılımcıların onayı alınmıştır. Görüşmelerden sonra elde edilen veriler tezde kullanılmak üzere toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel araştırma veri analizi teknikleri göz önüne alındığında, fenomenolojinin kullanıldığı görülmektedir. Araştırma ile elde edilen verilerin analizi için şu basamaklar izlenmiştir:

- Görüşme sonucu elde edilen veriler yazıya dökülmüştür.
- Görüşme verileri düzenlenmiştir.
- Anlamli veri birimleri saptanmıştır.
- Görüşme yaptığımız her kişiye K1'den başlayarak 1'den 25'e kadar kodlu numaralar verilmiştir.
- Görüşülen kişilerin verdikleri cevaplar, sorular temel alınarak gruplandırılmıştır.

Görüşmelerden elde edilen ham veriler kodlama yapılarak kategoriler belirlenmiştir. Veriler bu kategoriler altında sınıflandırılarak okuyucu için anlamli bir hale getirilmiştir. Kodlama ve kategorileştirme işlemi araştırmacı tarafından tekrarlı olarak yapılmıştır. Böylece araştırmanın problemine ve amacına bağlı kalınarak, gereksiz kodlamalar çıkarılmış, gerekli görülen kısımlarda yeni kodlamalar eklenmiş ve kategoriler isimlendirilmiştir. Sonuç olarak her bir katılımcının konu hakkındaki görüşlerinin ayrı ayrı görülebileceği tablolar elde edilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri sonuçların inandırıcılığını sağlayacak olan ve en yaygın olarak kullanılan geçerlik ve güvenirlidir(Yıldırım ve Şimşek, 2008). Ancak nicel araştırma yöntemlerinden farklı olarak nitel araştırma yöntemlerinin doğası, istatistiksel veya ampirik hesaplamalara

dayanmaz (Brink, 1991). Bunun ana nedeni nitel araştırmalarının yerel temelde gerçekleştirilmesi ve verilerin kendine özgü bağlamının olmasıdır. Bu ölçütler yerine nitel araştırmalarda; inandırıcılık, transfer edilebilirlik, güvenilmeye layık olma ve onaylanabilirlik ölçütleri, araştırmaların geçerliliğini test etmektedir (Guba, 1981; Akt: Mills, 2003).

Araştırmanın inandırıcılığını artırabilmek için araştırma ortamında uzun süreli bulunma, uzman ve meslektaş görüşü alma gibi yollara başvurulabilir. Bu araştırmada da araştırmanın inandırıcılığını artırabilmek için araştırma öncesi ve araştırma sırasında araştırma ortamında uzun süre bulunulmuştur. Araştırma öncesinde araştırmacı ihtiyaç belirleme çalışmaları ve görüşme planları hazırlığı yapmıştır. Araştırma verileri 06.05.2018- 06.06.2018 tarihleri arasında 4 haftalık bir sürede toplanmıştır. Aynı zamanda araştırmanın başladığı ilk günden araştırma sonuçlanana kadar olan sürede 3 uzman görüşüne başvurulmuş, süreç içinde bu uzman görüşleri dikkate alınarak araştırmaya yön verilmiştir.

Transfer edilebilirlik ölçütü için ise problem durumu ile ilgili ayrıntılı betimsel veri toplama ve raporlaştırma yollarına başvurulabilir. Araştırmada transfer edilebilirlik ölçütü sağlanması için ayrıntılı betimleme yoluna gidilmiş, süreç, ortam ve katılımcılar betimlenmiş, doğrudan ve dolaylı alıntılarla yapılan bu betimleme zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Yine araştırmanın benzer araştırmalara transfer edilebilmesi için çalışma raporunda mümkün olduğunca ayrıntıya yer verilmiştir.

Güvenilmeye layık olma kavramı ise araştırma verilerinin tutarlılığıyla ilgilidir. Bunun için veri toplama araçlarının zenginleştirilmesi veya veri kontrolünü yapan bir gözlemci aracılığıyla eldeki yazılı doküman verilerinin tüm sürecinin tanımlanıp yorumlanması incelenmelidir. Araştırmada güvenilirlik ölçütlerini sağlamak için daha öncede ifade edildiği gibi “standartlaştırılmış görüşme formu” veri toplama aracı olarak kullanılmış ve bunları bazı uzmanların gözlemlemesi amacıyla İnternet ve yüz yüze görüşme aracılığıyla haftalık olarak paylaşılmıştır.

Son olarak onaylanabilirlik ölçütü araştırmanın yansız ve objektif olması ile ilgilidir. Araştırmacı bu ölçütü gerçekleştirebilmek için “standartlaştırılmış görüşme formundan” sağlanılan veriler arasında kıyaslama yapmalı ve bulgularını

sunarken varsayımlarını doğru olarak yansıtmalıdır. Mills (2003)'e göre onaylanabilirlik ölçütünü sağlamak için elde edilen veriler arasında kıyaslama yapılabilir ve bulunan benzerlik ve farklılıklar detaylandırılabilir. Bu kapsamda araştırmanın nitel boyutunda geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için Creswell, Yıldırım ve Şimşek, Büyüköztürk ve diğ.'in görüşlerinden yola çıkılarak oluşturulan stratejiler izlenmiştir (Creswell, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2005; Büyüköztürk ve diğ.,2008):

- Araştırma kapsamındaki izlenen tüm aşamalar ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.
- Araştırmada veri kaynakları, nitel veriler katılımcılarla yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Ayrıca görüşme yapılan araştırma katılımcıları genellemeye izin verecek maksimum çeşitliği yansıtacak biçimde oluşturulmaya çalışılmıştır. Böylece farklı özelliklere sahip katılımcıların araştırmaya dâhil edilmesi ve farklı algıları ile yaşantıların ortaya konarak çoklu gerçekliklere ulaşılması sağlanmıştır.
- Araştırmanın katılımcılarının kişisel özellikleri ayrıntılı olarak verilmiştir. Araştırma sürecinde toplanan veriler, birbirleriyle sürekli olarak karşılaştırılmış, yorumlanmış, kavramsallaştırılmış ve kimi örüntüler ortaya çıkarılmıştır.
- Görüşmeler yoluyla elde edilen veriler, okuyucuya yorum katmadan ve verinin doğasına sadık kalınarak aktarılmış, ilgili yorumlar daha sonra yapılmıştır. Ayrıca bu veriler çok sayıda doğrudan alıntıyla zenginleştirilerek sunulmuştur.
- Araştırmada farklı görüşler ve alternatif açıklamalar da dikkate alınmıştır.
- Sonuçlar ortaya konulan verilerle açık bir biçimde ilişkilendirilmiştir.
- Verilerin ve bulguların doğruluğu için farklı araştırmacılardan yararlanılmıştır.
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, ham veriler, analiz aşamasında yapılan kodlamalar ve rapora temel oluşturan algılar, notlar, yazılar ve çıkarımlar gerektiğinde uzman denetimine sunulmak üzere saklanmıştır.

Üçüncü Bölüm

Bulgular

Bu bölümde araştırma sürecinde Kütahya ilinde yer alan ve doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin yöneticileri ile yapılan “standartlaştırılmış görüşme formu” yoluyla elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında derinlemesine yapılan görüşmelerde elde edilen bulgularda yedi ana tema ortaya çıkmıştır. Buna göre ortaya çıkan temalar: üye olunan derneklerin amacı, yapısı, politikası, faaliyet alanlarındaki fırsatları, eğitim alanındaki çalışmaları, çalışmalarını yürütmesi sırasında çeşitli alandaki işleyişleri ve sosyal bilgilerdeki etkin vatandaş yetiştirme amacı doğrultusunda derneklerin işlevselliği şeklindedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda bu temalara yönelik olarak bazı alt tema ve kodlar oluştuğu görülmüştür.

Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Kuruluş Amaçları Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular

Derneklerin kuruluş amaçlarına ilişkin olarak yöneltilen “*Sizce sivil toplum nedir? STK’lerin rolleri, hedefleri nelerdir, nasıl olmalıdır?*” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar Tablo 8 oluşturulmuştur.

Tablo 8

Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Kuruluş Amaçlarına İlişkin Görüşleri

Ana Temalar	Alt Temalar	Kodlar
AMAÇ	Sivil Toplumun Tanımı	Gönüllülük esasına dayanma, Çıkar gütmeme, Devletten bağımsız olma, Toplum yararı gözetme, Belirli amacı olma
	Bağlı Olunan Derneğin Kuruluş Amacı	Eğitim amaçlı, Yardım amaçlı, Hem eğitim hem yardım amaçlı, Mesleki dayanışma amaçlı,
	Derneklerin Amaçlarını Uygulamada Fırsat Bulma Durumu	Fırsat bulma, Yeteri kadar fırsat bulamama (ekonomik sıkıntı ve zaman kısıtlamasından dolayı)
	Derneğin Başarı Durumu	Başarılı, Başarısız, Kendi içinde başarılı,

Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin kuruluş amaçlarına ilişkin görüşleri çerçevesinde sivil toplum kuruluşu kavramının ne anlama geldiğine ve rollerine yönelik bazı bulgulara ulaşılmıştır (Tablo 9).

Tablo 9

Sivil Toplum Kuruluşu Kavramının Ne Anlama Geldiğine ve Rollerine Yönelik Bulgular

	Görüş Bildiren Dernek Frekansı	Yüzde (%)
Değişkenler	Fayda/Hizmet	36.4
	Eğitime Destek	30.8
	Dayanışma	28
	Çözüm	25.2
	Yardım	25.2
	İşbirliği	19.6
	İdealleri Gerçekleştirme	19.6
	Değer Aktarımı	11.2

Tablo 9’da da görüldüğü üzere görüşme yapılan derneklerin sivil toplum kuruluşu kavramını ne şekilde algıladıkları ve anlamlandırdıklarını tespit edebilmek amacıyla “Sizce sivil toplum kuruluşu nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Araştırmada yer alan derneklerin sivil toplum kuruluşunu tanımlarken birden fazla tanım türünü içerir şekilde tanımladığı görülmüştür. Bu derneklerin %36.4’ü sivil toplum kuruluşu kavramını toplumsal problemler konusunda fayda ve hizmet sağlayan kuruluşlar olarak algılarken %30.8’i eğitime destek sağlayan kuruluşlar olarak görmüş, %28’i toplumsal dayanışma aracı, %25.2’si çözüm üreten kuruluşlar, %25.2’si ise dezavantajlı bireylere yardım amaçlı kuruluşlar, %19.6’sı işbirliği yapan kuruluşlar, %19.6’sı sahip oldukları idealleri gerçekleştirmeyi amaçlayan kuruluşlar ve %11.1’si bir takım değerlerin aktarımını amaçlayan kuruluşlar olarak anlamlandırmaktadır. Ayrıca derneklerin çok büyük bir kısmı sivil toplum kuruluşlarını “devlete bağlı kurumların ulaşamadığı alanlardaki sorunların çözümü için çalışan gönüllü kuruluşlar” şeklinde anlamlar yükledikleri görülmüştür.

Katılımcıların yarısına yakını sivil toplum kuruluşlarını **fayda ve hizmet sağlayan kuruluşlar** olarak tanımlamıştır. Bu katılımcılardan biri olan K5

“İslam’a hizmeti, dine faydayı amaçlayan gönüllülerin Allah rızası için bir araya geldiği kuruluşlardır. Faydayı, hizmeti, milli ve dini değerleri aktarmayı, destek-dayanışma-yardımlaşmayı, eğitime katkıyı hedefleyen rollere sahip kuruluşlar olmalıdırlar.” şeklindeki sözleriyle sivil toplumu daha çok dini temelli olarak anlamlandırmıştır. Benzer görüşte olan K2, *“Sivil toplum bence demokrasinin en önemli unsuru olarak yer alan toplumsal fayda temelinde ülkede toplum çıkarlarını savunan, sosyal hayatta devletin açıklarını gideren ve gönüllülerden oluşan kuruluştur.”* şeklindeki sözleriyle sivil toplumu daha çok fayda ile birlikte devletin ulaşamadığı alanlardaki sorunların çözümü için çalışan gönüllü kuruluşlar şeklinde anlamlandırmıştır. Tıpkı K5 gibi sivil toplum kuruluşlarını birden çok tanım türüyle açıklayan K8’in görüşleri aşağıdaki alıntıdaki gibidir:

Demokrasinin en önemli unsuru, sosyal hayattaki sorunları gidermeyi amaçlayan kendi özgür iradesiyle gönüllülerin katıldığı ve devletin görevi dışındaki alanlarına da hizmet eden kuruluştur. Bu kuruluşların rol ve hedefleri, çözümü, dayanışmayı, faydalı, hizmeti, bazı değerlerin (yardımlaşma gibi) aktarımını eğitime desteği, işbirliğini ve sahip olduğu idealleri gerçekleştirmeyi yerine getirmektedir.

Sivil toplumu birtakım **değerlerin aktarımını** amaçlayan kuruluşlar olarak anlamlandıran katılımcılardan olan K3 *“Sosyal hayattaki problemleri çözmek için, devletin devamına katkı sağlamak ve cumhuriyet değerlerinin aktarımını, devletin elinin yetmediği yerlerde halkı bilinçlendirmek için, sorumluluk sahibi insanların gönüllü olarak bir araya geldiği örgütlü kuruluşlardır.”* şeklindeki sözleriyle görüşünü dile getirmiştir.

Katılımcıların yarısından fazlası derneklerin sivil toplum kuruluşlarının rollerini toplumsal problemler konusunda **fayda ve hizmet sağlama** olarak görmüştür. Bu katılımcılardan biri olan K17 *“Kadınlara, yaşlı ve çocuklara her konuda maddi manevi alanlarda destek ve yardım sağlama amacımız vardır.”* şeklindeki sözleriyle görüşünü dile getirmiştir. Benzer görüşte olan K18 *“Girişimci ruhu taşıyan kadınlarımızın ekonomiye katkıda bulunmalarını sağlama, aktif rol almalarını sağlamak yoluyla onlara bir faydamızın dokunması ve onlara hizmette bulunmaya dönük bir rol biçiyoruz, kendimize.”* şeklindeki sözleriyle toplumsal bir problem olan kadın girişimci sayısının azlığına dikkati çekerek görüşünü dile getirmiştir.

Sahip olduğu idealleri gerçekleştirme ve değer aktarımı rolünde bir dernek olduğunu belirten K19 “Unutulmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatlarını canlandırma, yaşatma, öğretmek, yeni nesillere öğretmek, ekonominin içinde aktif rol almasını sağlamak.” şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir. Benzer görüşteki K5 “Siner köylülerinin önderliğinde Kur’an kursu yaptırma ve yaptırdıktan sonra da bunu yardımlarla yaşatmak, Kur’an okumayı yaymayı ve ayrıca bu yönüyle eğitime destek veren bir ideali yaymayı rol edindik.” şeklindeki sözleriyle görüşünü sahip olduğu idealleri gerçekleştirme özelinde ifade etmiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının birden çok role sahip olması gerektiğine vurgu yapan K8 “STK’lerin rolleri ve hedefleri ise çözümü, dayanışmayı, hizmeti, yardımlaşma gibi değerlerin aktarımını, eğitime desteği, iş birliğini ve sahip olduğu ideallerini gerçekleştirmek gibi çok yönlü bir yelpazededir.” şeklindeki sözleriyle birden fazla rol türünü içerir şekilde görüşünü dile getirmiştir.

Dernek temsilcilerinin, derneklerinin kuruluş amaçları açısından çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. Buna yönelik bilgilere Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10

Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Amaçlarına Yönelik Bulgular

	Dernek Sayısı (f)	Yüzde (%)	
Değişkenler	Eğitim	15	60
	Yardımlaşma/Dayanışma	4	16
	Fırsat Eşitliği	2	8
	İdealist	2	8
	Dini/kültürel	2	8
	Toplam	25	100,0

Tablo 10’da da görüldüğü üzere dernek temsilcilerinin %60’ı derneklerini eğitim alanında faaliyet göstermek amacıyla kurulduğunu belirtmiş ve derneklerini eğitime katkı veren bir dernek olarak görmüştür. Katılımcıların %16’sı yardım/dayanışma, %8’i fırsat eşitliğinin sağlanması, %8’i belirli bir ideolojik ideal yönünden kurulmuş, %8’i ise dini/kültürel faaliyetlerde bulunmak ve kültürün korunması amacıyla kurulmuş bir dernek olarak tanımlamaktadır.

Eğitim amaçlı bir dernek olduklarını ifade eden K13 “Bilimsel dersler ek olarak inanç ve değer eğitiminde topluma din ve ahlak eğitiminin aktarılması noktasında katkı sağlamayı hedeflemiştir. Özellikle Urfa, Siirt ve Adıyaman gibi

dezavantajlı yerlerdeki medrese talebelerine yurt binası ve öğrenci ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuştur” şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Yardımlaşma ve dayanışma amaçlı bir dernek olduğunu belirten K9 “Amacımız öncelikle uluslararası ve ulusal yardım sağlamaktır. Sonrasında açlık, fakirlik ve susuzluk gibi sorunların çözümünü sağlama, eğitime destek ve dayanışma sağlama, fırsat eşitliğini oluşturma, sahip olduğu dini ve tüzüki idealini yayma ve İslam kültürüne destek verip yayma amaçlıdır.” şeklindeki sözleriyle **fırsat eşitliği, idealistlik** ve **dini/kültürel amaçta** olduğunu dile getirmiştir.

Fırsat eşitliğini sağlama amaçlı bir dernek olduklarını belirten K23 “Fırsat eşitliğine dayalı olarak aç, yardıma muhtaç aile ve öğrenme, yemek, giyecek yardımı yapmaktadır. Eğitim gören öğrencilere destek ve maddi sorunlarını çözmeyi amaçlayan yardım derneğiyiz.” şeklindeki sözleriyle maddi katkının fırsat eşitliğini oluşturmada önemli bir etken olduğuna vurgu yapmıştır. Derneğini **idealist** bir yapıda gören katılımcılardan biri olan K2 “Atatürkçülüğü ve laikliği çağdaş eğitimle bütünleştirip bu düşünceleri yaymak kuruluş amacımızdır. Tüm çağdaşların en büyük hizmeti olan eğitime yardım amaçlı bir derneğiz.” şeklindeki sözleriyle Atatürkçü, laik ve çağdaş eğitimi oluşturma idealini sağlamayı amaçladıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Yapısal Özellikleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara derneklerin kuruluş amaçlarına ilişkin olarak “Derneğinizi kaç üyesi bulunmaktadır? Kaç tanesi erkek kaç tanesi kadın üyedir? Eğitimci (öğretmen, öğretim görevlisi) üye sayınız kaçtır?”, “Derneğinizin yönetim biçimini nasıl ifade edersiniz?” ve “Kendinizi sivil toplumcu bir yapıya sahip bir birey olarak görüyor musunuz?” soruları yöneltilmiştir. Katılımcıların ilgili sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda derneklerin yapılarına ilişkin bazı ana tema, alt tema ve kodlar oluştuğu belirlenmiştir.

Tablo 11

Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Yapılarına İlişkin Görüşleri

ANA TEMALAR	ALT TEMALAR	KODLAR	Dernek Sayısı (n)
	Üyelerin Sayısı	Üye sayısı 15'in altında olan,	2
		Üye sayısı 20-30 arası olan,	5
		Üye sayısı 30-50 arası olan	8
		Üye sayısı 50 ve üstü olan	10
YAPI	Sivil Toplumcu Yapıda Olma Durumu	Rapor hazırlama, Gündem oluşturma, Savunuculuk, Sivil toplumcu yapımız yok	

Katılımcıların görüşlerine göre doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin üye sayılarına ilişkin olarak çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre üye sayısı 15'in altında olan 2 dernek varken, üye sayısı 20-30 arası olan 5 dernek, üye sayısı 30-50 arası olan 8 dernek, üye sayısı 50 ve üstü olan 10 dernek var olduğu görülmüştür.

Katılımcılara “Kendinizi sivil toplumcu bir yapıya sahip bir birey olarak görüyor musunuz? Niçin?” sorusu dernek üyelerinin derneklerin politikasını gerçekleştirmede kendi öz değerlendirmelerine ilişkin bilgi almak için sorulmuştur. Verilen yanıtlar sonucunda üye olunan farklı cevaplar alınmıştır. Katılımcıların ifadelerinden kendilerinde bazı özellikleri gördükleri anlaşılmaktadır. Bunlar sonucunda Tablo 12'deki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 12

Dernek Üyelerinin Sivil Toplumcu Yapısına Yönelik Bulgular

	Sahip Olunan Özellik	Faaliyette Bulunan Dernek Üyesi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Sivil Toplumcu Yapıda Olma Durumu	Amaç ve ideallerini savunma	25	100
	Rapor hazırlama	23	92
	Etkinlikler düzenleme	20	80
	Yardım ve destek kampanyaları	10	40
	Toplantı	8	32
	İmza kampanyaları	3	12
	Miting	2	8
	Yerel eğitim sorunlarıyla ilgilenme	17	68
	Gündem oluşturma	11	44
	Gerekli yerlerle irtibata geçme	9	36

Tablo 12’de yer aldığı üzere dernek temsilcilerinden %100’ü amaç ve ideallerini savunma özelliğini kendilerinde görmüş ve bu alanda araştırmaya katılan tüm katılımcılar bu özelliği sivil toplumcu bir yapıyla eş değer olarak belirtmişlerdir. Yine katılımcıların tamamına (%92) (f:23) yakını rapor hazırlamayı sivil toplumcu bir yapıda olması gereken bir özellik olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğu etkinlikler düzenlemeyi (%80) (f:20) belirtmiş; bir kısım katılımcı ise yardım ve destek kampanyaları (%40) (f:10); toplantı(%32) (f:8), imza kampanyaları (%12) (f:3) ve miting gösterisi (%8) (f:-2), yerel eğitim sorunlarıyla ilgilenme (%68) (f:17), gündem oluşturma (%44) (f:11) ve gerekli yerlerle irtibata geçme (%36) (f:9) özelliklerini ifade etmiştir.

Amaç ve ideallerini savunma özelliği ile ilgili olarak K3 *“Derneğimizin amacı olan çağdaş yaşamı destekleme ve çağdaş bireylere eğitim yardımı sağlamaya dönük ideallerimizi halka ve öğrencilere anlatıp savunmada ve bunu aktarmada iyiyimdir.”* şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade ederken, K17 *“Kamu yönetimi okuduğum ve muhtarlığım dolayısıyla insanlarla iç içe olup onları sevdiğim için sahip olduğumuz ideal ve amacımız olan kadınları toplum içinde daha güçlü, söz sahibi ve etkin kılma konusunda insanları ikna etmede iyiyim.”* şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Benzer görüşte olan K20 *“Cemiyet bünyesinde yetiştiğimiz için derneğimizin insan sağlığını korumaya yönelik olan vizyon ve misyonunu biliyorum ve bu konuda halka hizmet vermeyi seviyorum.”* ifadelerini kullanmıştır. K16 ise *“Gerek mezun gerekse devam eden öğrencilerimiz ile iletişimi sürekli açık tutuyoruz ki onlara birlikte hareket ederek iş bulma konusunda destek olma amacımızı aktarabilelim diye.”* ifadelerini kullanmıştır.

Rapor hazırlama özelliği ile ilgili olarak K21 *“Evet kesinlikle rapor hazırlamada etkili görüyorum. Çünkü 20 yıllık profesyonel sivil toplum yöneticisiyim.”* şeklindeki sözleriyle bu konuda tecrübenin önemli bir unsur olduğu yönünde görüşünü belirtmiştir. K15 ise *“Rapor tutmada yönetim kurulunun uyumu ve uyumlu çalışması çok çok önemlidir. Çünkü derneği zora sokabilecek herhangi bir aksiliği önler. Ben de şanslıyım ki iyi bir yönetim kurulumuz var ve bu yüzden rapor tutma önemlidir.”* şeklindeki sözleriyle rapor hazırlamanın önemine vurgu yapmıştır. Benzer görüşte olan K5 *“Rapor hazırlama ve resmi işleri idare etmede iyi olmak demek derneğin hızlı işleyişi ve*

düzeninin bozulmadan sürmesi açısından hayati öneme sahiptir.” şeklindeki sözleriyle görüşünü belirtmiştir.

Etkinlikler düzenlemenin sivil toplum derneklerinde olmazsa olmaz bir özellik olduğunu belirten K1 “*Kütahya çapında tanınan ve üst makamlarda kolaylıkla sözü geçebilecek biriyim. Bundan dolayı da kolaylıkla derneğimiz için çok önemli bir yeri olan yardım ve destek kampanyaları, toplantılar, imza kampanyaları ve miting gösterileri düzenlemede sıkıntı çekmiyorum.*” şeklindeki sözleriyle görüşünü belirtmiştir. K3 ise “*Çağdaş bireylere eğitim yardımı sağlamaya dönük kampanyalar yapmada iyiyimdir. Bu kampanyalar sayesinde etkililiğimizi artırıyor ve değerlerimizi yeni nesillere aktarıyoruz.*” şeklindeki sözleriyle yardıma yönelik eğitim kampanyalarının önemini vurgulamıştır. Yapılan etkinliklerde ekip çalışmasının önemine vurgu yapan K15 “*Dernek ne kadar başkan tarafından temsil edilse ve karar almada son söz onun olsa da yapacağımız çalışmalarda başarılı olmak adına biz ekip organizasyonuna önem veriyoruz. Unvanlar geçicidir ekip olarak çalışmak başarıdır.*” şeklindeki sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

Yerel eğitim sorunları ile ilgilenmenin kendileri için önemli olduğunu belirten K16 “*Kütahya’da kararlarla ilgili doğayı korumaya yönelik kimi sorunlar görüyoruz ve bunun temelinde eğitimsizlik yatıyor. Yönetim kurulunda bu konu istişare edildikten sonra Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğüne iletilerek Tarım Bakanlığı ile istişareli ve koordineli çalışmalar yapıyoruz.*” şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Yerel eğitim sorunları ile ilgilenmeden yapılan çalışmaların başarıya ulaşamayacağını belirten K11 “*Toplum sorunların çözümüne öncelikle yerel sorunların halledilmesinden başlanılmalı ki kalıcı bir çözüm bulunabilsin. Ben de toplum sorunlarına karşı duyarlı bir bireyim, Kütahya’mızdaki eğitime ve sosyal yaşama dönük sorunlara çözümler üretmeye çalışıyorum.*” şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir.

Bu sorunların çözümü için **gündem oluşturmanın** ve **gerekli yerlerle irtibata geçmenin** bir araç olacağını belirten K2 “*Gerekirse diğer dernek ve STK’lerle belli aralıklarla bir araya gelip fikir alışverişinde bulunulmalı ve*

gündem oluşturulup gerekli resmi mercilerle irtibata geçerek iş birliği sağlanmalıdır.” şeklindeki sözleriyle bu tür faaliyetlerin önemini vurgulamıştır.

Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin politikaları ile hakkındaki görüşlerine yönelik bulgular 2

Katılımcılara derneklerin kuruluş politikalarına ilişkin olarak bazı sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların ilgili sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda derneklerin politikalarına ilişkin bazı ana tema, alt tema ve kodların oluştuğu belirlenmiştir.

Tablo 13

Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Politikalarına İlişkin Görüşleri

Ana Temalar	Alt Tema	Kodlar
Politika	Derneklerin Yönetim Şekli	Demokratik, Özgür, Katılımcı/Şeffaf, Çoğulcu, Belli Bir Grup İle Sınırlı

Eğitime doğrudan veya dolaylı yoldan katkı veren derneklerle yapılan görüşmelerde dernek yetkililerine derneklerin yapısı konusunda bilgi sahibi olabilmek için “*Derneğinizin yönetim biçimini nasıl ifade edersiniz?*” şeklindeki soruya cevap vermeleri istenmiştir. Verilen cevaplar sonucunda Tablo 14’teki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 14

Derneklerin Yönetim Biçimlerinin Özelliklerine Yönelik Bulgular

	Dernek Sayısı (f)	Yüzde (%)
Yönetim Biçimlerinin Özellikleri	Demokratik Özellikler	72
	Üyelerin fikrinin alınması	48
	Üyelerin çoğunluğuna göre karar alınması	24
	Özgür Özellikler	56
	Herkesin fikrini serbestçe ve çekinmeden söylemesi	56
	Özgür ortam	24
	Katılımcı/Şeffaf Özellikler	36
	Herkesin katılmasına olanak sağlanır	36
	Kararlar herkese açık şekilde alınır ve açıklanır	36
	Çoğulcu Özellikler	28
	Üyelerin sayı çoğunluğuna dikkat edilir	28
	Belli bir grup ile sınırlı Özellikler	20
	Kararlar sadece etkili birkaç kişi tarafından alınır	20

Tablo 14’te yer aldığı üzere verilen yanıtlar sonucunda üye olunan derneklerin yönetim biçimlerine yönelik farklı ve birden çok yönetim biçimini birlikte ifade eden cevaplar alınmıştır. Katılımcıların ifadelerinden bu yönetim biçimlerinin bazı özelliklerini söyledikleri anlaşılmaktadır. Dernek üyelerine derneklerin yönetim biçimi hakkında bilgi vermeleri istendiğinde ‘demokratik, özgür, katılımcı/şeffaf, çoğulcu, belli bir grup ile sınırlı’ şeklinde açıklama yapan üyeler olduğu görülmüştür. Derneklerin yönetim biçimlerine dair birden çok yönetim biçiminin de birlikte ifade edilmesini içeren bilgiler sonucunda derneklerin; 18 tanesi demokratik, 14 tanesi özgürlükçü, 9 tanesi katılımcı ve şeffaf bir yönetim biçimlerinin olduğuna vurgu yaparken, 7 tanesi çoğulcu, 5 tanesi de katılımcı azlığından ve üyelerin görev almak istememelerinden dolayı yönetimin belli bir grup ile sınırlı olduğu konusunda fikir beyan etmiştir.

K1 “*Her ay muntazam olarak yapılan toplantılarda üyelerin fikirleri alınır ve kararlar üyelerin çoğunluğunun verdiği oya göre alınır*” şeklindeki sözleriyle derneğin **demokratik** yönlerine vurgu yapmıştır. Benzer şekilde K3 “*Demokratik olarak ifade edebilirim. Çünkü sahip olduğumuz Atatürkçü ve çağdaş idealleri gerçekleştirme adına yapılacak her türlü etkinlikte herkesin fikri alınır. Biz her üyemizin fikrine değer ve önem veririz; bir fikrin umut olabileceği düstruyla.*” şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir.

Bu görüşteki katılımcılardan olan K24 “*Derneğimizin ulusal ve uluslararası her türlü yardım ve eğitim faaliyetini ilgilendiren tüm kararlar genel kurulda üyelerin oylamasıyla alınmaktadır.*” şeklinde görüş bildirerek demokratik yönlerine değinmiştir. Bir başka katılımcı olan K13 ise “*Yönetim biçimi olarak derneğimizi kesinlikle demokratik olarak söyleyeyim ve buna ek de çalışmalarımızın hepsinde gönüllülük esasıyla oylara göre yapıldığını ifade edebilirim.*” şeklindeki sözleriyle görüşünü belirtmiştir.

Üyesi olduğu derneği **özgür yönetim biçiminin** özelliklerini taşıdığını belirten katılımcılardan olan K2 “*Derneğimi özgür yönetim biçimine sahip olarak nitelendirebilirim çünkü herkes özgür olarak fikirlerini ifade eder ve kimse sen niye böyle düşündün diye onu yadırgamaz, kınamaz veya dışlamaz.*” şeklindeki sözleriyle özgür bir ortamda kararların alındığını belirtmiştir. Benzer şekilde bir uygulamadan söz eden K24 “*Üyelerimiz karar alma ve faaliyete geçme aşamasında kendi hür iradeleriyle sürece dahil olurlar ve fikirlerini özgürce*

söylerler, etkinliklere özgürce katılırlar.” şeklindeki sözleriyle görüşünü belirtmiştir.

Üyesi olduğu derneği **katılımcı/şeffaf** özelliklere sahip olarak değerlendiren K16 “Toplantılarda herkesin katılması için imkanlar seferber edilerek faaliyet için alınan kararlar herkese açık şekilde alınır ve herkesin görüp duyacağı şekilde açıklanır.” şeklinde görüş belirtmiş, K20 ise “Çoğulcu özelliklere sahibiz diyebilirim daha çok. Bunun nedenine gelecek olursak kararların alınmasında üyelerin sayı çoğunluğuna dikkat edilmesi ilkesini söyleyebilirim.” şeklindeki sözleriyle üyesi olduğu derneği **çoğulcu** özelliklere sahip olarak ifade ederken, K5 “Katılımcı sayımızın az olması veya başkanın kendi fikrini belirttiği durumlarda kararlar sadece etkili birkaç kişi tarafından alınabiliyor.” şeklindeki sözleriyle üyesi olduğu derneği **belli bir grup ile sınırlı özelliklere** sahip olarak gördüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin faaliyet alanlarındaki fırsatlar hakkındaki görüşlerine yönelik bulgular 2

Katılımcıların, doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin faaliyet alanlarındaki fırsatlar hakkında kendilerini değerlendirdikleri görülmüştür. Buna ilişkin bilgiler Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Derneklerin Faaliyet Alanlarındaki Fırsatlarına Yönelik Bulgular

	Dernek Sayısı (f)	Yüzde (%)	
Değişkenler	Başarılı	12	48
	Başarısız	7	28
	Kısmen başarılı	6	24
	Toplam	25	100

Tablo 15’te görüldüğü şekliyle dernek temsilcilerinin %48’i dernek faaliyetlerini yerine getirmek adına yeterli fırsatlara sahip olma konusunda başarılı oldukları yönünde görüş bildirirken, %28’i başarısız oldukları yönünde görüş bildirmiştir. Ayrıca temsilcilerin %24’ü ise kısmen başarılı oldukları şeklinde görüş bildirmiştir.

Dernek faaliyetlerini yerine getirmek için yeterli fırsatlara sahip olduğunu söyleyen K3 “Sahip olduğu ideal noktasında cumhuriyetçi ve çağdaş yaşamı

yayma, Atatürk ilke ve inkılaplarını sağlama ideallerine dönük olarak öğrenci kardeşlerimize ve toplumun diğer fertlerine maddi ve manevi anlamda yararda bulunmak için konferans ve ekonomik yardımlar konusunda çok başarılı buluyorum derneğimizi.” şeklindeki sözleriyle görüşünü belirtmiştir.

Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Eğitim Alanındaki Çalışmaları Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcıların doğrudan veya dolaylı olarak eğitime katkı veren derneklerin eğitim alanındaki çalışmaları hakkındaki görüşlerini belirlemek için yöneltilen bazı sorulara cevap verdikleri görülmüştür (Tablo 16).

Tablo 16

Derneklerin Eğitim Alanındaki Çalışmalarına Yönelik Bulgular

	Dernek Sayısı (f)	Yüzde (%)			
Derneklerin Eğitim Faaliyetleri	Yardım	22	88		
	Kırtasiye	15	60		
	Yiyecek	11	44		
	Giyecek	11	44		
	Burs	10	40		
	Barınma	8	32		
	Bilgilendirme	16	64		
	Seminer/konferans	12	48		
	Kurslar	15	60		
	Sınava yönelik	9	36		
	Dil/okuma yazma eğitimine yönelik	7	28		
	Kuran öğretimine yönelik	4	16		
	Sosyal faaliyetlere yönelik	4	16		
	Hobi ve el sanatlarına yönelik	3	12		
	İzleme	8	32		
	Söyleşi/halka sohbetler	4	16		
	Yönlendirme	4	16		
Diğer Eğitim Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşları İle İletişim ve İşbirliği	Yeterli	14	56		
	Yetersiz	6	24		
	Kısmen yeterli	5	20		
	Toplam	25	100		
Geleceğe Dönük Projeleri		Dernek Sayısı (f)	Yüzde (%)	Projenin Çözüm Sunabilirliğe İnanan Dernek Sayısı (f)	Yüzde (%)
	Eğitime yönelik projeler	20	80	20	80
	İl çapında	13	52	13	52
	Ülke çapında	8	32	8	32
	Uluslararası çapta	7	28	7	28
	Yok	5	20	0	20

Tablo 16’da yer aldığı şekliyle dernek temsilcilerine sorulan eğitim faaliyetlerinde bulunma ile ilgili soruya katılımcıların %88’i derneklerinin yardım amaçlı eğitsel faaliyetlerde bulunduğunu ifade ederken, %64’ü ise bilgilendirme faaliyetlerinde buldukları yönünde bilgi paylaşmıştır. Katılımcıların %60’ı kurs faaliyetlerinde bulduklarını belirtirken, %32’si izleme faaliyetlerinde bulduklarını, %16’sı söyleşi veya halka açık sohbetler gerçekleştirdiklerini ve eğitsel yönlendirme faaliyetleri yaptıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların neredeyse tamamı tarafından eğitim faaliyeti olarak **yardımlar** yapıldığı söylenmiştir. Bu yönde faaliyetlerde bulunduğunu belirten katılımcılardan olan K17 *“Kütahya’daki öğrenim gören ve görmeyen kadınlarımıza burs, yiyecek, giyecek, maddi yardım, kitap, kırtasiye yardımlarıyla yardım etmeye çalışıyoruz.”* şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir. Benzer şekilde K1 *“Eğitime en çok yardıma yönelik alanda katkı sağlıyoruz. Sonrasında temsilci ve şubelerimizin bulunduğu Kütahya, Adana, İstanbul, İzmir, Antalya ve Manisa illerinde yardım alan öğrencilerimize barınma (yurtlarımızda), burs, kırtasiye, yiyecek, içecek yardımı yapıyoruz.”* şeklindeki sözleriyle kırtasiye, yiyecek, giyecek, burs ve barınma gibi eğitsel yardımlarda bulduklarını ifade etmiştir. Yardım faaliyetlerinde bulunduğunu belirten K6 *“Muhtaç durumdaki lise ve üniversite öğrencilerine kitap, kırtasiye, yiyecek ve giyecek yardımı yaparak onların daha rahat şekilde eğitim hayatlarına devam etmelerini sağlamaya çalışıyoruz.”* şeklinde ifadeler kullanmış, K7 ise *“İlkokuldan üniversiteye kadar her kademedeki ihtiyacı olan veya yetim öğrencilere burs, yemek, kıyafet ve kırtasiye yardımı yapıyoruz.”* şeklinde ifadeler kullanmış, ve K9 *“Yetim, şehit yakını ve normal öğrencilere yurt içi ve yurt dışı olmak üzere yatılı hizmetler sunuyoruz. Örneğin yurt dışındaki bir barınma yardımı çalışmamız olarak Kenya’daki Hande Kız Kuran Kursu’nu söyleyebilirim.”* şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir. K25 ise *“Yetim öğrencilere her ay 120 lira burs yardımının yanı sıra Ramazan aylarında ve normal zamanlarda yiyecek yardımı yapıyoruz, okulların başlangıcında kırtasiye yardımı ve elbise yardımı yapıyoruz.”* şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu tarafından eğitim faaliyeti olarak **bilgilendirme** faaliyetlerinde buldukları söylenmiştir. Bu katılımcılardan biri olan K3 *“Seminerler ile öğrenci ve eğitimcilere katkı veriyoruz. Bilgilendirici nitelikteki*

bu çalışmalarla çağdaş, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı laik nesiller yetiştirmeyi amaçlıyoruz.” şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir. Benzer şekilde K20 de “Öğrencilerin sağlıklı bir yaşam sürmeleri için sigara, alkol, uyuşturucu gibi bağımlılık yapan sağlığa zararlı maddelerden kaçınmalarına yönelik olarak bilgilendirici seminer ve konferansları anaokulundan üniversiteye kadar her düzeyde eğitim kademesine veriyoruz.” şeklindeki sözleriyle sağlıklı yaşam konusunda bilgilendirme çalışmalarında bulunduğunu ifade etmiştir.

K23 ise “İnsan hak ve hürriyetleri noktasında okullarda ve üniversitede toplumu bilinçlendirmek için çeşitli seminer ve konferanslar veriyoruz. Filistin gibi dünyada mezalim altındaki Müslüman ülkelerdeki insan hakları ihlallerine karşı tepki göstermeleri yönünde dini bir uyanış oluşturmaya çalışıyoruz.” şeklindeki sözleriyle toplumda insan hakları ihlalleri konusunda bir farkındalık hareketi yaptıklarına değinerek görüşünü ifade etmiştir.

Kurs faaliyetlerinde bulunduğunu belirten K5 “Daha çok Arapça ve Osmanlıca kursları, ebru ve hat kursları ile Kuran öğretimi kursları vererek eğitime katkıda bulunuyor ve gönüllü öğretmenlerimiz tarafından üniversiteye hazırlık kursları veriyoruz.” şeklinde ifadeler kullanmıştır. K19 “Temel sanat eğitimi kursları ve hobi sanat kursları düzenliyoruz” şeklinde ifadeler kullanırken benzer şekilde K21 “Meslek edindirme, el sanatları kursu ve hobi kursları veriyoruz.” şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir. K6 da “Okuma yazma bilmeyen genç ve çocukların yanı sıra ebeveynlere de okuma yazma kursları ve mültecilere Türkçe öğrenme kursları veriyoruz. Böylelikle toplumsal ayırışmanın önüne geçmeye çalışıyoruz.” şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir.

Kimi katılımcılar ise **izleme** faaliyetlerinde bulduklarını, **söyleşi** veya **halka açık sohbetler** gerçekleştirdiklerini ve eğitsel **yönlendirme** faaliyetleri yaptıklarını belirtmişlerdir. Örneğin K3 “Liseden Üniversiteye projemiz doğrultusunda öğrencilerimize izleme ve yerleştirme faaliyetleri alanında katkıda bulunuyoruz. Ayrıca kişisel gelişim kurslarıyla mesleki seçimde öğrencilere yardımcı oluyoruz” şeklinde ifadeler kullanarak **izleme** ve **yönlendirme** faaliyetinde bulunduğunu belirtmiştir.

K23 “Halk açık sohbetlerle özellikle Afrika gibi yurt dışı ülkelerinde eğitime destek faaliyetlerine yönelik gönüllü katılım ve bağış sağlamaya dönük

etkinlikler yapıyoruz.” şeklinde ifadeler kullanarak halka açık sohbetler gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

K15 ise *“Kütahya İl Millî Eğitim Müdürlüğünden almış olduğumuz izin doğrultusunda resmî ve özel tüm liselerde Başarı Hikayeleri, Gençlerle El Ele konulu mesleki seminer ve konferans programları düzenliyor ve gençlerimizin alanında başarılı olup tanınmış kişilerden ilham alarak meslek seçiminde yönlendirme sağlıyoruz.”* şeklinde ifadeleri ile **yönlendirme** faaliyetleri yaptıklarını belirtmiştir.

Dernek temsilcilerine sorulan *“Derneğinizi diğer eğitim amaçlı sivil toplum kuruluşları ile iletişim ve iş birliği anlamında ne seviyede bulunuyorsunuz?”* sorusuna verilen cevaplar sonucunda derneklerin diğer STK’ler ile ilişki durumuna yönelik katılımcıların %56’sı kendilerini yeterli görürken, %24’ü yetersiz ve %20’si de kısmen yeterli görmüştür.

Derneklerini diğer STK’lar ile ilişkisi konusunda kendilerini **yeterli** olarak gören katılımcılardan biri olan K16 *“Tıpkı bizim gibi mezunlardan oluşan 15’den fazla mezun dernekleriyle ortak çalışıyoruz ve bunu ileri seviyede bir şekilde gerçekleştiriyoruz.”* şeklinde ifadeleri ile yeterli iş birliği kurmasını ortak bir özellik olarak mezunları içermeye dayandırmaktadır. K23 *“Bizim gibi insan hak ve özgürlükleri ortak ideal ve ideolojisinde olan Filistin Dostları Derneği ile çok yakın bir iş birliği içindeyiz.”* şeklindeki ifadeleri ile yeterli işbirliği kurmada ortak ideal ve ideolojiye sahip olmanın önemini vurgulamıştır.

İşbirliği yapmasını tecrübesine bağlayan K1 de *“Uzun yıllardan beri derneğimizin yöneticiliğini yapan ve Kütahya çapında ve Ege Bölgesi dahilinde tanınır biri olduğum için tecrübe ve nüfuzuma dayanarak diğer STK oluşumlarıyla ileri düzeyde bir işbirliğine gidiyoruz, karşılıklı nezaket ziyaretleri, çeşitli iş birliği toplantıları ve fikir alışverişleri yapıyoruz.”* şeklindeki sözleriyle görüşlerini belirtmiştir. Benzer şekilde K18 *“Bu işlere yıllarını vermiş bir kadın olarak kadın girişimcilerin dertlerini biliyor ve hallerinden anlıyor olduğum için diğer derneklerle de rahatlıkla iş birliği kurabiliyorum.”* şeklindeki sözleriyle görüşünü dile getirmiştir. Diğer STK’lar ile işbirliği kurmada daha çok kendi bireysel özelliklerini ön plana çıkararak K14 ise *“Ben kendim gayet aktif ve etkili iletişimde bireysel olarak kabiliyetli biri olduğum için diğerleriyle kolaylıkla iş*

birliği kurabiliyorum, bu konuda zorlanmıyorum.” şeklindeki sözleriyle görüşlerini belirtmiştir.

Derneklerini diğer STK’lar ile ilişki durumuna ilişkin kendilerini **yetersiz** olarak gören katılımcılardan biri olan K24 “*Yeterli bulmuyorum çünkü diğer derneklerle belirli aralıklarla ortak tavır alınması gereken konularda işbirliği yapamıyoruz. Kimi derneklerle nezaket ziyareti veya fikir alışverişinde bulunmak istediğimizde isteksiz bir tavırla karşılaşıyoruz.*” şeklinde ifadeleri ile yetersiz oluşuna sebep olarak diğer derneklerin isteksiz oluşunu ve onlarla bir araya gelip işbirliği yapamayışlarını gördüğünü ifade etmiştir. Benzer görüşte olan K17 “*Diğer derneklerin işbirliği kurmaktan kaçınması dolayısıyla yetersiz görüyorum.*”, K10 “*Diğer STK’ların işbirliği kurmada isteksiz oluşu bizi yetersiz kalmaya itiyor.*”, K2 “*Siyasi ve ideolojik farklılıklardan dolayı yeterli sayıda diğer kuruluşlarla ne işbirliği ne nezaket ziyareti ne de fikir alışverişinde bulunmak mümkün olmuyor.*” şeklindeki sözleriyle görüşlerini belirtmişlerdir.

Derneklerini diğer STK’lar ile ilişki durumuna ilişkin kendilerini **kısmen yeterli** olarak gören katılımcılardan biri olan K21 “*Kısmen yeterliyiz diyebilirim çünkü ilişkileri çok sınırlı seviyede kurabiliyoruz. Bunda bazen dernek üye ve yöneticileri arasındaki şahsi problemler ve olumsuz kişilik özelliklerine sahip kişiler neden olabiliyor.*” şeklinde ifadeleri kullanmıştır. Benzer şekilde K15 “*Kendi iş yoğunluğumuz ve çalışan, memur üyelerimizin fazlalığından dolayı zaman ayıramadığımız için diğer STK’lar ile ilişkimizi istenilen düzeyde değil. Fakat ilerleyen günlerde diğer derneklerle irtibat haline geçerek bu işbirliğini ilerletmeye çalışacağız.*” şeklinde ifadeleri kullanmıştır. K3 ise “*Daha yeni kurulan 2 yıllık ömre sahip bir dernek olduğumuz için tanınır değiliz ve diğer STK’larla bu sebepten ötürü kısmi düzeyde ilişki ve işbirliği içindeyiz.*” şeklinde ifadeleri kullanmıştır.

Dernek temsilcilerine sorulan “*Eğitim ile ilgili olarak geleceğe yönelik il-ülke bazında yeni projeler hazırlıyor musunuz? Bunlar nelerdir?*” sorusuna verilen cevaplar sonucunda derneklerin %80’inin eğitim konusunda geleceğe dönük projelerine yönelik çalışmalar yaparken %20’si herhangi bir proje yapmamıştır. Katılımcıların %80’i eğitime yönelik projeler yaparken bunların %52’si il çapında çalışmalar yaptığını, %32’si ülke çapında çalışmalar yaptığını, %28’i ise uluslararası çapta çalışmalar yaptığını belirtmiştir. Ayrıca eğitime

yönelik projeler yapan her dernek projenin çözüm sunabilirliğine inandıklarını belirtmişlerdir.

İl çapında projeler yaptığını belirten katılımcılardan olan K2 ve K3. Çağdaş Gençlik Abide Buluşması projesi ile öğrenim gören lise ve üniversite gençleri arasında tanışma ve kaynaşma faaliyetleri yapmayı planladıklarını belirtmişlerdir. Bu iki katılımcı da *“Bir Işık Siz Yakın projemizle 10 üniversiteye, Her Kızımız Bir Yıldız ile ortaöğretimdeki 8 kıza, Anadolu’da Bir kızım Var Öğretmen Olacak 10 kıza, Liseden Üniversiteye 5 kıza burs vermeyi planlıyoruz.”* şeklindeki sözleriyle eğitim konusundaki geleceğe dönük projelerini sıralamıştır. K6 ise *“Kütahya ilimiz çapında Aileler Okuyor ve Talebeler Okusun Burs projemiz mevcuttur.”*, İl çapında özellikle Ramazan’da öğrencilere yemek yardımı verdiğini belirten K7 *“Tok Kadınlar ile Hayır Köprüsü projelerimizle muhtaç aile ve öğrencilere destek ve yardım sağlamayı planlıyoruz. Bunlarla eğitime destekleyici ve yardımlaşmaya teşvik edici katkılar sunup yarınlarımızın sağlıklı inşasını sağlamak istiyoruz”* şeklindeki sözleriyle iki adet projesinden bahsetmiştir. Benzer şekilde K23 de *“Oruç ayı olan Ramazan Ayı’nda öğrencilerimize Kütahya Müftülüğü aracılığıyla iftarlarda yemek veriyoruz. Kimi öğrenci kardeşlerimize erzak dağıtıyoruz. Bunu her yıl düzenli bir proje olarak yapıyoruz.”* şeklindeki sözleriyle görüşünü dile getirmiştir. K9 *“Kütahya ilinde bir ‘Kitap Kafe’ ve ‘Yaşam İçin Temiz Çevre’ projemiz var. Bu projeye genç öğrenci arkadaşlarımızın kendilerini geliştirmelerine katkı vermek ve birbirleriyle tanışıp kaynaşmalarını, maddi ve manevi anlamda ve bilgi eksikse bilgi anlamında destek olmalarını hedefliyoruz.”* şeklinde ifadeler kullanmıştır. K25 *“İlimiz çapında bir medrese inşa ederek öğrenim gören talebe kardeşlerimize barınma, yeme ve içme anlamında katkı sağlamak istiyoruz.”* şeklinde ifadeleri kullanmıştır. K15 ise *“Bizim ‘Başarı Hikayeleri’, ‘Gençlerle El Ele’ projelerimiz var.”* şeklindeki sözleriyle iki adet projesinden bahsetmiştir. K17 de *“Dezavantajlı kızlarımıza voleybol takımı kurma projemiz var. Bu projeye kadınların sosyalleşmesine ve hayata daha etkin şekilde katılmasına katkı vereceğimizi düşünüyorum.”* şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Ülke çapında projeler yaptığını belirten katılımcılardan olan K8 *“Kış Geldi Kardeşlerimiz Üşümesin, Yetime Bayramlık, Kumbaram İyilik Dolu, İnsanlık İçin Kardeşlik Vakti, Kumanya Kart, Kurhan Yardım Projesi gibi ülke genelinde*

eğitime d6n6k yardımlaşma, destek ve dayanışmayı amaçlayan birçok projemiz hali hazırda hazırlanıp uygulamaya konulan faaliyetlerimizdir.” şeklindeki s6zleriyle eğitim konusundaki 6lke çapındaki geleceğe d6n6k projelerini sıralamıştır. K17 “Geleceğin Anneleri projemizle kadınların sosyalleşmesini ve hayata daha etkin şekilde katılmasını amaçlıyoruz.” şeklinde g6r6ř belirtmiş, K13 “G6zel 6lkemizde temsilciliğimizin bulunduğu her ilde medrese ve ibadethaneler yaparak genç nesillerin İslami değerlerden kopmamasını hedefliyoruz. 6nk6 bizi biz yapan değerler bu değerlerdir.” şeklindeki ifadeleri kullanmıştır. K16 ise “Kırsal kesimdeki halkı bilinçlendirmek ve okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma 6ęretmek için Dil K6y6 projemiz ile 81 ilde eğitime katkı vermeyi hedefliyoruz. Bu gerçekleştirilmesi zor bir şey olabilir ama hedefi y6kseğe koymak iyidir.” şeklindeki ifadeleri kullanmış, K17 “Yetim, 6ks6z veya terkedilmış çocuklar için oluşturulan Sevgi Evlerindeki 6ęrencilere bilgilendirme ziyaretleri yaparak onlara sanatı sevdirmeyi hedefliyorum. Bunu il içi ve ilimize yakın diğer illerde de gerçekleştirmeyi hedefliyorum.” şeklinde g6r6ř belirtmiştir.

Uluslararası çapta projeler yaptığını belirten katılımcılardan olan K8 “Bangladeş’te 6ęrencilerin barınma, yeme, içme ve eğitimini s6rd6rmelerine olanak sağlayacak nitelikte Dar6l Hikme K6llyesi projemiz var, bunu Filistin, Etiyopya, Kenya, Makedonya, Pakistan, Moğolistan gibi 6lkelerde de hayata geçirmek istiyoruz. Buna ek 6zellikle Afrika’daki okullarda su kuyuları açma projemiz de var.” şeklindeki s6zleriyle eğitim konusundaki uluslararası çapta geleceğe d6n6k projelerini sıralamıştır. K9 “Filistin, Somali ve Etiyopya’daki yardıma muhtaç 6ęrenci kardeşlerimize yaptığımız gibi d6nyanın d6rt bir yanında Doğal Afetlere Acil M6dahale Ekibi projemizi yaymak istiyoruz.” şeklinde g6r6ř belirtmiş, benzer şekilde K10 ise “Nepal’deki depremde yardım çadırları g6nderdik, Gazze’de 6ęrenciler için Cansuyu Yetimhanesi atığ, Afrika ve Asya’nın çeşitli 6lkelerinde su kuyuları atığ, Filistin, Suriye ve Azez’de ter6r mağdurları aile ve 6ęrenciler için çadırlar oluşturduğ, ibadethane, medrese ve k6llye yaptık.” şeklindeki s6zleriyle eğitim konusundaki uluslararası çapta geleceğe d6n6k projelerini sıralamıştır.

Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Çalışmalarını Yürütmesi Sırasında Çeşitli Alandaki İşleyişleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara, bazı soruları sorulmuş ve bunlara verilen cevaplar sonucunda Tablo 17 oluşturulmuştur.

Tablo 17

Dernek Çalışmalarını Yürütmesi Sırasında Çeşitli Alandaki İşleyişlerine Yönelik Bulgular

	Dernek Sayısı (f)	Yüzde (%)	
Tanıtım Faaliyetleri	Gönüllülerin çabaları	22	88
	Medya-Tv.-Radyo-Gazete-Dergi	17	68
	Konferans/seminerler	15	60
	Broşür/afiş	13	52
	Sosyal Medya	9	36
	Kermes	8	32
	Stant açma	8	32
	Sergi düzenleme	5	20
Gelir Kaynakları	Üye aidatları	25	100
	Gönüllülerin bağış/yardımlar	23	92
	Kermes	12	48
	Ürün satma	8	32
	Kira	8	32
	Sergi düzenleme	5	20
Karşılaştıkları Problem Alanları	Ekonomik duruma bağlı sorunlar	19	76
	Katılımcı sayısının azlığı	11	44
	Toplumsal duyarsızlıkla karşılaşmak,	10	40
	Önyargıları yıkamamak	9	36
	Bürokratik engellere takılma,	8	32
	Etkililikte pasif kalma	7	28
	Diğer sivil toplum kuruluşları ile etkili ilişkiler kuramama,	7	28
	Tanınır olamamak	6	24
	Sürdürebilir projeleri hayata geçirememek	6	24
	Organize ve birlikte hareket etmede aksaklıklar	3	12

Dernek temsilcileri “*Derneklerin tanıtımında ne tür faaliyetlerde bulunuyorsunuz?*” şeklinde yöneltilen soruya birden çok cevaplar vermişlerdir. Bunlar sonucunda Tablo 17’de yer aldığı üzere dernek temsilcilerinden %88’i dernek tanıtımında “gönüllülerin çabalarını” kullandıklarını belirtmiş, %68’i ise “medya-Tv.-radyo-gazete-dergi” kullandıklarını ifade ederken %60’ı ise “konferans/seminerleri” kullandıklarını ifade etmiştir. Derneklerin tanıtımında

kullanılan yöntemlerle dernek temsilcilerinin %52'si “Broşür/afişleri” kullandıklarını belirtmiş, %36'sı “sosyal medya” yoluyla tanıtım yaptıklarını, %32'si ise “kermes” ve “stant açma” faaliyetlerinde tanıtımda bulduklarını belirtirken, %20'si “sergi düzenleme” aracılığıyla derneklerini tanıttıklarını dile getirmişlerdir.

Derneklerine katılım ve faaliyet yapmada gönüllülük ilkesine dayalı olduğunu belirten K23 “*Derneğimizin tanıtımında bizim için en önemli, masrafsız, külfetsiz ve etkili yöntem gönüllülerin gösterdikleri çabalarıdır. Bunun haricinde bir araç kullanılacak olsa izinler, bürokrasi, belgeler, ekonomik yükler ve zaman konusunda sıkıntılar yaşayabiliyoruz.*” şeklindeki sözleriyle **gönüllülerin çabalarının** kendileri için birçok yönden avantaj sağladığını ifade etmiştir. Gönüllü çabalarını kullandığını söyleyen katılımcılardan bir başkası olan K19 “*Gönüllülerin çabalarıyla, iller arası festivallere, uluslararası ve ulusal fuarlara katılım gösterebiliyoruz. Tabi ki bunları yaparken masraflar cebimizden çıkıyor ama o da olmasa dernek ölü bir halde olacak.*” şeklindeki sözleriyle yapılan faaliyetlere örnekler vermiştir. Benzer şekilde görüşte olan K9 “*Ulusal ve uluslararası çabalarımıza maddi kaynak bulmada özellikle gönüllülerimizin halka açık sohbetlerle insanları kazanmadaki çabaları sadece bizim için değil dünyanın dört bir yanındaki mazlum Müslümanlar için de hayati bir konumda. Eğer bu kişiler gönüllere girip aracı olmasa çoğu faaliyetimiz olmazdı.*” şeklindeki sözleriyle halka açık sohbetlere değinerek görüşlerini belirtmiştir.

Medya-Tv.-radyo-gazete-dergiden yararlandığını belirten katılımcılardan olan K8 “*Yazılı-görsel-işitsel medyada ve basında ve televizyonda derneğimizin tanıtıcı ilanlarını vererek insanları kendimizden haberdar etmeye çalışıyoruz. Çünkü bu araçlar her eve rahatlıkla girebiliyor sizin teker teker dolaşmanıza gerek kalmadan zaman ve paradan tasarruf ediyorsunuz.*” şeklindeki sözleriyle bu araçların kendilerine birtakım kolaylık ve avantajlar sağladığını ifade etmiştir. Bu görüşteki bir başka katılımcı olan K6 “*Gazete ilanı ve reklamıyla tanınırlığımızı arttırmak, insanlara böyle güzel bir dernek varmış dedirtmek istiyoruz ki böylece faaliyet ağıımızı daha da genişletebilelim.*” şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Konferans ve seminerlerin görece daha eğitimli insanlara hitap ettiğini belirten K24 “*Konferans veya seminerlerde karşınızda sizi dinlemeye kendi*

ayağıyla, istekli ve hazırbulunuşlu bir halde gelen okumuş etmiş bir grup oluyor. Onları ikna etmek için ekstradan bir çabaya girmeye çok da gerek kalmıyor. Bu tür faaliyetlerle daha etkili sonuç alıyoruz.” şeklinde ifadeler kullanarak görüşünü ifade etmiştir. K18 ise “Konferanslar yolu ile tanıtım yapıyoruz ancak bunu uzun tuttuğunuzda insanlar sıkılabiliyor, buna dikkat etmek lazım. Yani kaş yaparken göz çıkarmamalı.” şeklindeki sözleriyle süre konusunda dikkatli olunması gerektiğini belirtmiştir.

Katılımcılar tarafından ifade edilen bir diğer tanıtım faaliyeti de **Broşür/afişler** olmuştur. Broşür/afişleri sık sık kullandığını belirten K7 “Broşür ve afişleri dağıtarak aslında hakla yüz yüze tanıtım faaliyetleri yapmış oluyoruz. Bu sayede insanlar ihtiyacı olan insanların yaşadığı zorluğu ve sonrasındaki mutluluğunu görüp 5-10 kişinin bir günlük yemek ihtiyacını veya durumu olmayan talebelerin giyim, kırtasiye ve mutfak ihtiyacını temin edebiliyor.” şeklindeki sözleriyle broşür/afişleri kullanmanın yararlarına örnek vermiştir. Broşür/afişleri geçmişte kullandığını fakat bundan istenilen verimi alamadığını belirten K13 “İnsanların ellerine broşür veya afişleri verdiğinizde çoğu okumadan iki metre yürüyüp çöpe atıyor bazısı buna da tenezzül etmiyor yere atıyor. O yüzden bunları bastırıp dağıtmak boşa masraftan başka bir şey değil.” şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Sosyal medyayı kullandığını belirten K10 “Sosyal medyada Instagram ve Facebook’ta derneğimizin adını taşıyan hesaplarımız var. Bizim en büyük sıkıntımız gençlere ulaşmada bu yüzden gençlere bakıyorsunuz hep buralarda takılıyorlar. Bu yüzden derneğimize gençleri de kazandırabilmek adına buralarda oldukça faal.” şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir. K1 ise “Geçmişten bugüne kadar yurtlarımızda kalan öğrencilerimizin bağlantılarını koparmamak için sosyal medyadan faydalıyoruz, bir piknik veya gezi, toplanma gibi etkinlik yapacaksa kurduğumuz sayfa üzerinden haberleşiyoruz. Kütahyalı olmanın değerini aktarıyoruz.” şeklinde ifadeler kullanarak sosyal medyanın birleştirici gücüne vurgu yapmıştır.

Katılımcılar tarafından ifade edilen bir diğer tanıtım faaliyetine yönelik alıntılar ise aşağıdaki gibidir:

Kermesler aracılığıyla, gelen halkla hem yüz yüze iletişim, açık sohbet ortamı oluyor yeni üyeler kazanıyoruz ve çay, börek, döner gibi ürünler satarak ekonomik olarak gelir

elde ediyoruz. Hatta başka derneklerden üyelerle tanışıyor ve onlarla bazı alanlarda işbirliği içine de girebiliyoruz. Birbirimizi ziyaret ediyoruz. Yaptıklarımızdan konuşuyoruz. (Kermes-K23)

Özellikle her yıl 6-12 Mayıs Vakıflar Haftası vesilesiyle Sevgi Yolu'nda açılan stantlar herkesin gelip geçtiği merkezi bir yerde olduğu için insanlarla daha yoğun münasebet içinde olduğumuz alanlar haline geliyorlar. Normal zamanda ulaşamayacağımız kadar çok insanla halka açık sohbetler yapıyor, yüz yüze konuşuyor ve kişisel bilgilendirmelerle yaptığımız faaliyetleri onlara aktarıyoruz. (Stant açma-K13)

İnsanlara ulaşmada açılan stantların yeri önemli; çünkü Kütahya'da hiç kimse evimden kalkayım da ne kadar dernek var ne yapıyorlar gidip bakayım demez. (Stant açma-25)

Ben bir ressam olarak Konaklar ve Sera AVM'de birçok kez sergi açtım. İnsanların yoğunlukla uğrak yeri olduğu bu tür yerlerde eserlerinizi halka tanıtmak ve onlardan olumlu tepkiler almak derneğimizi tanıtmaya açısından bulunmaz bir nimet. (Sergi düzenleme-K19)

Katılımcılara “*Gelir kaynakları olarak nelerden faydalanıyorsunuz?*” sorusuna verilen cevaplar sonucunda katılımcıların tamamı üye aidatlarının dernek faaliyetlerinde önemli bir ekonomik gelir kaynağı olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların tamamına yakını ise (%92) (f:23) gönüllülerin yaptıkları bağış ve yardımları önemli bir ekonomik gelir kaynağı olarak görmüşlerdir. Diğer ekonomik gelir kaynakları ise; kermes (%48) (f:12), ürün satma ve kira (%32) (f:8), sergi düzenleme (%20) (f:5) şeklinde sıralanmıştır.

Katılımcıların hepsi tarafından ifade edilen üye aidatlarının kendileri için en önemli ekonomik gelir kaynağı olduğunu belirten K23 “*Maddi kaynak olarak üye aidatları asıl kaynağımız. Buradan gelen parayla derneğimizin kirasını elektrik ve su faturasını ödüyoruz, yapacağımız etkinliklere, burs ve yardımlara ve eğitime destek faaliyetlerine buradan kaynak oluşturuyoruz.*” şeklinde ifadeler kullanmıştır. K4 “*Kaynaklarımızı üye aidatlarından sağlıyoruz ve resmiyete dökmek için onlara makbuzlarını falan veriyoruz.*” şeklindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir.

Yine K13 de “*Derneğimizin gelir kaynakları çeşitlilik göstermekle birlikte ana pastayı üye aidatları ile gönüllerin yaptığı fitre, zekat, bağış yardımları oluşturuyor. Bunlara ek; çay ve türlü içecek satımı, sergiden gelen gelirler de bize katkı sağlıyor.*” şeklindeki sözleriyle gönüllülerin yaptıkları bağış ve yardımları önemli bir ekonomik gelir kaynağı olarak görmüş ve diğer ekonomik gelir

kaynakları olan; ürün satma ve sergi düzenlemeye değinerek görüşünü ifade etmiştir. K1 ise “Üye veya kurumdan gelen bağışlar, çay gibi içecek satımı ve sergiden gelen gelirler, kermesten gelen gelirler, ürün satmadan gelen gelirler ve çeşitli bağışçıların daire ve dükkanlarından gelen kira gelirleri bizim finansman kaynaklarımızı meydana getiriyor.” şeklindeki sözleriyle **kermesin** de içinde olduğu birden çok gelir kaynağından faydalandıklarını belirtmiştir.

Dernek temsilcilerine sorulan “Dernek görevini yerine getirirken sıkça karşılaştığınız veya karşılaşılabileceğiniz problem durumları nelerdir?” ile ilgili soruya verilen cevaplar sonucunda dernek temsilcilerinin %76’sı ekonomik problem yaşadıklarını ifade ederken %44’ü katılımcı sayısının azlığının bir engel türü olduğunu belirtmiştir. Dernek temsilcilerinin %40’ı toplumsal duyarsızlığı bir problem türü olarak görürken, %36’sı önyargıları yıkamamayı bir problem türü olarak görmüş, %32’si bürokratik engellere takıldıklarını ifade etmiştir. Bir kısım katılımcılar ise etkililikte pasif kalma (%28), diğer sivil toplum kuruluşları ile etkili ilişkiler kuramama (%28), tanınır olamamak (%24), sürdürülebilir projeleri hayata geçirememek (%24), organize ve birlikte hareket etmede aksaklıklar (%12) şeklinde problemlerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu bu sorunları birbiriyle bağlantılı olarak değerlendirmiştir. Örneğin K7 “Ekonomik olarak gelir kaynağı oluşturamamak ve bağış yapacak katılımcı bulamamak bizim en büyük sorunumuz. Tabii hal böyle olunca yapılan çalışmalarımız da etkililikten uzak oluyor ve aç ve muhtaç talebe kardeşlerimize katkıda bulunamıyoruz. Bunda halkın duyarsız ve güvensiz tavırları etkili oluyor.” şeklinde ifadeleri ile **ekonomik duruma bağlı sorunları katılımcı sayısının azlığı ve toplumsal duyarsızlık** ile bağlantılı olarak ele almıştır. Benzer şekilde K8 “Özellikle 15 Temmuz süreci sonrasında derneklere karşı halkın önyargılı olması ve duyarsız davranmasıyla paralel olarak katılımcı azlığı ve pasif kalma neticesinde derneğimize ekonomik olarak kaynak oluşturamıyoruz yardım yapmada ve eğitime dönük etkinlikler sürdürülebilir düzenlemede para yetersiz kalıyor.” şeklinde ifadeleri ile **sürdürülebilir projeleri hayata geçirememek, katılımcı sayısının azlığı ve toplumsal duyarsızlığı** iç içe geçmiş sorunlar olarak ele almıştır.

Tıpkı K8 gibi çoğu katılımcı 15 Temmuz sonrası yaşanan derneklere karşı hiçbir ayırım yapmaksızın toplumun büyük bir kesimi tarafından genellenmiş

önyargılı tavrın kendilerini olumsuz şekilde etkilediğini belirtmişlerdir. Bu katılımcılardan olan K5'in görüşleri aşağıdaki alıntıda gibidir:

Özellikle 15 Temmuz sonrası süreci sonrasında derneklere dair oluşan olumsuz önyargılardan biz de nasibimizi aldık ve yeni katılımcı ve gönüllüler bulmak bir yana dursun üye kaybettik. Biz Kuran yararına din yararına çalışan bir dernek olmamıza rağmen toplumdan eskisi kadar yeterli destek göremiyoruz ve bize karşı duyarsız kalıyorlar. Bu da bağışları ve yardımları aşağı çekiyor ve tanınırlığımızı azaltıyor. Etkililikte pasif kalıyoruz, diğer dernekler bile kendilerinden çekiniyor STK'larla işbirliği kuramıyoruz, kalıcı projeler yapmıyoruz, üye kaybı nedeniyle organize ve birlikte hareket edemiyoruz. Hatta zaman zaman bazı bürokratik engellerle de karşılaşabiliyoruz.

K5'in bu sözlerinden katılımcı sayısının azlığı, toplumsal duyarsızlık, önyargıları yıkamamak, bürokratik engeller, etkililikte pasif kalma, diğer sivil toplum kuruluşları ile etkili ilişkiler kuramama, tanınır olamamak, sürdürülebilir projeleri hayata geçirememek, organize ve birlikte hareket etmede aksaklıklar yaşadığını görmekteyiz.

Ayrıca K2 *“En temel sorun toplumun muhafazakar kesimindeki olumsuz önyargıların hedefi halinde olmamız.”* şeklinde ifadeleri kullanırken, K23 ise *“Bizim için asıl sorun olan ekonomik sorunların dışında belli bir kesim tarafından bağnaz, gerici şeklinde olumsuz ithamlarla karalama kampanyası yürütülmesi var. Bu durum yakışıksız ve üzücü çünkü yaptığımız onca faaliyet hep insani değerleri yüceltme adına.”* şeklindeki ifadeleri kullanmış, K17 *“Toplum ve bazı STK'lar tarafından bizlere karşı feminist olduğumuz yönünde bir algı var. Hatta erkek üyelerin çoğunlukta olduğu STK'lar bizleri çekememezlik yapıyor. İnsanları bilinçlendirmek için halka açık sohbetler, seminer, konferanslar yapmak için doktor, eğitimcileri davet ettiğimizde isteksiz ve duyarsız davranıyorlar.”* şeklinde ifadeleri ile çeşitli sorunları önyargı temelli olarak gördüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların Doğrudan veya Dolaylı Olarak Eğitime Katkı Veren Derneklerin Tüzükleri ve Eğitime Yönelik Çalışmalarını MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Etkin Vatandaşlık Kavramı ile İlişkiseldik Durumu Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular

Dernek temsilcilerine sorulan *“Eğitime yönelik olarak yaptığımız çalışmalarını MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Etkin Vatandaşlık İle Derneklerin Tüzükleri Arasındaki Ortak İlişkisellik Durumu adlı tabloda hangi*

madde/maddelerle ilişkilendirirsiniz?” sorusuna verilen cevaplar sonucunda kimi bulgulara ulaşılmıştır.

K1 *“Aslında tabloya baktığımda; bizim de etkin bir vatandaş yetiştirmeye katkı verdiğimizizi fark ediyorum.”* şeklinde düşüncelerini aktardıktan sonra aşağıdaki alıntıda yer alan görüşlerini dile getirmiştir:

Sosyal bilgilerdeki sorumluluk ve bağımsızlık gibi değerlerle iş birliği, barış değeriyle problem çözme becerisi, sosyal katılım ve karar verme gibi becerilere sahip olma kazanımıyla ilişki olarak dernek tüzüğüümüzde yer alan ‘Benzer amaçlı derneklerle işbirliği derneğin amacı ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, diğer derneklerle veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek için plâtfömler oluşturmak.’ maddesi arasında bağlantı kuruyorum.

2018 Sosyal Bilgiler Programı’ndaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında yaptıkları etkinlikleri değerlendiren katılımcılardan olan K17 *“Sosyal bilgiler kazanımları arasında yer alan, toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü ve düzenin nasıl sağlandığını anlaması kazanımıyla ile tüzük toplumsal içerikli çalışmalar yapma maddesi dahilinde Geleceğin Anneleri projemizle kadınların sosyalleşmesine ve hayata daha etkin şekilde katılmasını amaçlamamız örtüşüyor.”* şeklindeki sözleriyle görüşünü dile getirmiştir. K16 da *“Vatandaşlara çeşitli hizmetler sunma, karar verme becerisi, sorumluluk alması kazanımıyla ile tüzüğüümüzdeki kurs verme gibi eğitim çalışmaları düzenlemek yaparak başarılı olanlara belgeler verir maddesiyle Dil Köyü projemizde hedef olan okuma yazma bilir belgesi verme çalışmamızı birbiriyle doğrudan doğruya ilişkilendiriyorum.”* şeklindeki sözleriyle görüşünü dile getirmiştir.

K23 ise *“Sosyal bilgiler kazanımlarındaki, çevresindeki kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin araştırma kazanımıyla paralellik göstermektedir. Buna örnek bizim gibi insan hak ve özgürlükleri ortak ideal ve ideolojisinde olduğunu araştırıp bazı ortak çalışmalar yaptığımız Filistin Dostları Derneği’ni verebilirim.”* şeklinde ifadeler kullanarak MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında yaptıkları etkinlikleri değerlendirmiştir. Benzer şekilde K7 *“Sosyal bilgilerdeki toplumsal hizmetlere ve değişik resmî etkinliklere katılma yollarını öğrenmesi kazanımıyla tüzükteki gerektiğinde yardım toplama faaliyetlerinde bulunmak ve üyeleri arasında insani ilişkilerin geliştirilmesini sağlamak için yemekli toplantılar,*

kermes vb. eğlenceli etkinlikler düzenlemek maddesi yaptığımız kermesler ve toplantılar özelinde değerlendirilebilir.” şeklinde ifadeler kullanmıştır. Bu katılımcılara ek olarak K9 “Sosyal bilgilerdeki yönetim birimlerinde görev yapan birey ve kurulların görevlerini yerine getirirken çeşitli kararlar almayla tüzükteki çevrenin daha temiz, daha güzel ve daha huzurlu yaşanabilir hale getirilmesi için yapılan çalışmalara katılmak maddesiyle ilintili şekilde Yaşam İçin Temiz Çevre projemizi görüyorum.” şeklinde ifadeler kullanarak görüşünü belirtmiştir.

MEB 2018 Sosyal Bilgiler Programı’ndaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında yaptıkları etkinlikleri değerlendiren katılımcılardan olan K21 *“Toplumsal hizmetlere ve değişik resmî etkinliklere katılma yollarını öğrenmesi kazanımıyla tüzük bulunan dil öğretimi alanında kurslar düzenler, bu konularda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmayla okuma yazma bilmeyen genç ve çocukların yanı sıra ebeveynlere de okuma yazma kursları ve mültecilere Türkçe öğrenme kursları vermemiz buna referanstır.”* şeklinde ifadeler kullanırken benzer şekilde K6 *“Toplumsal hizmetlere ve değişik resmî etkinliklere katılma yollarını öğrenmesi kazanımıyla tüzükteki el becerileri alanında kurslar düzenler, bu konularda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapma doğrultusunda meslek edindirme, el sanatları kursu ve hobi kursları veriyoruz.”* şeklinde ifadeler kullanarak görüşünü belirtmiştir.

Dördüncü Bölüm

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Ardından elde edilen bu sonuçların diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırıldığı tartışma bölümü oluşturulmuştur. Son olarak ise araştırma konusu ile ilgili uygulamaya, araştırmacılara ve derneklere yönelik öneriler sunulmuştur.

Tartışma ve Sonuç

MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki etkin vatandaş yetiştirme amacı açısından Kütahya ilinde yer alan, eğitime doğrudan ve dolaylı yoldan katkı veren derneklerin işlevselliğinin incelendiği bu çalışmada dernek temsilcileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda; derneklerin çoğunlukla eğitime çeşitli şekillerde katkı verir nitelikte oldukları görülmektedir. Ayrıca, kültür ve eğitim, fırsat eşitliğinin sağlanması, sadece kültürel faaliyetlerde bulunması ve belirli idealler doğrultusunda hizmet sunma şeklinde de amaçlara sahip oldukları belirlenmiştir. Derneklerin çok büyük bir kısmının eğitim amacına odaklandığı görülmüştür. Bu odak noktasında yapılan çalışmaların MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki etkin vatandaş yetiştirme amacına da hizmet ettiği sonucuna varılmıştır.

Derneğin demografik özelliklerine yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde görüşmeye katılan dernek temsilcilerinin cinsiyet, yaş ve mevcut eğitimci üye değişkenlerinin frekansları ve yüzdeler dilimleri verilmiştir. Buna göre; görüşmeye katılanların 3/4'ünden fazlasının erkek, geri kalanının ise kadın olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunlukla 45-65 yaş aralığında olduğu, bir kısmının 35-45 yaş aralığında olduğu, diğer kısmının 65-75 yaş aralığında ise ve geriye kalan kısmının 20-35 yaş aralığında bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca derneklerdeki eğitimci üye sayısının %68.35'i öğretmen, %26.58'i akademisyen ve %5'i usta öğretici olmak üzere toplam 474 kişi olduğu tespit edilmiştir

Derneklerin kuruluş amaçlarına ve rollerine ilişkin bulguların sonuçlarına bakıldığında araştırmada yer alan derneklerin sivil toplum kuruluşunu tanımlarken birden fazla tanım türünü içerir şekilde tanımladığı görülmüştür.

Bu derneklerin bir kısmı sivil toplum kuruluşu kavramını toplumsal problemler konusunda fayda ve hizmet sağlayan kuruluşlar olarak algılarken, bazıları eğitime destek sağlayan kuruluş olarak görmüş, birkaçı toplumsal dayanışma aracı, kimisi çözüm üreten kuruluşlar, dezavantajlı bireylere yardım amaçlı kuruluşlar, işbirliği yapan kuruluşlar, sahip oldukları idealleri gerçekleştirmeyi amaçlayan kuruluşlar ve birtakım değerlerin aktarımını amaçlayan kuruluşlar olarak anlamlandırmakta oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca derneklerin çok büyük bir kısmı sivil toplum kuruluşlarını “*devlete bağlı kurumların ulaşamadığı alanlardaki sorunların çözümü için çalışan gönüllü kuruluşlar*” şeklinde anlam yükledikleri görülmüştür. Gündüz’ün (2018) çalışmasında da fayda ve hizmet sağlayan kuruluşlar, dayanışma aracı olan kuruluşlar, işbirliği yapan kuruluşlar, idealleri gerçekleştirmeyi amaçlayan kuruluşlar ve birtakım değerlerin aktarımını amaçlayan kuruluşlar olarak algılandığı görülmüştür.

Sivil toplum kuruluşlarının kuruluş amaçlarına yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde dernek temsilcilerinin çoğunluğunun derneklerini eğitim alanında faaliyet göstermek amacıyla kurduğunu belirttiği ve derneklerini eğitime katkı veren bir dernek olarak değerlendirdiği görülmüştür. Katılımcıların diğer kısmının ise yardım/dayanışma, fırsat eşitliğinin sağlanması, belirli bir ideolojik ideal yönünden kurulmuş, dini/kültürel faaliyetlerde bulunmak ve kültürün korunması amacıyla bir dernek kurdukları sonucuna varılmıştır. Gündüz’ün (2018) çalışmasında yardım/dayanışma ve fırsat eşitliğinin sağlanması gibi benzer amaçların yer aldığı belirlenmiştir.

Derneğin amaçları doğrultusunda faaliyetlerde bulunabilmek için yeterli fırsatlara sahip olmalarına yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde dernek temsilcilerinin %48’inin dernek faaliyetlerini yerine getirmek adına yeterli fırsatlara sahip olma konusunda başarılı oldukları tespit edilirken, %28’inin başarısız oldukları, %24’ünün ise kısmen başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Derneği proje, etkinlik ve toplumsal fayda yönünden başarılı bulmalarına yönelik bulguların sonuçlarına bakıldığında dernek temsilcilerinin yarısına yakınının dernek faaliyetlerini yerine getirmek adına yeterli fırsatlara sahip olma konusunda başarılı oldukları yönünde görüş bildirdikleri, bir kısmının başarısız oldukları yönünde görüş bildirdikleri, diğerlerinin ise kısmen başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Derneklerin yönetim biçimine yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde derneklerin; çoğunluğu demokratik ve özgürlükçü bir yapıya sahipken, yarısına yakınının katılımcı ve şeffaf bir yönetim biçimlerinin olduğu görülmüştür. Buna ek olarak bazı derneklerin çoğulcu, kimilerinin ise katılımcı azlığından ve üyelerin görev almak istememelerinden dolayı yönetimin belli bir grup ile sınırlı olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer olarak Gündüz'ün (2018) çalışmasında derneklerin yönetim biçimlerine; 'demokratik, özgür/bağımsız, katılımcı/açık, çoğulcu, belli bir zümreye ait' şeklinde yer verilmiştir. Ayrıca Soper'in (2013) çalışmasında da derneklerin demokratik yapıda olmalarının önemi belirtilmiştir.

Dernek üyelerinin sivil toplumcu yapısına yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde dernek temsilcilerinden tamamının amaç ve ideallerini savunma özelliğini kendinde gördüğü ve bu alanda araştırmaya katılan tüm katılımcıların bu özelliği sivil toplumcu bir yapıyla eş değer gördüğü tespit edilmiştir. Yine katılımcıların tamamına yakını rapor hazırlamayı sivil toplumcu bir yapıda olması gereken bir özellik olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğu etkinlikler düzenlemeyi belirtmiş; bir kısım katılımcı ise yardım ve destek kampanyaları; toplantı, imza kampanyaları ve miting gösterisi, yerel eğitim sorunlarıyla ilgilenme, gündem oluşturma ve gerekli yerlerle irtibata geçme özelliklerini ifade etmişlerdir.

Derneklerin tanıtım faaliyetlerine ilişkin bulguların sonuçları incelendiğinde dernek temsilcilerinden büyük çoğunluğunun dernek tanıtımında "gönüllülerin çabalarını" kullandıkları, çoğunluğunun ise "medya-Tv.-radyo-gazete-dergi" kullandıkları, yarısından fazlasının ise "konferans/seminerleri" ve "broşür/afişleri" kullandıkları belirlenmiştir. Bazıları "sosyal medya" yoluyla tanıtım yaparken, kimisi ise "kermes" ve "stant açma" faaliyetlerinde tanıtımda bulduklarını, "sergi düzenleme" aracılığıyla derneklerini tanıttıkları görülmüştür. Şirin'in (2009) çalışmasında tanıtım faaliyetlerine ilişkin olarak

argümanlar/yollar; protestolar, mitingler ve çeşitli eylemler düzenlemek, çeşitli yayın ve araştırmalar yayımlamak, basın açıklamaları yapmak, konferans/sempozyum düzenlemek, politikacılar ve yöneticilerle doğrudan iletişim kurmaktan bahsedildiği görülmüştür.

Derneklerin gelir kaynaklarına yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde katılımcıların tamamının üye aidatlarını dernek faaliyetlerinde önemli bir ekonomik gelir kaynağı olarak gördüğü belirlenmiştir. Katılımcıların tamamına yakınının ise gönüllülerin yaptıkları bağış ve yardımları önemli bir ekonomik gelir kaynağı olarak gördüğü belirlenmiş, yarısına yakınının ise kermesi bir ekonomik gelir kaynağı olarak gördüğü belirlenmiştir. Diğer kaynaklar olarak ürün satma ve kira ve sergi düzenleme olarak sıralanmıştır.

Derneklerin eğitim faaliyetlerine yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun derneklerinin yardım amaçlı eğitsel faaliyetlerde ifade ettiği, yarısından fazlasının ise bilgilendirme faaliyetlerinde buldukları sonucuna varılmıştır. Kurs faaliyetleri, izleme faaliyetleri, söyleşi veya halka açık sohbetler ve eğitsel yönlendirme faaliyetleri ifade edilen diğer türler olmuştur. Gündüz'ün (2018) çalışmasında derneklerin eğitime yönelik faaliyetlerinin; çoğunlukla bilgilendirici faaliyetler, kurs faaliyetleri ve yardım sağlama faaliyetlerine yoğunluk verildiği yer alırken izleme faaliyetlerinin ise çoğu dernek tarafından gerçekleştirilmediği belirtilmiştir. Güvendi'nin (2017) çalışmasında ise eğitime katkı olarak en çok ortaokul ve lise öğrencilerine eğitime dönük kurs faaliyetleri verildiği ifade edilmiştir.

Derneklerin karşılaştıkları problem alanlarına yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde dernek temsilcilerinin büyük çoğunluğunun ekonomik problem yaşadıklarını görülürken yarısına yakınının katılımcı sayısının azlığına ve toplumsal duyarsızlığa maruz kaldığı görülmüştür. Katılımcılar tarafından belirtilen diğer problemler ise; önyargıları yıkamamak, bürokratik engellere takılma, etkililikte pasif kalma, diğer sivil toplum kuruluşları ile etkili ilişkiler kuramama, tanınır olamamak, sürdürülebilir projeleri hayata geçirememek, organize ve birlikte hareket etmede aksaklıklar şeklindedir. Kimi dernek yönetici/üyeleri karşılaştıkları bu problem alanlarının ana sebebinin özellikle 15 Temmuz Darbe Girişimi süreci sonrasındaki sivil toplum kuruluşlarına yönelik olarak oluşan olumsuz hava olarak gördükleri belirlenmiştir. Bertlek (2011)'in çalışmasında

benzer şekilde derneklerin yürüttükleri faaliyetler esnasında ekonomik problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Bürokratik engellere takılma etkililikte pasif kalma, diğer sivil toplum kuruluşları ile etkili ilişkiler kuramama sorunlarını içeren Karataş'ın (2013) çalışmasında STK'ların birbirleriyle ile işbirliği konusunda ihtiyatlı bir yaklaşım sergiledikleri, birbirleriyle yeterli sayıda işbirliği ve çalışma yapmadıkları. STK'ların konularını güçlendirmek ve işlevlerini artırmada bürokrasinin eksik kaldığı belirtilmiştir. Enakshi'nin (2019) çalışmasında dernekler gibi kar amacı gütmeyen kuruluşların sadece kendi aralarında değil ayrıca üniversitelerle işbirliği yapmasının önemini belirtmiş ve bunun; eğitimcilere, karar vericilere, politika yapıcılara ve uluslararası liderlere fayda sağlayacağını ifade etmiştir.

Derneklerin diğer STK'lar ile ilişki durumuna yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde derneklerin diğer STK'lar ile ilişki durumuna ilişkin olarak katılımcıların yarısından biraz fazlasının bu konuda kendilerini yeterli olarak gördükleri tespit edilmiş iken diğerlerinin kendilerini yetersiz olarak ve kısmen yeterli olarak gördüğü sonucuna varılmıştır. Karataş'ın (2013) çalışmasında STK'ların işbirliği içinde olması ve bürokrasinin bir kanadı olan merkezî yönetimin destekleyici tutumda olması, ve sorumluluk alması gerektiği önerilmiştir. Yaltı'nın (2003) araştırma sonucuna göre ise eğitim sorunlarının çözümünde devlet ve özel sektörden sonra sivil toplum kuruluşlarının etkin olmasının önemi vurgulanmıştır.

Derneklerin geleceğe dönük projelerine yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde derneklerin büyük çoğunluğunun eğitim konusunda geleceğe dönük projelerine yönelik çalışmalar yaptığı görülürken az bir kısmının ise herhangi bir proje yapmadıkları görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitime yönelik projeler yaptıkları görülürken, yarısından fazlasının il çapında çalışmalar, bazılarının ülke çapında çalışmalar, diğerlerinin ise uluslararası çapta çalışmalar yaptığı belirlenmiştir. Ayrıca eğitime yönelik projeler yapan her dernek projenin çözüm sunabilirliğe inandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ile Eraslan ve Bertlek (2011)'in çalışmasındaki bazı bulgular benzer niteliktedir. Araştırmada eğitim derneklerinin gelişmekte olduğu vurgulanmıştır. Ancak ilgili derneklerin devlet ile ilişkiler, toplum tarafından yeterli desteği

alamamak, iletişimsizlik, dernek çalışmalarındaki sistemsizlik ve ekonomik sorunlarının olduğu belirlenmiştir.

MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında eğitime katkı veren derneklerin rolüne yönelik bulguların sonuçları incelendiğinde katılımcıların yaptığı çeşitli etkinlikleri MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında değerlendirdiği görülmüştür. Buna yönelik yapılan etkinliklerin şunlar olduğu görülmüştür:

- Kurs, seminer, konferans ve panel gibi eğitim amaçlı çalışmalar düzenlemek.
- Gerektiğinde izin alınmak suretiyle yardım toplama faaliyetlerinde bulunmak,
- Üyeleri arasında beşeri münasebetlerin geliştirilmesi ve devam ettirilmesi için yemekli toplantılar, sergi, spor, kermes, gezi vb. eğlenceli etkinlikler düzenlemek veya üyelerinin bu tür etkinliklerden yararlanmalarını sağlamak.
- Kurs, seminer, konferans ve panel gibi eğitim çalışmaları düzenlemek ve burada başarı gösterenlere belge, ödül ve burs vermek.
- Benzer amaçlı derneklerle işbirliği (benzer amaçlı olduğunu belirlemede bu derneklerin faaliyetlerini hakkında araştırma yapmak önkoşuldur)
- Çevrenin daha temiz, daha güzel ve daha huzurlu yaşanabilir hale getirilmesi için gerekli kararları alarak ilgili çalışmalarda bulunmak ve yapılan çalışmalara katılmak.
- Benzer amaçlı derneklerle işbirliği yapmak. Derneğin amacı ile ilgili bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, diğer derneklerle veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek için plâtfomlar oluşturmak.
- Sanat, spor ve diğer toplumsal içerikli çalışmalar yapmak. Bu konularla ilgili dil öğretimi, el becerileri ve benzeri tüm dallarda kurslar düzenlemek, bu konularda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.

Öneriler

İlerleyen süreçte dernekler ile ilgili olarak yapılacak olan çalışmalar için yapılabilecek öneriler şu şekilde sıralanabilir:

Uygulamaya dönük öneriler

- Dernekler amaçlarına yönelik faaliyetlerini çeşitlendirebilmeli ve verimliliklerini arttırabilmeli.
- Dernekler üye sayısını nitelik ve nicelik yönünden arttırabilmeli.
- Derneklerin politikaları belirli bir grup ile sınırlı yönetim biçiminden çok, demokratik, özgürlükçü, katılımcı/şeffaf, çoğulcu anlayışa sahip bir yapıya dönüştürülmeli.
- Dernekler faaliyet alanlarındaki fırsatlarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmalı.
- Dernekler eğitim alanındaki katkılarını daha çok arttırabilmeli, diğer derneklerle, STK'larla olan ilişkilerini ve işbirliğini daha kapsamlı hale getirilebilmeli ve projelerini nitelik, nicelik, verimlilik yönünden geliştirebilmeli.
- Yapılan tanıtım faaliyetleri ve işleyişlerinin sadece 6-12 Mayıs Vakıflar Haftası ile sınırlı kalmaması sağlanarak halkla daha fazla iletişim halinde olunmalı.
- Ekonomik anlamda karşılaşılan problemlerin çözümü için kaynak oluşturma amaçlı faaliyetlerin sayısı arttırılmalı ve daha fazla bağışçıya ulaşmak için etkinlikler düzenlenmeli.
- Dernekler tüzük ve eğitime yönelik çalışmalarını MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki etkin vatandaşlık kavramı ile daha ilişkiyel hale getirebilmeli.

Araştırmacılara dönük öneriler

- Sadece Kütahya il merkezini kapsayarak yapılan bu araştırma genişletilerek bölge veya ülke genelinde araştırmalar yapılabilir.
- Eğitim alanında faaliyet gösteren diğer sivil toplum kuruluşlarına yönelik, diğer dernek türlerinin işlevselliğine dönük, derneklerin karşılaştıkları sorunların çözümü konusunda, uluslararası kuruluşların destekleri

hakkında ve bu desteklerden yararlanan derneklere ilişkin çalışmalar yapılabilir.

- MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında eğitime katkı veren derneklerin rolüne yönelik başka çalışmalar yapılabilir.
- İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi gibi vatandaşlıkla doğrudan ilişkili başka derslerin programındaki etkin vatandaş yetiştirme bağlamında eğitime katkı veren derneklerin rolüne yönelik başka çalışmalar yapılabilir.
- Dernekler ile ilgili veri toplama yöntemi olarak görüşme yerine başka nitel veri toplama araçları kullanılabilir.
- Dernekler ile ilgili nicel yöntem kullanarak araştırma yapılabilir.
- Dernekler arasındaki işbirliğini artırmanın yollarına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Derneklere dönük öneriler

- Nitelik olarak daha kaliteli hale gelmek için kalıcı, sürdürülebilir çalışmalara ağırlık verilmeli.
- Dernekler arasındaki siyasi ve ideolojik farklılıkların ayrışmaya yol açmasına engel olunmalı.
- Dernekler işbirliği ve bilgi paylaşımına daha açık olmalı.
- Dernek faaliyetlerinin daha etkili yapılabilmesi için derneklerin de içinde yer aldığı paydaşların önerileri alınmalı.
- Rapor hazırlama konusunda daha dikkatli bir tutuma sahip olunmalı.
- Ülke genelinde, İçişleri Bakanlığı tarafından dernekler tarafından yürütülen faaliyetler teftiş edilmeli.
- Yerel düzeyde, valilikler ve kaymakamlıklar tarafından dernekler tarafından yürütülen faaliyetler teftiş edilmeli.
- Dernekler gündem oluşturmada aktif rol oynamalı.
- Yerel eğitim problemlerinin çözümlenmesinde harekete geçerek gerekli kurum, kuruluşlara ulaşılmalı.
- Sivil toplum problemlerine çözüm getirecek faaliyetlere daha çok önem verilmeli.

- Ekonomik olarak daha iyi seviyeye gelinmesi için gönüllü ve bağışçılara bağımlı kalmak yerine, kendi çabalarıyla gelir getirici sergiler ve kermes gibi etkinlikler yapılmalı.

Kaynakça

- Ak, N. (2003) *AB sürecinde sivil toplumun yeri ve önemi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Aktay, Y. (2005). *Sivil toplum ve sıkıntıları: Oryantalizm, şiddet, vesaire. Sivil toplum: Farklı bakışlar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Alkan, M. Ö. (2003). Osmanlı'da cemiyetler çağı. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 40(238), 4-12.
- Arslan, M. L. (2018). *Sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük: Sorunlar ve çözüm yolları*. İstanbul: İLKE İlim
- Bayhan, V. (2002). Demokrasi ve sivil toplum örgütlerinin engelleri: Patronaj ve nepotizm. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 1-13.
- Belge, M. (1986). *Sivil toplum ve Türkiye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bertlek, S. B. (2011). *Eğitim amaçlı derneklerin işlevselliği (Kırıkkale ve Çorum il örnekleri)* (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Biber, Ayhan, (2006). *Sivil toplum örgütlerinde halkla ilişkiler*. Ankara: Nobel Yay.
- Brink, P. J. (1991). Issues of reliability and validity. In J. M. Morse (Ed.), *Qualitative nursing research: A contemporary dialogue* 2(12), 164-186.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cohen, J. L., & Arato, A. (1992). *Civil society and political theory*. Cambridge, MA/London: MIT Press.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles: Sage Publications.
- Çaha, Ö. (2005). Sivil toplum üstüne. İçinde L.Sunar (Ed), *Sivil toplum ve demokrasi* (s. 14-46). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Çeker, F. (2017). Ahlâkî ve sosyo-ekonomik bir teşkilât olarak ahîlik. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(12), 84-99.
- Çepel, Z. Ü. (2007), *AB Sivil toplum diyalogu' ve Türkiye: Demokratikleşme bağlamında sorunlar ve beklentiler* (s. 25-42). Erişim adresi <http://www.usakgundem.com/makale.php?id=>.
- Çubuklu Yıldızlı, Ö. N. (2012). *Sivil toplumun düşünsel temelleri ve Avrupa birliği sürecinde Türkiye'de sivil toplumun görünümü: Sivas'ta sivil toplum kuruluşu olarak dernekler özelinde bir çalışma* (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Demir, G. (2000). *Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve ahilik*. İstanbul: Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı.
- Dernekler Bilgi Sistemi. (2015). T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. Erişim adresi <https://www.dernekler.gov.tr/tr/>.
- Devlet Kanunu, (2004). *İş kanunları ve ilgili mevzuatı*. Ankara: TTK
- Doğan, İ. (2000). *Sivil toplum, ondan bizde de var*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2002). *Özgürlükçü ve totaliter düşünce geleneğinde sivil toplum*. İstanbul: Alfa yayınları.
- Duman, Fatih. (2003). *Sivil toplum, siyaset*. İstanbul: Lotus Yayınevi.
- Duman, M. Z. (2004). İdris Küçükömer'in sivil toplum anlayışı. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 47-52.
- Durak, İ. ve Yücel, A. (2010). Ahiliğin sosyo-ekonomik etkileri ve günümüze yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 151 -168.
- Enakshi, S. (2019). *Sivil toplum ve yüksek öğretimde sosyal sorumluluk*. Erişim adresi <https://www.hetl.org/emerald-social-responsibility-education-submission-form>.
- Erder, N. (1996). *Türkiye'de siyasi parti seçmenlerinin nitelikleri, kimlikleri ve eğilimleri*. İstanbul: TUSES Veri Araştırma.
- Erdoğan, M. (2005). Sivil toplum: bir kavramın anatomisi 21. *Yüzyılın Eşiğinde Türkiye'de Siyasal Hayat*, İstanbul: Aktüel Yayınları.

- Erken, V. (1986). *Ahilik müessesesinde eğitim ve yönetim* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gündüz, M. (2018). *Eğitim amaçlı derneklerin işlevselliği (İstanbul ili örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Güneş, İ. (2004). Sivil toplum kuruluşları. *Son Baskı Sanal Dergi*, 1(5), 10-20.
- Karagül, M. (2012). Ahilik ve sosyal sermaye bağlamında iş ahlakı ve üretim ilişkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 32(2012), 1-16.
- Karaman, R. (2014). Türk ahi teşkilatının işleyişi ve Çorum tarihinde ahilik. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 93-109.
- Karataş, İ. H. (2013). Türk eğitim sisteminde sivil toplum kuruluşlarının konumları ve işlevlerine yönelik STK yöneticilerinin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 63-87.
- Kazancıgil, A. (1982). Türkiye’de modern devletin oluşumu ve Kemalizm. *Toplum ve Bilim*, 17(1-2), 64-87.
- Keane, J. (1988). *Sivil toplum ve devlet*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keane, J. (2004). “Despotizm ve demokrasi”. İçinde John Keane (Ed.), *Sivil toplum ve devlet: Avrupa’da yeni yaklaşımlar* (s. 11-38). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keyman, E. F., & İçduygu, A. (2003). Globalization, civil society and citizenship in Turkey: Actors, boundaries and discourses. *Citizenship Studies*, 7(2), 219-234.
- Küçük, E. (2005). *Roma hukukunda Augustus zamanına kadar derneklerin hukuki durumu* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Ankara
- Mahiroğulları, A. (2008). Selçuklu/Osmanlı döneminde kurumsal bir yapı: ahilik/gedik teşkilatı ve sosyo-ekonomik işlevleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 54, 139-154.
- Mardin, Ş. (1969). Power, civil society and culture in the Ottoman Empire. *Comparative Studies in Society and History*, 11(3), 258-281.

- Mardin, Ş. (1995). Sivil toplum. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. (C. 28 s.323), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2000). *Türkiye’de toplum ve siyaset: Makaleler 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2002). *Makaleler 1 Türkiye’de toplum ve siyaset*, Türköne, M. E. (Der). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Medeni Kanun*, (2001). Sayı 24607
- Mills, G. E. (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Özalp, A. (2008). Sivil toplum örgütlerinin toplumsal ve siyasal bakımdan önemi (Dernek Denetçiliği Yeterlilik Tezi). TC İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Özcan, A. (2005). *Türkiye’de sivil toplumun Batılı anlamda hiçbir karşılığı yoktur. Kolektif sivil toplumu konuşmak*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Özerkmen, N. (2017). Ahiliğin tarihsel–toplumsal temelleri ve temel toplumsal fonksiyonları–sosyolojik yaklaşım. *DTCF Dergisi*, 44(2), 57-78.
- Öztürk, M. (1995). *Türkiye’de asker ve iktidar. Türkiye’nin sorunları dizisi*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Kitaplığı.
- Öztürk, N. (2002). Ahilik teşkilatı ve günümüz ekonomisi, çalışma hayatı ve iş ahlakı açısından değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2015), 1-12.
- Pamir, A. (2004). Osmanlı egemenlik anlayışında Sened-i İttifakın yeri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53(2), 61-82.
- Sandelowski, M. (2004). Using qualitative research. *Qualitative Health Research*, 14(10), 1366-1386.
- Sarıbay, A. Y. (2011). *Postmodernite, sivil toplum ve islam*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sarpaşan, C. (2008). *Devletin sivil topluma yaklaşımı çerçevesinden devlet-sivil toplum ilişkisi* (Denetçi Yeterlilik Tezi) T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Ankara.

- Savran, G. (1987). *Sivil toplum ve ötesi*. İstanbul: Alan Yayınları.
- Soper, S. C. (2013). *Building a civil society: Associations, public life, and the origins of modern Italy*. Toronto: University of Toronto Press.
- Sunar, İ. (1990). Populism and patronage: The democratic party and its legacy in Turkey. *Il Politico*, 55(4), 745-757.
- Şimşek, S. (2004). The transformation of civil society in Turkey: From quantity to quality. *Turkish Studies*, 5(3), 48-59.
- Şirin, H. (2009). Sivil toplum örgütlerinin eğitime ilişkin karar alma süreçlerine katılımları üzerine bir araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 169-182.
- Toksöz, F. (1983). Dernekler. *Cumhuriyet Donemi Türkiye Ansiklopedisi*. (C. 28 s.323), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tosun, G. (2001). Türkiye'de devlet-sivil toplum ilişkisi bağlamında demokrasinin pekişmesinin önündeki engellere ilişkin kuramsal ve pratik bir yaklaşım. *Ege Academic Review*, 1(1), 224-243.
- Tuncay, M. (1989). *Türkiye Cumhuriyeti'nde tek partili yönetimin kurulması*. İstanbul: Cem Yayınevi
- Türköne, M. (2005). *Devletli sivil toplum. Sivil toplum ve demokrasi*. İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- White, G. (1994). Civil society, democratization and development (I): Clearing the analytical ground. *Democratization*, 1(2), 375-390.
- Yaltı, A. (2003). *Sivil toplum kuruluşlarının eğitime katkısı* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- 657 Devlet Memurları Kanunu (1965), *T.C. Resmî Gazete*, 12056, 23.07.1965.

Ekler

Ek-1: Anket Çalışma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 02/04/2018-8155

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
Kütahya İl Dernekler Müdürlüğü

Sayı : 42949779-804.01-E.4311
Konu : Anket Çalışması

27/03/2018

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

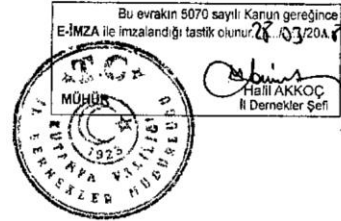
İlgi : 15.03.2018 tarihli ve 2544 sayılı yazınız

Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 201581301102 numaralı Murat KARACA'nın ilgi yazınızda belirtilen İl merkezinde bulunan eğitim amaçlı derneklerde "Kütahya İli Orneği" anket çalışması yapması uygun görülmüş olup, 26/03/2018 tarih ve 4214 sayılı Valilik Olur yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Kenan ESKİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: Valilik Olur yazısı(I Sayfa)

*Bu belge elektronik imzalıdır, imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (YQHsuB-VU1fdY-z/kFZj-U4ccb2-9+DbZ4nV) kodunu yazınız.

Hükümet Köşüğü Zemin Kat No:43
Telefon No: (274)224 84 66 Faks No: (274)224 84 67
e-Posta: İnternet Adresi: www.icisleri.gov.tr

Bilgi için: Halil AKKOÇ
ŞEF
Telefon No

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
Kütahya İl Dernekler Müdürlüğü

Sayı : 42949779-804.01-E.4214
Konu : Anket Çalışması

26/03/2018

VALİLİK MAKAMINA
KÜTAHYA

İlgi : 15.03.2018 tarihli ve 2544 sayılı yazınız

Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 201581301102 numaralı Murat KARACA'nın "*Eğitim Amaçlı Derneklerin İşlevlerinin Araştırılması: Kütahya İli Örneği*" konulu anket çalışması ile ilgili uygulama ve ölçeklerini İl merkezindeki eğitim amaçlı derneklere uygulama talebi ilgi yazıdan anlaşılmıştır.

Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 201581301102 numaralı Murat KARACA'nın İl merkezinde bulunan eğitim amaçlı derneklere *Kütahya İli Örneği* konulu anketi uygulaması için gerekli iznin verilmesini;
Olurlarınıza arz ederim.

Halil AKKOÇ
İl Dernekler Şefi

Uygun görülse arz ederim.
26/03/2018

Mehmet ÇELİK
İl Dernekler Müdürü

O L U R
26/03/2018

Kenan ESKİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (Ac5UQT-3gf+zN-8rx3z8-7RFu9g-DEK1d1M7) kodunu yazınız.

Hükümet Konağı Zemin Kat No:43
Telefon No: (274)224 84 66 Faks No: (274)224 84 67
e-Posta: İnternet Adresi

Bilgi için: Halil AKKOÇ
ŞEF
Telefon No

Sayı : 45295868-300-
Konu : Anket Çalışması (Murat KARACA)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 27/04/2018 tarihli ve 4311 sayılı yazı.

Enstitünüz Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 201581301102 numaralı Murat KARACA'nın "*Eğitim Amaçlı Derneklerin İşlevlerinin Araştırılması: Kütahya İli Örneği*" konulu anket çalışması ile ilgili uygulama ve ölçekleri Kütahya İli Merkezindeki Eğitim Amaçlı Derneklere uygulama talebinin uygun görüldüğünün bildirildiği ilgi yazı sureti ve ekleri yazımız ekinde gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-imza
Mikdat BEKTAŞ
Daire Başkanı

EK :
İlgi yazı sureti ve ekleri (2 Sayfa)

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 53490996-604-E.593721
Konu : Öğuzhan YILDIZ'ın
Anket Çalışması

18/01/2016

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğünün 31/12/2015 tarihli ve 12477 sayılı yazısı.

Bakanlığımızın ilgi (a) Genelgesi doğrultusunda, Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğünün ilgi (b) yazısında İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Öğuzhan YILDIZ'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Bilgisi ve Sürdürülebilir Çevre Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez uygulama çalışmasını İlimiz Merkezinde bulunan okullardaki Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulamak istediği belirtilmektedir.

İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı Hamdi SARIÖZ'ün başkanlığında toplanan değerlendirme komisyonu yapmış olduğu inceleme sonucunda söz konusu anket çalışmasının okullarda uygulanabilir olduğuna karar vermiş olup, eğitim-öğretimi aksatmadan, konunun dışına çıkmamaları, bütün sorumluluğun ilgililere ve okul müdürlüğüne ait olmak üzere yukarıda belirtilen anket çalışmasının tamamlandıktan sonra bir örneğinin Müdürlüğümüze verilmek üzere yapılmasını;

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Coşkun ESEN
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
18/01/2016

Yüksel KARA
Vali a.
Vali Yardımcısı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü/KÜTAHYA
Elektronik Ağ:kutahya.meb.gov.tr
e-posta:stratejicelistirme43@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Filiz ÖRNEK- VHKİ
Tel: (0 274) 2236241/159
Faks: (0 274) 2236254

Bu evrak güvenli elektronik imza ile inzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 11d9-33d4-390a-ad2e-3b0d kodu ile teyit edilebilir.

Ek-2: Görüşme İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 25/04/2018-E.20218

T. C.
DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurul

Sayı : 56120658-044-
Konu : Görüşme İzni Hk. (Murat KARACA)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 04/04/2018 tarihli ve 46638989-044-16734 sayılı yazı.

İlgi sayılı yazınız gereği, Etik Kurulumuzun 19.04.2018 tarih ve 03 sayılı toplantısında alınan karar ekte sunulmaktadır.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imza
Prof. Dr. İsmail Göktay EDİZ
Başkan

Evliya Çelebi Yerleşkesi Tavşanlı Yolu 10. Km 43100 KÜTAHYA
Telefon: 2742652031-Faks: 2742652014
E-Posta: etikkurul@dpu.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: HAĞARTAN Bilgisayar İşletmeni
Elektronik ağı: <http://www.dpu.edu.tr>
KEP Adresi: dumlupinaruniversitesi@hs01.kep.tr

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

T. C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurul Başkanlığı

Toplantı Tarihi: 19.04.2018
Toplantı Sayısı: 2018/03

GÜNDEM 6 : Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 04.04.2018 tarih ve E 16734 sayılı yazısı gereğince; Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Murat KARACA'nın "**Eğitim Amaçlı Derneklerin İşlevlerinin Araştırılması: Kütahya İli Örneği**" konulu anket ile ilgili uygulama ve ölçekleri Kütahya İli Merkezindeki Eğitim Amaçlı Derneklere uygulama talebinin etik açıdan uygunluğu üzerine görüşme.

KARAR 6 : Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 04.04.2018 tarih ve E 16734 sayılı yazısı gereğince; Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Murat KARACA'nın "**Eğitim Amaçlı Derneklerin İşlevlerinin Araştırılması: Kütahya İli Örneği**" konulu anket ile ilgili uygulama ve ölçekleri Kütahya İli Merkezindeki Eğitim Amaçlı Derneklere uygulama talebinin etik açıdan uygunluğu üzerine görüşüldü. **Yapılan görüşmeler ve değerlendirmeler sonucunda, çalışmada etik açıdan bir sakınca olmadığına ve uygulanabilirliğine oy birliği ile,**

Karar verilmiştir.

Prof. Dr. İ. Göktaş EDİZ
Başkan

Evlîya Çelebi Yerleşkesi Tavşanlı Yolu 10. Km 43100 KÜTAHYA Ayrıntılı bilgi için irtibat: Havva AĞARTAN Bilgisayar İşletmeni Telefon: (0 274) 265 20 31 Faks: (0 274) 265 20 13 Dahili: 1452

e-posta: hukuk@dpu.edu.tr Elektronik Ağ: www.dumlupinar.edu.tr

**Ek-3: Kütahya İli Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Dernekler
Müdürlüğü'nden Alınan Veriler Doğrultusunda Görüşme Yapılan Dernekler**

Sıra	Dernek Adı	Görüşme Tarihi/Saati	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi
1.	Kütahya İllinden Yetişenler Derneği	06/05/2018-11:30	Dernek Binası	40 Dakika 17 Saniye
2.	Atatürkçü Düşünce Derneği	07/05/2018 17:46	Dernek Binası	32 Dakia
3.	Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği	07/05/2018 18:18	Dernek Binası	28 Dakika 25 Saniye
4.	Uluslararası Germiyan Kültür Sanat Edebiyat ve Bilim Derneği	09/05/2018 09:24	Dernek Binası	38 Dakika
5.	Sinerköy Kuran Kursu Yaptırma ve Yaşatma Derneği	12/05/2018 13:30	Dernek Binası	23 Dakika
6.	Kütahya Anadolu Aile Derneği	12/05/2018 16:41	Dernek Binası	28 Dakika 51 Saniye
7.	Meydan Aşevi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	18/05/2018 11:00	Dernek Binası	20 Dakika 36 Saniye
8.	Kütahya Hilal Eğitim Kültür Ve Yardımlaşma Derneği	18/05/2018 11:47	Dernek Binası	31 Dakika 8 Saniye
9.	Yardımlı Derneği Kütahya Temsilciliği	18/05/2018 12:55	Dernek Binası	21 Dakika 48 Saniye
10.	Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	18/05/2018 13:37	Dernek Binası	57 Dakika 8 Saniye
11.	Altınçocuk Eğitim ve Kültür Derneği	19/05/2018 11:47	Dernek Binası	25 Dakika 49 Saniye
12.	Türk Kızılayı Derneği	19/05/2018 17:06	Dernek Binası	16 Dakika 10 Saniye
13.	Beşir Derneği	22/05/2018 11:30	Dernek Binası	29 Dakika 48 Saniye
14.	Bahçeli Evler Gençlik Spor Derneği	23/05/2018 15:00	Dernek Binası	24 Dakika 37 Saniye
15.	Yeni Bir Hayat, Yeni Bir Nefes Derneği	25/05/2018 14:08	Dernek Binası	21 Dakika 7 Saniye
16.	Dumlupınar Üniversitesi Mezunları ve Mensupları Derneği	28/05/2018 10:33	Dernek Binası	38 Dakika 42 Saniye
17.	Kütahya Genç İş Adamları Ve Yöneticileri Derneği	30/05/2018 13:15	Dernek Binası	44 Dakika 51 Saniye
18.	Güçlü Kadınlar Derneği	31/05/2018 14:29	Dernek Binası	30 Dakika 44 Saniye
19.	Altıneller Derneği	01/06/2018 13:31	Dernek Binası	50 Dakika 39 Saniye
20.	Türkiye Yeşilay Cemiyeti	02/06/2018 12:39	Dernek Binası	30 Dakika 35 Saniye
21.	Kütahya Kültür ve Sanat Derneği.	02/06/2018 18:43	Dernek Binası	23 Dakika
22.	Termikspor Sevenler Derneği	03/06/2018 11:14	Dernek Binası	28 Dakika 51 Saniye
23.	İHH İnsani Yardım Derneği	04/06/2018 09:28	Dernek Binası	20 Dakika 36 Saniye
24.	Kütahya Filistin Dostları Derneği	04/06/2018 11:28	Dernek Binası	31 Dakika 8 Saniye
25.	Kütahya Sancak Derneği	05/06/2018 13:58	Dernek Binası	21 Dakika 48 Saniye

Ek-4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı

GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, adım Murat KARACA, bu form kendimi ve bu araştırmaya katılımınız kapsamında karşılaştıklarınızı ve haklarınızı tanıtmak için hazırlanmıştır. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. Kütahya illindeki eğitim amaçlı derneklerin işlevlerinin araştırılması dönük bir araştırma yapıyorum ve bu nedenle sizinle görüşme yapmak istiyorum. Bu görüşme ile elde edilen veriler yüksek lisans tezimde kullanacaktır. Elde edeceğim verilerin Kütahya illindeki eğitim amaçlı derneklerin işlevlerinin araştırılmasına yönelik eğitim çalışmalarına katkıda bulunacağını ümit ediyorum. Görüşme sürecine geçmeden önce, söyleyeceklerinizin tümünün gizli kalacağını ve araştırmacı ve tez danışmanı dışında başka bir kimse tarafından görülmeyeceğini belirtmek istiyorum. Görüşmemize ait yazılı kayıtlar benim tarafımdan okunacak ve incelenecektir. Kayıtlar bu araştırma dışında hiçbir yerde değerlendirilmeyecektir. Araştırma sürecinin herhangi aşamasında bu çalışmaya katılmaktan vazgeçebilirsiniz. Vereceğim izin formunu imzalamanız bu koşullarda görüşmeyi kabul ettiğiniz anlamına gelmektedir. Görüşmeye başlamadan önce görüşmeye katılan katılımcıların özellikleri içeren kişisel bilgi formunu doldurmanız gerekmektedir. Görüşme sırasında anlaşılamayan soruyu tekrar sorabilirsiniz. Görüşmemizin ortalama 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Araştırmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Kişisel Bilgi Formu: Bu formda kişisel özelliklerinizle ilgili sorular yer almaktadır. Size uygun olan seçenekleri işaretleyiniz.

Cinsiyetiniz	Kadın ☐	Erkek ☐
Yaş Durumunuz		
Eğitim Durumunuz		
Görev Yaptığınız Eğitim Derneği ve Dernekteki Pozisyonunuz		
Aylık geliriniz		
Mesleğiniz ve Meslekteki Yılıınız		

İzin Belgesi

Kütahya illindeki eğitim amaçlı derneklerin işlevlerinin araştırılması hakkındaki görüşlerini belirlemeye dönük hazırlanan yüksek lisans tezi için yapılacak olan görüşme sürecine, bana verilen bilgiler ışığında gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Görüşme numarası:

Görüşme tarihi:

Çalışılan dernek:

Görüşme saati:

Görüşme yeri:

İmza

Adı Soyadı

Standartlaştırılmış Görüşme Soruları

1. – 4. Sorular: Amaç 5. – 8. Sorular: Yapı
9. – 11. Sorular: Politika 12. – 14. Sorular: İşleyiş ile ilgili

- 1) Sizce sivil toplum nedir? Sivil toplum kuruluşlarının rolleri, hedefleri nelerdir, nasıl olmalıdır?
- 2) Derneğiniz kuruluş amacı olarak yardım ve eğitime destek amaçlı bir dernek midir?
- 3) Amacınıza uygun faaliyetlerde bulunmak için yeteri kadar fırsat buluyor musunuz? Eğer buluyorsanız bu fırsatların ne kadarını verimli olarak değerlendirebiliyorsunuz?
- 4) Derneğinizi eğitime yönelik proje, etkinlikler ve toplumsal fayda yönünden ne kadar başarılı buluyorsunuz?
- 5) Derneğinizin kaç üyesi bulunmaktadır? Kaç tanesi erkek kaç tanesi kadın üyedir? Eğitimci (öğretmen, öğretim görevlisi) üye sayınız kaçtır?
- 6) Derneğinizin yönetim biçimini nasıl ifade edersiniz? (Yönetim biçimlerinden bazıları şunlardır: Demokratik ve tam katılımcı, belirli bir grup ile sınırlı yönetim, tek elden yönetim.)
- 7) Kendinizi sivil toplumcu bir yapıya sahip bir birey olarak görüyor musunuz? (Rapor hazırlama, savunuculuk, imza kampanyaları düzenleme, miting, toplantı v.b etkinlikler, bakanlığın bir uygulamasını tenkit edici bir etkinlik yapma, gündem oluşturma, yerel eğitim sorunlarını izleme, gerekli yerlere mail atma veya eğitim ile ilgili problemleri milletvekilleri ile görüşme, okul açma veya açtırma gibi konuları göz önünde bulundurmanızı rica ederim)
- 8) Derneğinizin tanıtımında nelerden faydalanıyorsunuz? (Örneğin medya, televizyon, radyo, gazete, dergi reklamları, afiş, kişisel bilgilendirme ve varsa diğer şeyler.)
- 9) Gelir kaynakları olarak nelerden faydalanıyorsunuz? (Örneğin bağış, çay, sergi, kermes, ürün satma, kira, devlet desteği veya varsa diğer şeyler.)
- 10) Eğitime en çok hangi alanda katkıda bulunuyorsunuz? (Örneğin kırtasiye yardımı, öğrenci yetiştirme kursları, projeler oluşturma, giyecek yardımı, bilimsel etkinlikler, seminer ve konferanslar, okuma yazma kursları düzenlemek, burs vermek, pansiyon ve yurtların fiziksel eksikliklerini giderme gibi.)

11) Dernek görevini yerine getirirken sıkça karşılaştığınız veya karşılaşılabileceğiniz problem durumları nelerdir? (ekonomik durum, katılımcı sayısı, etkililik, diğer sivil toplum kuruluşları ile ilişkiler, bürokratik engeller, önyargılar gibi)

12) Derneğinizi diğer eğitim ve yardım amaçlı sivil toplum kuruluşları ile iletişim ve işbirliği anlamında ne seviyede bulunuyorsunuz?

13) Eğitim ile ilgili olarak geleceğe yönelik il-ülke bazında veya öğretmenlere-öğrencilere yönelik yeni projeler hazırlıyor musunuz? Bunlar nelerdir?

14) Bu projelerin sıkça karşılaştığınız veya karşılaşılabileceğiniz problem durumlarına ne derece faydalı çözümler sunabileceğini düşünüyorsunuz?

15) Eğitime yönelik olarak yaptığınız çalışmalarını MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 'nda Etkin Vatandaşlık İle Derneklerin Tüzükleri Arasındaki Ortak İlişkisellik Durumu adlı tablodaki hangi madde/maddelerle ilişkilendirirsiniz?

Ek-5: Örnek Eğitim Derneği Tüzüğü

KÜTAHYA İLİNDEN YETİŞENLER DERNEĞİ TÜZÜĞÜ

Derneğin Adı, Merkezi ve Amblemi

Madde 1- Derneğin Adı: “Kütahya İlinden Yetişenler Derneği” dir. Kısa adı “KİYD” olup, amblemi açık mavi zemin üzerine koyu mavi renkte lale resmi ve lalenin üzerinde açık bir kitap, kitabın üzerinde “KİYD” yazısı vardır. Lale arasında yukarıdan aşağıya “1951” tarihi ve lalenin altında da “KÜTAHYA” yazmaktadır. Kitap şekli, yazı ve rakamlar açık bej rengindedir. Amblem yanda görüldüğü gibidir.

Derneğin merkezi Kütahya’dır. Dernek, yurt içinde ve yurt dışında şube açabilir.

Dernek Bakanlar Kurulunun 11.03.1969 tarih ve 06/12665 sayılı kararı ile 24.05.1983 tarihli 152 sayılı V.U.K Genel Tebliğinin 325 sıra numarasına göre “Kamuya Yararlı Derneklerdendir.

Derneğin Amacı ve Bu Amacı Gerçekleştirmek İçin Dernekçe Sürdürülecek Çalışma Konuları ve Biçimleri İle Faaliyet Alanı

Madde 2- Derneğin amacı: Milliyetçi, Atatürkçü, laik bir görüş altında Kütahya İlinden Yetişen Gençlerin Milli ve manevi değerlerine bağlı, aydın ve ileri görüşlü memleket sever bir sentez içerisinde, kültür seviyelerini yükseltmek ve tahsil imkanlarını artırmak suretiyle Türk Gençliğine hizmet etmek, çevrenin daha temiz, daha güzel ve daha huzurlu yaşanabilir hale getirilmesi için gerekli her türlü çalışmalarda bulunmak ve yapılan çalışmalara katılmaktır.

Dernekçe sürdürülecek Çalışma Konuları ve biçimleri

Madde 3- a)-Kütahyalı olan veya Kütahya ili sınırları içerisindeki herhangi bir öğretim kurumunu bitiren öğrencilere, tüzük ve yönetmelik esaslarına göre yüksek öğrenim imkanlarını sağlamak için maddi ve manevi yardımlarda bulunmak, muhtaç olduğu belirlenen hemşehrilerimize her türlü aynı yardımlar yapmak,

b)-Kütahya’nın yurt içinde ve dışında tanıtımını yapmak, bu konuda faaliyet gösteren kurum, kuruluş ve şahıslara gerektiğinde maddi katkıda bulunmak,

c)-Çevrenin kültürel seviyesini yükseltmek için gerekli faaliyetlerde bulunmak,

d)-Üyeler arası ve üyelerle halk arasında dayanışma kurmak ve hemşehrilik duygularını kuvvetlendirip, geliştirmek,

e)-Faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve geliştirilmesi için araştırmalar yapmak,

f)-Kurs, seminer, konferans ve panel gibi eğitim amaçlı çalışmalar düzenlemek,

g)-Amacın gerçekleştirilmesi için gerekli olan her türlü bilgi, belge, doküman ve yayınları temin etmek, dokümantasyon merkezi oluşturmak, çalışmalarını duyurmak için amaçları doğrultusunda gazete, dergi, kitap gibi yayınlar ile üyelerine dağıtmak üzere çalışma ve bilgilendirme bültenleri çıkarmak,

h)-Amacın gerçekleştirilmesinde sağlıklı bir çalışma ortamını sağlamak için her türlü teknik araç ve gereci, demirbaş ve kırtasiye malzemelerini temin etmek,

ı)-Gerektiğinde izin alınmak suretiyle yardım toplama faaliyetlerinde bulunmak ve yurt içinden ve yurt dışından bağış kabul etmek,

i)-Tüzük amaçlarının gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyduğu gelirleri temin etmek amacıyla iktisadi, ticari ve sanayi işletmeler kurmak ve işletmek,

j)-Üyelerinin yararlanmaları ve boş zamanlarını değerlendirebilmeleri için lokal açmak, kütüphane açmak, sosyal, sportif ve kültürel tesisler ile öğrenci yurdu, pansiyon veya misafirhane kurmak ve bunları tefriş etmek ve işletmek,

k)-Üyeleri arasında beşeri münasebetlerin geliştirilmesi ve devam ettirilmesi için yemekli toplantılar, konser, balo, tiyatro, sergi, spor, kermes, gezi ve vb. eğlenceli etkinlikler düzenlemek veya üyelerinin bu tür etkinliklerden yararlanmalarını sağlamak,

l)-Dernek faaliyetleri için ihtiyaç duyulan taşınır, taşınmaz mal satın almak, satmak, kiralamak, kiraya vermek ve taşınmazlar üzerinde aynı hak tesis etmek,

m)-Amacın gerçekleştirilmesi için gerek görülmesi durumunda genel kurul kararıyla vakıf kurmak, federasyon kurmak veya kurulu bir federasyona katılmak, Gerekli izin alınarak derneklerin izinle kurabileceği tesisleri kurmak,

n)-Uluslararası faaliyette bulunmak, yurt dışındaki dernek veya kuruluşlara üye olmak ve bu kuruluşlarla proje bazında ortak çalışmalar yapmak veya yardımlaşmak,

o)-Derneğin amacını gerçekleştirmek üzere, benzer amaçlı derneklerden, işçi ve işveren sendikalarından ve meslekî kuruluşlardan maddî yardım almak ve adı geçen kurumlara gerektiğinde maddî yardımda bulunmak,

ö)-Amacın gerçekleştirilmesi için gerek görülmesi halinde, 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile ilişkilerine dair kanun hükümleri saklı kalmak üzere, kamu kurum ve kuruluşları ile görev alanlarına giren konularda ortak projeler yürütmek,

p)-Dernek üyelerinin yiyecek, giyecek gibi zaruri ihtiyaç maddelerini ve diğer mal ve hizmetlerle kısa vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sandık kurmak,

r)-Gerekli görülen yerlerde şube ve temsilcilikler açmak,

s)-Derneğin amacı ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, diğer derneklerle veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek için plâformlar oluşturmak.

ş)- Çevrenin daha temiz, daha güzel ve daha huzurlu yaşanabilir hale getirilmesi için gerekli her türlü çalışmalarda bulunmak ve yapılan çalışmalara katılmak.

Derneğin Faaliyet Alanı

Madde 4- Dernek, sosyal ve kültürel alanda faaliyet gösterir.

Üye Olma Hakkı ve Üyelik İşlemleri

Madde 5- Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip bulunan ve derneğin amaç ve ilkelerini benimseyerek bu doğrultuda çalışmayı kabul eden ve Mevzuatın öngördüğü koşullarını taşıyan her gerçek kişilerden,

a) Kendisi veya ana ve babası ile bunlardan birisi Kütahya sınırları içinde doğmuş veya Kütahya ili sınırları içindeki bir mahal nüfusuna kayıtlı olanlar,

b) Kütahya ili sınırları içindeki öğretim kurumlarından birinden mezun olanlar

c) Kütahya ili sınırları içinde bulunan kamu veya özel kurum ve kuruluşlarda en az bir yıl çalışarak Kütahya'da ikamet etmiş olanlar ile bunların eş ve çocukları bu derneğe üye olma hakkına sahiptir.

Dernek başkanlığına üyelik formu doldurularak yapılacak üyelik başvurusu, dernek yönetim kurulunca en çok otuz gün içinde üyeliğe kabul veya isteğin reddi şeklinde karara bağlanır ve sonuç yazıyla başvuru sahibine bildirilir. Başvurusu kabul edilen üye, bu amaçla tutulacak deftere kaydedilir.

Derneğin asıl üyeleri, derneğin kurucuları ile müracaatları üzerine yönetim kurulunca üyeliğe kabul edilen kişilerdir.

Derneğe maddi ve manevi bakımdan önemli destek sağlamış bulunanlar yönetim kurulu kararı ile onursal üye olarak kabul edilebilir.

Derneğin şubesi açıldığında dernek merkezinde kayıtlı bulunanların üyelik kayıtları şubelere aktarılabilir. Şubeler de üye kaydı yapabilirler. Üyeliğe kabul ve üyelikten silinme işlemleri yönetim kurulları tarafından yapılır ve en çok otuz gün içinde bir yazıyla Genel Merkeze bildirilir.

Üyelikten Çıkma

Madde 6-Her üye yazılı olarak bildirmek kaydıyla, üyelikten çıkma hakkına sahiptir.

Üyenin istifa dilekçesi yönetim kuruluna ulaştığı anda çıkış işlemleri sonuçlanmış sayılır. Üyelikten ayrılma, üyenin derneğe olan birikmiş borçlarını sona erdirmez.

Üyelikten Çıkarılma

Madde 7-Dernek üyeliğinden çıkarılmayı gerektiren haller.

a-Dernek tüzüğüne aykırı davranışlarda bulunmak,

b-Verilen görevlerden sürekli kaçındığı hususunda hakkında en az üç tutanak tanzim edilmiş bulunmak,

c-Yazılı ikazlara rağmen üyelik aidatını altı ay içinde ödememek,

d-Dernek organlarınca verilen kararlara uymamak,

e-Üye olma şartlarını kaybetmiş olmak,

f-Dernek menfaat ve faaliyetlerine zararlı olmak,

Yukarıda sayılan durumlardan birinin tespiti halinde yönetim kurulu kararı ile üyelikten çıkarılabilir.

Dernekten çıkan veya çıkarılanlar, üye kayıt defterinden silinir ve dernek malvarlığında hak iddia edemez.

Dernek Organları

Madde 8-Derneğin organları Merkez ve Şubeler teşkilatlarından ibarettir.

A- Genel Merkez Teşkilatı

a) Merkez Genel Kurulu

b) Yüksek Danışma Kurulu

c) Genel Başkan ve Genel Başkan Yardımcısı

- d) Genel Merkez Yönetim Kurulu
- e) Genel Merkez Denetleme Kurulu
- f) Genel Merkez Haysiyet Divanı olmak üzere altı organdan teşekkül eder.

B-Şubeler Teşkilatı

- a) Şube Genel Kurulu
- b) Şube Yönetim Kurulu
- c) Şube Denetleme Kurulu
- d) Şube Haysiyet Divanı olmak üzere dört organdan teşekkül eder.

Genel Merkez Genel Kurulu

- a) Yüksek Danışma Kurulu Üyeleri ve kurucu üyeler
- b) Genel Başkan ve Genel Başkan Yardımcısı
- c) Genel Merkez Yönetim Kurulu ve Üyeleri
- d) Genel Merkez Denetleme Kurulu Üyeleri
- e) Genel Merkez Haysiyet Kurulu Üyeleri
- f) Şubeler Yönetim Kurulu Üyeleri
- g) Genel merkez ve şubeler eski başkanları
- h) Delegeler olmak üzere sekiz unsurdan teşekkül eder.

Delegeler, şubelerde kayıtlı bulunan yıllık aidatını ödemiş asıl üye sayısına göre, Şube Genel Kurulu tarafından, her onbeş üyeye bir kişi olmak üzere seçilir. her şube için delege sayısı beş kişiden az yetmişbeş kişiden fazla olamaz.

Dernek Genel Kurulunun Kuruluş Şekli, Toplanma Zamanı çağrı ve Toplantı Usulü

Madde 9- Genel kurul, derneğin en yetkili karar organı olup; derneğe kayıtlı üyelere; şube sayısı üçe ulaştığında da şubenin doğal delegeleri ile şubede kayıtlı üyeler tarafından seçilmiş delegelerden oluşur. Genel kurul;

a-Bu tüzükte belli edilen zamanda olağan,

b-Yönetim veya denetim kurulunun gerekli gördüğü hallerde veya dernek üyelerinden beşte birinin yazılı isteği üzerine otuz gün içinde olağanüstü toplanır. Olağan genel kurul, 3 yılda bir, mayıs ayı içerisinde, yönetim kurulunca önceden belirlenecek gün yer ve saatte toplanır.

Genel kurul toplantıya yönetim kurulunca çağrılır.

Yönetim kurulu, genel kurulu toplantıya çağırılmazsa; üyelere birinin başvurusu üzerine sulh hakimi, üç üyeyi genel kurulu toplantıya çağırarak görevlendirir.

Madde 10- Çağrı Usulü

Yönetim kurulu, dernek tüzüğüne göre genel kurula katılma hakkı bulunan üyelerin listesini düzenler. Genel kurula katılma hakkı bulunan üyeler, en az onbeş gün önceden, günü, saati, yeri ve gündemi bir gazetede ilan edilmek veya yazılı ya da elektronik posta ile bildirilmek suretiyle toplantıya çağrılır. Bu çağrıda, çoğunluk sağlanamaması sebebiyle toplantı yapılamazsa, ikinci toplantının hangi gün, saat ve yerde yapılacağı da belirtilir. İlk toplantı ile ikinci toplantı arasındaki süre yedi günden az, altmış günden fazla olamaz.

Toplantı, çoğunluk sağlanamaması sebebinin dışında başka bir nedenle geri bırakılırsa, bu durum geri bırakma sebepleri de belirtilmek suretiyle, ilk toplantı

için yapılan çağrı usulüne uygun olarak üyelere duyurulur. İkinci toplantının geri bırakma tarihinden itibaren en geç altı ay içinde yapılması zorunludur. Üyeler ikinci toplantıya, birinci fıkrada belirtilen esaslara göre yeniden çağrılır.

Genel kurul toplantısı bir defadan fazla geri bırakılamaz.

Madde 11- Toplantı Usulü

Genel kurul, katılma hakkı bulunan üyelerin salt çoğunluğunun, tüzük değişikliği ve derneğin feshi hallerinde ise üçte ikisinin katılımıyla toplanır; çoğunluğun sağlanamaması sebebiyle toplantının ertelenmesi durumunda ikinci toplantıda çoğunluk aranmaz. Ancak, bu toplantıya katılan üye sayısı, yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katından az olamaz.

Genel kurula katılma hakkı bulunan üyelerin listesi toplantı yerinde hazır bulundurulur. Toplantı yerine girecek üyelerin resmi makamlarca verilmiş kimlik belgeleri, yönetim kurulu üyeleri veya yönetim kurulunca görevlendirilecek görevliler tarafından kontrol edilir. Üyeler, yönetim kurulunca düzenlenen listedeki adları karşısına imza koyarak toplantı yerine girerler.

Toplantı yeter sayısı sağlanmışsa durum bir tutanakla tespit edilir ve toplantı yönetim kurulu başkanı veya görevlendireceği yönetim kurulu üyelerinden biri tarafından açılır. Toplantı yeter sayısı sağlanamaması halinde de yönetim kurulunca bir tutanak düzenlenir.

Açılıştan sonra, toplantıyı yönetmek üzere bir başkan ve yeteri kadar başkan vekili ile yazman seçilerek divan heyeti oluşturulur.

Dernek organlarının seçimi için yapılacak oylamalarda, oy kullanan üyelerin divan heyetine kimliklerini göstermeleri ve hazirun listesindeki isimlerinin karşılarını imzalamaları zorunludur.

Toplantının yönetimi ve güvenliğinin sağlanması divan başkanına aittir.

Genel kurulda, yalnızca gündemde yer alan maddeler görüşülür. Ancak toplantıda hazır bulunan üyelerin onda biri tarafından görüşülmesi yazılı olarak istenen konuların gündeme alınması zorunludur.

Genel kurulda her üyenin bir oy hakkı vardır; üye oyunu şahsen kullanmak zorundadır. Onursal üyeler genel kurul toplantılarına katılabilir ancak oy kullanamazlar.

Toplantıda görüşülen konular ve alınan kararlar bir tutanağa yazılır ve divan başkanı ile yazmanlar tarafından birlikte imzalanır. Toplantı sonunda, tutanak ve diğer belgeler yönetim kurulu başkanına teslim edilir. Yönetim kurulu başkanı bu belgelerin korunmasından ve yeni seçilen yönetim kuruluna yedi gün içinde teslim etmekten sorumludur.

Genel Kurulun Oy kullanma, Karar Alma Usul ve Şekilleri

Madde 12- Genel kurulda, aksine karar alınmamışsa, başkan ve başkan yardımcısı ile yönetim ve denetim kurulu üyelerin seçimleri gizli oy açık tasnif usulü ile diğer konulardaki kararlar ise açık olarak oylanır. Gizli oylamada, toplantı başkanlığı tarafından mühürlenmiş zarfların oy kullanacak üyeye verilerek kapalı bir bölümde oyunu zarf içerisine koyması sağlanır ve oyunu kullandığı zarfını bir sandığa atar. Oy verme süresinin sona erdiğinde sandık huzurda açılır ve açık tasnif yapılarak sonuç toplantı başkanı tarafından açıklanır.

Açık oylamada, genel kurul başkanının belirteceği yöntem uygulanır. Genel kurul kararları, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla alınır. Ancak tüzük değişikliği ve derneğin feshi konusundaki kararlar, toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınır.

Genel Kurulun Görev ve Yetkileri

Madde 13-Aşağıda yazılı hususlar genel kurulca görüşülüp karara bağlanır.

a-Dernek organlarının seçilmesi,

b-Dernek tüzüğünün değiştirilmesi,

c-Yönetim ve denetim kurulları raporlarının görüşülmesi ve yönetim kurulunun ibrası,

d-Yönetim kurulunca hazırlanan bütçenin görüşülüp aynen veya değiştirilerek kabul edilmesi,

e-Derneğin diğer organlarının denetlenmesi ve gerek görüldüğünde haklı sebeplerle onların görevden alınması,

f- Üyelğin reddi veya üyelikten çıkarma hakkında verilen yönetim kurulu kararlarına karşı yapılan itirazların incelenmesi ve karara bağlanması,

g-Dernek için gerekli olan taşınır ve taşınmaz malların satın alınması veya mevcut taşınmaz malların satılması hususunda Genel Merkez yönetim kuruluna yetki verilmesi,

h-Yönetim kurulunca dernek çalışmaları ile ilgili olarak hazırlanacak yönetmelikleri inceleyip aynen veya değiştirilerek onaylanması,

ı-Dernek yönetim ve denetim kurullarının kamu görevlisi olmayan başkan ve üyelerine verilecek ücret ile her türlü ödenek, yolluk ve tazminatlar ile dernek hizmetleri için görevlendirilecek üyelere verilecek gündelik ve yolluk miktarlarının tespit edilmesi hususunda Genel Merkez Yönetim Kuruluna yetki verilmesi,

i-Derneğin bir federasyona yada platforma katılması veya ayrılmasının kararlaştırılması ve bu hususta Genel Merkez Yönetim Kuruluna yetki verilmesi,

k-Derneğin şubelerinin açılmasının kararlaştırılması ve açılmasına karar verilen şube ile ilgili işlemlerin yürütülmesi hususunda Genel Merkez yönetim Kuruluna yetki verilmesi,

l-Derneğin uluslararası faaliyette bulunması, yurt dışındaki dernek ve kuruluşlara üye olarak katılması veya ayrılması,

m-Derneğin vakıf kurması veya borçlanması,

n-Derneğin fesih edilmesi,

o-Yönetim kurulunun diğer önerilerinin incelenip karara bağlanması,

ö-Derneğin en yetkili organı olarak derneğin diğer bir organına verilmemiş olan işlerin görülmesi ve yetkilerin kullanılması,

p-Mevzuatta genel kurulca yapılması belirtilen diğer görevlerin yerine getirilmesi,

r-Merkez haysiyet divanınca verilen kararlara karşı vaki olacak itirazlar hakkında karar vermek.

GENEL MERKEZ TEŞKİLATI

Dernek Yüksek Danışma Kurulunun tarifi, teşkili ve görevi

Madde 14- Tarifi: Yüksek danışma kurulu, tüzük ve yönetmelik maddelerinin yorumlanması, tüzük ve yönetmeliklerin uygulanmasından doğan uyumsuzlukları ve çelişkileri giderici, dernek çalışanlarına yol gösterici tavsiye kararları alan en üst kademede bir danışma organıdır.

Teşekkülü:

a-Hayatta bulunan kurucu üyeler ve eski Genel başkanlar bu kurulun tabii üyeleridir.

b-Evvelce seçilmiş olup da 01.04.2006 tarihinde hayatta bulunan seçilmiş üyelere oluşur.

Seçilmiş üyelere her hangi bir eksilme olursa ilk genel kurulda eksilen üye adedi kadar yeniden seçim yapılır. Seçilecek üyelere en az kırk yaşında olma, yaptığı çalışmalar ve yardımlarla temayüz etmiş bulunma şartı aranır.

Toplanması

Yüksek danışma kurulu Genel başkan, genel yönetim kurulu ve genel merkez denetleme kurulunun, bütün yüksek danışma kurulu üyelerine yapacağı yazılı bildirim ile belirlenen yer ve saatte toplanır. Bildirime gündem kaydolunur.

Toplantı üye sayısının yarısından bir fazlasının katılımı ile açılır. Toplantıya katılan üyelerin en yaşlısı başkanlık eder.

Görevi

Yüksek danışma kurulu toplantı çağrısında bildirilen gündem konularını müzakere ederek karara bağlar. Toplantı günü katılanlar ve alınan kararlar, Genel merkezce mühürlü ayrı bir deftere kaydolunur.

Yüksek danışma kurulunun çağrı, yazışma, tutanak tanzimi ve kararların özel deftere kaydı gibi bütün sekretarya işleri ve dosya, defter gibi evrakların muhafazası genel başkan tarafından görevlendirilen bir genel merkez yönetim kurulu üyesi ile ifa olunur.

Üyeliğin sona ermesi:

Yüksek Danışma Kurulu Üyeliği sıfatı, üyenin bu görevinden istifası ,Genel Merkez Haysiyet divanı kararı ile dernek üyeliğinden geçici veya devamlı olarak çıkartılmasına karar verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi hallerinde sona erer.

Merkez Yönetim Kurulunun Teşkili, Görev ve Yetkileri

Madde 15-a) Merkez Yönetim Kurulu, Merkez Genel Kurulunca dernek asil üyeleri arasından tüzüğün 12. maddesine göre seçilen,

a-Genel Başkan ve Genel Başkan vekili ile,

b-Yedi asil yedi yedek yönetim kurulu üyelerinden teşekkül eder.

Seçilen Merkez Yönetim Kurulu üyeleri Genel Başkan tarafından toplantıya davet edilerek kendi aralarından bir genel sekreter ile bir genel muhasip ve gerekli diğer görev taksimini yaparak otuz gün içinde Mülki İdare Amirliğine bildirilir.

Genel Merkez Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Madde 16-Yönetim kurulu aşağıdaki hususları yerine getirir.

a-Derneği temsil etmek veya bu hususta kendi üyelerinden birine veya bir üçüncü kişiye yetki vermek,

b-Gelir ve gider hesaplarına ilişkin işlemleri yapmak ve gelecek döneme ait bütçeyi hazırlayarak genel kurula sunmak,

c-Derneğin çalışmaları ile ilgili yönetmelikleri hazırlayarak genel kurul onayına sunmak,

d-Genel kurulun verdiği yetki ile taşınmaz mal satın almak, derneğe ait taşınır ve taşınmaz malları satmak, bina veya tesis inşa ettirmek, kira sözleşmesi yapmak, dernek lehine rehin ipotek veya aynı haklar tesis ettirmek,

e- Şube açmaya ilişkin işlemlerin yürütülmesini sağlamak,

f-Derneğin şubelerinin denetlenmesini sağlamak,

g-Gerekli görülen yerlerde temsilcilik açılmasını sağlamak,

h-Genel kurulda alınan kararları uygulamak,

ı-Her faaliyet yılı sonunda derneğin işletme hesabı tablosu veya bilanço ve gelir tablosu ile yönetim kurulu çalışmalarını açıklayan raporunu düzenlemek, toplandığında genel kurula sunmak,

i-Bütçenin uygulanmasını sağlamak,

k-Derneğe üye alınması veya üyelikten çıkarılma hususlarında karar vermek,

l-Derneğin amacını gerçekleştirmek için yetkisi dahilinde her çeşit karar almak ve uygulamak,

m-Genel Merkez Yönetim Kurulu Derneğin işleyiş ,gaye ve menfaatlerine aykırı hareket eden Şube Yönetim Kuruluna görevden el çektirerek üç ay içinde şube kongresini toplamak şartı ile geçici kurul teşkiline çoğunlukla karar vermek,

n-Mevzuatın kendisine verdiği diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak, görev ve yetkilerine haizdir.

Genel Başkan ve Başkan vekilinin görev ve yetkileri

Madde 17-Genel Başkan ve Başkan vekilinin görev ve yetkileri şunlardır.

a-Derneği temsil etmek,

b-Merkez genel kurulunu olağan ve olağanüstü toplantıya çağırarak,

c-Merkez Yönetim Kurulu Üyelerini toplantıya çağırarak ve alınan kararları uygulamak,

d-Genel muhasiple müştereken bilahere yönetim kurulundan geçirmek kaydı ile evvelden bir karar almaya hacet kalmaksızın brüt asgari ücretin iki katı kadar harcama yapabilmek,

e-Dernek Şubelerini ve tesislerini kontrol ve teftiş etmek, çalışmaları hususunda talimat vermek,

f-Genel Başkanvekili Genel Başkanın bulunmadığı zamanlarda başkanlık görevlerini yerine getirir.

g-Genel Başkanın istifası veya bu makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde yerine başkan vekili geçer. Yönetim Kurulu Üyeleri arasından yeni Başkan vekili seçilir. Genel Başkan vekili makamının da boşalması halinde Yönetim Kurulu üyeleri arasından yeni Genel Başkan vekili seçilir.

Genel Sekreterin Görev ve yetkileri

Madde 18- Genel Sekreterin görev ve yetkileri şunlardır.

a-Derneğin her türlü yazı işlerini yapmak,

b-Genel Başkan tarafından verilecek görevleri yapmak,

c-Merkez genel kurul toplantısında tutulan zabıt suretleri ile seçim neticelerini şubelere, merkez yönetim kurulu ile merkez haysiyet divanı üyelerine seçim sonuçlarını bildirmek,

Genel Muhasibin Görev ve yetkileri

Madde 19- Genel muhasibin görev ve yetkileri şunlardır.

a-Genel Merkez Muhasebe işlerini zamanında ve usulüne uygun olarak yürütmek,

b-Yeni seçilen yönetim kuruluna muhasebe defterlerini ve diğer belgeleri muntazam olarak bir zabıtle tespit etmek suretiyle devretmek,

c-Lüzumlu hallerde şubelerin muhasebe defterlerini kontrol ve teftiş etmek, çalışmaları hususunda direktif vermek,

d-Genel Merkeze ait lokal ve tesislerin muhasebe işlerinin alakalıları tarafından yürütülmesini temin ve denetlemek,

e-Genel Başkanla müştereken ve sonradan yönetim kurulundan geçirmek kaydı ile evvelden karar almağa hacet kalmaksızın brüt asgari ücretin iki katı kadar harcama yapabilmek.

f-Yasa gereği resmi mercilere verilecek her türlü beyanname ve bildirgeleri hazırlayıp imzalatarak tevdi etmek.

Denetim Kurulunun Teşkili, Görev ve Yetkileri

Madde 20- Denetim kurulu, üç asıl ve üç yedek üye olarak genel kurulca seçilir.

Denetim kurulu asıl üyeliğinde istifa veya başka sebeplerden dolayı boşalma olduğu taktirde genel kurulda aldığı oy çokluğu sırasına göre yedek üyelerin göreve çağırılması mecburidir.

Denetim Kurulunun Görev ve Yetkileri

MADDE 21- Denetim kurulu; derneğin, tüzüğünde gösterilen amaç ve amacın gerçekleştirilmesi için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini, defter, hesap ve kayıtların mevzuata ve dernek tüzüğüne uygun olarak tutulup tutulmadığını, dernek tüzüğünde tespit edilen esas ve usullere göre ve bir yılı geçmeyen aralıklarla denetler ve denetim sonuçlarını bir rapor halinde yönetim kuruluna ve toplandığında genel kurula sunar.

Denetim kurulu, gerektiğinde genel kurulu toplantıya çağırır.

Genel Merkez Haysiyet divanı

Madde 22- Genel Merkez Haysiyet divanı merkez genel kurulunun dernek asli üyeleri arasından seçeceği üç kişiden oluşur.

Genel Merkez Haysiyet Divanı görev ve yetkileri

Madde 23- Genel Merkez Haysiyet divanının görev ve yetkileri,

a-Şubeler haysiyet divanları tarafından verilen kararlar aleyhine vaki itirazları tetkik eder ve kesin olarak karara bağlar.

b-Şubeler başkan, başkan vekili ve yönetim kurulu üyeleri ile haysiyet divanı ve denetleme kurulu üyeleri hakkında genel merkez yönetim kurulunun teklifi üzerine disiplin kararı vermek,

c-Şikayet ve ihbar üzerine Şeref üyeleri Fahri ve Genel başkan ile Genel başkan vekili, Genel merkez yönetim kurulu üyeleri hakkında soruşturma açmak ve karar vermek,

Genel Merkez haysiyet divanının kararları aleyhine tebliğ tarihinden itibaren ilgililerce 30 gün içerisinde Genel merkez genel kuruluna itiraz olunabilir.

Genel merkezin Gelir Kaynakları

Madde 24-Derneğin gelir kaynakları aşağıda sayılmıştır.

a-Üye aidatı: Üyelerden giriş ödentisi olarak 20 YTL, aylık olarak ta 1 YTL aidat alınır. Bu miktarları artırmaya veya eksiltmeye yönetim kurulu yetkilidir,

b-Şube ödentisi: Derneğin genel giderlerini karşılamak üzere şubeler tarafından tahsil edilen üye ödentilerinin %10'u altı ayda bir genel merkeze gönderilir,

c-Gerçek ve tüzel kişilerin kendi isteği ile derneğe yaptıkları bağış ve yardımlar,

d-Dernek tarafından tertiplenen çay ve yemekli toplantı, gezi ve eğlence, temsil, konser, spor yarışması ve konferans gibi faaliyetlerden sağlanan gelirler,

e-Derneğin mal varlığından elde edilen gelirler,

f-Yardım toplama hakkındaki mevzuat hükümlerine uygun olarak toplanacak bağış ve yardımlar,

g-Derneğin, amacını gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu geliri temin etmek amacıyla giriştiği ticari faaliyetlerden elde edilen kazançlar,

h-Genel merkez ve şubeler tarafından borçlandırılma suretiyle okutulan kimselerden geriye alınan ödemeler,

ı-Diğer gelirler.

Derneğin Şubelerinin Kuruluşu

Madde 25- Dernek, gerekli görülen yerlerde Genel kuruldan alınan yetki çerçevesinde Genel Merkez Yönetim kurulu kararıyla şube açabilir. Bu amaçla dernek yönetim kurulunca yetki verilen en az üç kişilik kurucular kurulu, Dernekler Yönetmeliği'nde belirtilen şube kuruluş bildirimini ve gerekli belgeleri, şube açılacak yerin en büyük mülki amirliğine verir.

Şubelerin Görev ve Yetkileri

Madde 26- Şubeler, tüzel kişiliği olmayan, dernek amaç ve hizmet konuları doğrultusunda özerk faaliyetlerde bulunmakla görev ve yetkili, tüm işlemlerinden doğan alacak ve borçlarından ötürü kendisinin sorumlu olduğu dernek iç örgütüdür.

Şubelerin Organları ve Şubelere Uygulanacak Hükümler

Madde 27- Şubenin organları, genel kurul, yönetim kurulu, denetim kurulu ve şube haysiyet kuruludur.

Genel kurul, şubenin kayıtlı üyelerinden oluşur. Şubeler başkan, başkan vekili ve yedi asıl yedi yedek yönetim kurulu, denetim kurulu ise üç asıl ve üç yedek üye ve haysiyet kurulu ise üç asıl üye olarak şube genel kurulunca seçilir.

Bu organların görev ve yetkileri ile bu tüzükte yer alan dernekle ilgili diğer hükümler, mevzuatın öngördüğü çerçevede şubede de uygulanır.

Şubelerin Genel Kurullarının Toplanma Zamanı ve Genel Merkez Genel Kurulunda Nasıl Temsil Edileceği

Madde 28- Şubeler, genel kurul olağan toplantılarını genel merkez genel kurulu toplantısından en az iki ay önce bitirmek zorundadırlar.

Şubelerin olağan genel kurulu, 3 yılda bir, Şubat ayı içerisinde, şube yönetim kurulunca önceden belirlenecek gün yer ve saatte toplanır.

Şubeler, genel kurul sonuç bildirimiminin bir örneğini toplantının yapıldığı tarihi izleyen otuz gün içinde mülki idare amirliğine ve genel kurul evraklarının birer suretini dernek genel merkezine bildirmek zorundadırlar.

Şubeler, genel merkez genel kurulunda seçilmiş ve doğal delegelerle temsil edilir. Şubelerin yönetim ve denetim kurulu başkanları doğal delege olarak, şubede kayıtlı her onbeş (15) üye için bir (1), arta kalan üye sayısı 7'den fazla veya toplam üye sayısı 15' den az ise bu üyeler içinde bir olmak üzere seçilecek delegeler de seçimlik delege olarak, şubeyi temsilen genel merkez genel kuruluna katılma hakkına sahiptir.

Genel merkez genel kuruluna en son şube genel kurulunda seçilen delegeler katılır.

Şubelerin yönetim veya denetim kurulunda görevli olanlar genel merkez yönetim veya denetim kuruluna seçildiklerinde şubedeki görevinden ayrılırlar.

Madde 29 – Üyeler Şube yönetim kurullarının üyeliğe kabul tarihinden itibaren 6 (altı) ayı geçmedikçe yapılacak Genel Kurul toplantılarına iştirak edemez ve seçilemezler.

Temsilcilik Açma

Madde 30- Dernek, gerekli gördüğü yerlerde dernek faaliyetlerini yürütmek amacıyla yönetim kurulu kararıyla temsilcilik açabilir. Temsilciliğin adresi, yönetim kurulu kararıyla temsilci olarak görevlendirilen kişi veya kişiler tarafından o yerin mülkî idare amirliğine yazılı olarak bildirilir. Temsilcilik, dernek genel kurulunda temsil edilmez. Şubeler temsilcilik açamazlar.

Derneğin Defter Tutma Esas ve Usulleri ve Tutulacak Defterler

Madde 31-Defter tutma esasları;

Dernekte, işletme hesabı esasına göre defter tutulur. Ancak, yıllık brüt gelirin 2005 yılı için 500 Bin YTL'yi aşması durumunda takip eden hesap döneminden başlayarak bilanço esasına göre defter tutulur.

Bilanço esasına geçilmesi durumunda, üst üste iki hesap döneminde yukarıda belirtilen haddin altına düşülürse, takip eden yıldan itibaren işletme hesabı esasına dönülebilir.

Yukarıda belirtilen hadde bağlı kalmaksızın yönetim kurulu kararı ile bilanço esasına göre defter tutulabilir.

Derneğin ticari işletmesi açılması durumunda, bu ticari işletme için, ayrıca Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre defter tutulur.

Derneğin defter ve kayıtları Dernekler Yönetmeliğinde belirtilen usul ve esasa uygun olarak tutulur.

Tutulacak Defterler

Madde 32- Dernekte, aşağıda yazılı defterler tutulur.

1)İşletme hesabı esasında tutulacak defterler ve uyulacak esaslar aşağıdaki gibidir:

a-Karar Defteri: Yönetim kurulu kararları tarih ve numara sırasıyla bu deftere yazılır ve kararların altı toplantıya katılan üyelerce imzalanır.

b-Üye Kayıt Defteri: Derneğe üye olarak girenlerin kimlik bilgileri, derneğe giriş ve çıkış tarihleri bu deftere işlenir. Üyelerin ödedikleri giriş ve yıllık aidat miktarları bu deftere işlenebilir.

c-Evrak Kayıt Defteri: Gelen ve giden evraklar, tarih ve sıra numarası ile bu deftere kaydedilir. Gelen evrakın asılları ve giden evrakın kopyaları dosyalanır. Elektronik posta yoluyla gelen veya giden evraklar çıktısı alınmak suretiyle saklanır.

d-Demirbaş Defteri: Derneğe ait demirbaşların edinme tarihi ve şekli ile kullanıldıkları veya verildikleri yerler ve kullanım sürelerini dolduranların kayıttan düşürülmesi bu deftere işlenir.

e-İşletme Hesabı Defteri: Dernek adına alınan gelirler ve yapılan giderler açık ve düzenli olarak bu deftere işlenir.

f-Alındı Belgesi Kayıt Defteri: Alındı belgelerinin seri ve sıra numaraları, bu belgeleri alan ve iade edenlerin adı, soyadı ve imzaları ile aldıkları ve iade ettikleri tarihler bu deftere işlenir.

2)Bilanço esasında tutulacak defterler ve uyulacak esaslar aşağıdaki gibidir:

a-(1) bendinin a, b, c ve f ncı alt bentlerinde kayıtlı defterler bilanço esasında defter tutulması durumunda da tutulur.

b-Yevmiye Defteri, Büyük Defter ve Envanter Defteri: Bu defterlerin tutulma usulü ile kayıt şekli Vergi Usül Kanunu ile bu Kanununun Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye istinaden yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği esaslarına göre yapılır.

Defterlerin Tasdiki

Madde 33-Dernekte, tutulması zorunlu olan defterler kullanmaya başlamadan önce il dernekler müdürlüğüne veya notere tasdik ettirilir. Bu defterlerin kullanılmasına sayfaları bitene kadar devam edilir ve defterlerin ara tasdiki yapılmaz. Ancak, bilanço esasına göre tutulan defterler ile form veya sürekli form yapraklı defterlerin, kullanılacağı yıldan önce gelen son ayda, her yıl yeniden tasdik ettirilmesi zorunludur.

Gelir Tablosu ve Bilanço Düzenlenmesi

Madde 34- İşletme hesabı esasına göre kayıt tutulması durumunda yılsonlarında (31 Aralık) (Dernekler Yönetmeliği EK-16'da belirtilen) "İşletme Hesabı Tablosu" düzenlenir. Bilanço esasına göre defter tutulması durumunda ise, yılsonlarında (31 Aralık), Maliye Bakanlığınca yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğini esas alarak bilanço ve gelir tablosu düzenlenir.

Derneğin Gelir ve Gider İşlemleri

Madde 35- Gelir ve gider belgeleri;

Dernek gelirleri, (Dernekler Yönetmeliği EK- 17'de örneği bulunan) "Alındı Belgesi" ile tahsil edilir. Dernek gelirlerinin bankalar aracılığı ile tahsili

halinde banka tarafından düzenlenen dekont veya hesap özeti gibi belgeler alındı belgesi yerine geçer.

Dernek giderleri ise fatura, perakende satış fişi, serbest meslek makbuzu gibi harcama belgeleri ile yapılır. Ancak derneğin, Gelir Vergisi Kanununun 94'üncü maddesi kapsamında bulunan ödemeleri için Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre gider pusulası, bu kapsamda da bulunmayan ödemeleri için (Dernekler Yönetmeliği EK-13'te örneği bulunan) "Gider Makbuzu" düzenlenir.

Dernek tarafından kişi, kurum veya kuruluşlara yapılacak bedelsiz mal ve hizmet teslimleri (Dernekler Yönetmeliği EK-14'te örneği bulunan) "Aynı Yardım Teslim Belgesi" ile yapılır. kişi, kurum veya kuruluşlar tarafından derneğe yapılacak bedelsiz mal ve hizmet teslimleri ise (Dernekler Yönetmeliği EK-15'te örneği bulunan) "Aynı Bağış Alındı Belgesi" ile kabul edilir.

Alındı Belgeleri

Madde 36- Dernek gelirlerinin tahsilinde kullanılacak "Alındı Belgeleri" (Dernekler Yönetmeliği EK- 17'de gösterilen biçim ve ebatta) yönetim kurulu kararıyla, matbaaya bastırılır.

Alındı belgelerinin bastırılması ve kontrolü, matbaadan teslim alınması, deftere kaydedilmesi, eski ve yeni saymanlar arasında devir teslimi ve alındı belgesi ile dernek adına gelir tahsil edecek kişi veya kişiler tarafından bu alındı belgelerinin kullanımına ve toplanılan gelirlerin teslimine ilişkin hususlarda Dernekler Yönetmeliğinin ilgili hükümlerine göre hareket edilir.

Yetki Belgesi

Madde 37- Dernek adına gelir tahsil edecek kişi veya kişiler, yetki süresi de belirtilmek suretiyle, yönetim kurulu kararı ile tespit edilir. Gelir tahsil edecek kişilerin açık kimliği, imzası ve fotoğraflarını ihtiva eden (Dernekler Yönetmeliği EK- 19'da örneği bulunan) "Yetki Belgesi" dernek tarafından üç nüsha olarak düzenlenerek, dernek yönetim kurulu başkanınca onaylanır. Yetki belgelerinin birer sureti dernekler birimlerine verilir. Yetki belgesi ile ilgili değişiklikler yönetim kurulu başkanınca, onbeş gün içerisinde dernekler birimine bildirilir.

Dernek adına gelir tahsil edecek kişiler, ancak adlarına düzenlenen yetki belgelerinin bir suretinin dernekler birimine verilmesinden itibaren gelir tahsil etmeye başlayabilirler. Yetki belgelerinin süresi, yönetim kurullarının görev süresi ile sınırlıdır. Yetki belgesinin kullanımı, yenilenmesi, iadesi ve sair hususlarda Dernekler Yönetmeliğinin ilgili hükümlerine göre hareket edilir.

Gelirlerin teslim edilmesi

Madde 38- Dernek adına gelir tahsil etmekle yetkili olan kişiler, tahsil ettikleri paraları otuz gün içinde dernek saymanına teslim ederler veya derneğin banka hesabına yatırır. Ancak tahsilatı asgari ücretin iki katını geçenler, parayı en geç iki iş günü içinde dernek saymanına teslim ederler veya dernek hesabına yatırır.

Dernek kasasında bulundurulabilecek para miktarı, ihtiyaçlar dikkate alınarak yönetim kurulunca belirlenir.

Gelir ve Gider Belgelerinin Saklama Süresi

Madde 39- Defterler hariç olmak üzere, dernek tarafından kullanılan alındı belgeleri, harcama belgeleri ve diğer belgeler özel kanunlarda belirtilen süreler saklı kalmak üzere, kaydedildikleri defterlerdeki sayı ve tarih düzenine uygun olarak 5 yıl süreyle saklanır.

Madde 40- Dernek görevlileri ve ücretleri

Dernek hizmetleri gönüllüler veya yönetim kurulu kararı ile göreve başlatılan ücretliler aracılığıyla yürütülür.

Dernek yönetim ve denetim kurullarının kamu görevlisi olmayan başkan ve üyelerine ücret verilebilir. Verilecek ücret ile her türlü ödenek, yolluk ve tazminatlar ilk genel kurulda onaya sunulmak üzere yönetim kurulu tarafından tespit olunur. Yönetim ve denetim kurulu üyeleri dışındaki üyelere ücret, huzur hakkı veya başka bir ad altında her hangi bir karşılık ödenmez.

Dernek hizmetleri için görevlendirilecek üyelere verilecek gündelik ve yolluk miktarları yönetim kurulu tarafından tesbit olunur.

Beyanname Verilmesi

Madde 41- Derneğin, bir önceki yıla ait faaliyetleri ile gelir ve gider işlemlerinin yılsonu itibarıyla sonuçlarına ilişkin (Dernekler Yönetmeliği EK-21’de sunulan) “Dernek Beyanname” dernek yönetim kurulu tarafından onaylandıktan sonra, her takvim yılının ilk dört ayı içinde dernek başkanı tarafından ilgili mülki idare amirliğine verilir.

Bildirim Yükümlülüğü

Madde 42-Mülki amirliğe yapılacak bildirimler;

Genel Kurul Sonuç Bildirimi

Olağan veya olağanüstü genel kurul toplantılarını izleyen otuz gün içinde, yönetim ve denetim kurulları ile diğer organlara seçilen asıl ve yedek üyeleri içeren (Dernekler Yönetmeliği EK-3 te sunulan) “Genel Kurul Sonuç Bildirimi” ve ekleri yönetim kurulu başkanı tarafından ilgili mülki idare amirliğine bildirilir:

Genel kurul sonuç bildirimine;

a-Divan başkanı, başkan yardımcıları ve yazman tarafından imzalanmış genel kurul toplantı tutanağı örneği,

b-Tüzük değişikliği yapılmışsa, tüzüğün değişen maddelerinin yeni ve eski şekli ile dernek tüzüğünün son şeklinin her sayfası yönetim kurulunca imzalanmış örneği, Eklenir.

Taşınmazların Bildirilmesi

Madde 43-Derneğin edindiği taşınmazlar tapuya tescilinden itibaren otuz gün içinde (Dernekler Yönetmeliği EK-26’da sunulan) Taşınmaz Mal Bildirimi’ni doldurmak suretiyle mülki idare amirliğine bildirilir.

Yurtdışından Yardım Alma Bildirimi

Madde 44- Dernek tarafından, yurtdışından yardım alınacak olması durumunda yardım alınmadan önce (Dernekler Yönetmeliği EK-4’te belirtilen) “Yurtdışından Yardım Alma Bildirimi” iki nüsha olarak doldurup mülki idare amirliğine bildirimde bulunurlar.

Bildirim formuna, yurt dışından yardım alınması hususunda alınmış yönetim kurulu kararı örneği, varsa bu konuda düzenlenen protokol, sözleşme ve benzeri

belgeler ile yardımın aktarıldığı hesaba ilişkin dekont, ekstra ve benzeri belgenin bir örneği de eklenir.

Nakdi yardımların bankalar aracılığıyla alınması ve kullanılmadan önce bildirim şartının yerine getirilmesi zorunludur.

Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Birlikte Yürütülen Ortak Projelerle İlgili Bildirim

Madde 45- Derneğin görev alanına ilişkin konularda kamu kurum ve kuruluşları ile yürüttüğü ortak projelerle ilgili olarak yapılan protokol ve projenin örneği (Dernekler Yönetmeliği EK-23’de gösterilen) “Proje Bildirimi”ne eklenerek, protokol tarihini izleyen bir ay içinde dernek merkezinin bulunduğu yerin valiliğine verilir.

Değişikliklerin Bildirilmesi

Madde 46-Derneğin yerleşim yerinde meydana gelen değişiklik (Dernekler Yönetmeliği EK-24’te belirtilen) “Yerleşim Yeri Değişiklik Bildirimi”; genel kurul toplantısı dışında dernek organlarında meydana gelen değişiklikler (Dernekler Yönetmeliği EK-25’te belirtilen) “Dernek Organlarındaki Değişiklik Bildirimi” doldurulmak suretiyle, değişikliği izleyen otuz gün içinde mülki idare amirliğine bildirilir.

Dernek tüzüğünde yapılan değişiklikler de tüzük değişikliğinin yapıldığı genel kurul toplantısını izleyen otuz gün içinde, genel kurul sonuç bildirimini ekinde mülki idare amirliğine bildirilir.

Derneğin İç Denetimi

Madde 47-Dernekte genel kurul, yönetim kurulu veya denetim kurulu tarafından iç denetim yapılabileceği gibi, bağımsız denetim kuruluşlarına da denetim yaptırılabilir. Genel kurul, yönetim kurulu veya bağımsız denetim kuruluşlarınca denetim yapılmış olması, denetim kurulunun yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Denetim kurulu tarafından en geç yılda bir defa derneğin denetimi gerçekleştirilir. Genel kurul veya Genel Merkez Yönetim Kurulu, gerek görülen hallerde denetim yapabilir veya bağımsız denetim kuruluşlarına denetim yaptırabilir.

Derneğin Borçlanma Usulleri

Madde 48-Dernek amacını gerçekleştirmek ve faaliyetlerini yürütebilmek için ihtiyaç duyulması halinde Genel Kurul tarafından verilen yetkiye dayanılarak yönetim kurulu kararı ile borçlanma yapabilir. Bu borçlanma kredili mal ve hizmet alımı konularında olabileceği gibi nakit olarak ta yapılabilir. Ancak bu borçlanma, derneğin gelir kaynakları ile karşılanamayacak miktarlarda ve derneğin ödeme güçlüğüne düşürecek nitelikte yapılamaz.

Tüzüğün Ne Şekilde Değiştirileceği

Madde 49-Tüzük değişikliği genel kurul kararı ile yapılabilir.

Genel kurulda tüzük değişikliği yapılabilmesi için genel kurula katılma ve oy kullanma hakkı bulunan üyelerin 2/3 çoğunluğu aranır. Çoğunluğun sağlanamaması sebebiyle toplantının ertelenmesi durumunda ikinci toplantıda çoğunluk aranmaz. Ancak, bu toplantıya katılan üye sayısı, yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katından az olamaz.

Tüzük değişikliği için gerekli olan karar çoğunluğu toplantıya katılan ve oy kullanma hakkı bulunan üyelerin oylarının 2/3'ü'dür. Genel kurulda tüzük değişikliği oylaması açık yapılır.

Derneğin Feshi ve Mal Varlığının Tasfiye Şekli

Madde 50-Genel kurul, her zaman derneğin feshine karar verebilir.

Genel kurulda fesih konusunun görüşülebilmesi için genel kurula katılma ve oy kullanma hakkı bulunan üyelerin 2/3 çoğunluğu aranır. Çoğunluğun sağlanamaması sebebiyle toplantının ertelenmesi durumunda ikinci toplantıda çoğunluk aranmaz. Ancak, bu toplantıya katılan üye sayısı, yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katından az olamaz.

Fesih kararının alınabilmesi için gerekli olan karar çoğunluğu toplantıya katılan ve oy kullanma hakkı bulunan üyelerin oylarının 2/3'ü'dür. Genel kurulda fesih kararı oylaması açık yapılır.

Tasfiye İşlemleri

Madde 51-Genel kurulca fesih kararı verildiğinde, derneğin para, mal ve haklarının tasfiyesi son yönetim kurulu üyelerinden oluşan tasfiye kurulunca yapılır. Bu işlemlere, feshine ilişkin genel kurul kararının alındığı veya kendiliğinden sona erme halinin kesinleştiği tarihten itibaren başlanır. Tasfiye süresi içinde bütün işlemlerde dernek adına "Tasfiye Halinde Kütahya İinden Yetişenler Derneği" ibaresi kullanılır.

Tasfiye kurulu, mevzuata uygun olarak derneğin para, mal ve haklarının tasfiyesi işlemlerini baştan sonuna kadar tamamlamakla görevli ve yetkilidir. Bu kurul, önce derneğin hesaplarını inceler. İnceleme esnasında derneğe ait defterler, alındı belgeleri, harcama belgeleri, tapu ve banka kayıtları ile diğer belgelerinin tespiti yapılarak varlık ve yükümlülükleri bir tutanağa bağlanır. Tasfiye işlemleri sırasında derneğin alacaklılarına çağrıda bulunulur ve varsa malları paraya çevrilerek alacaklılara ödenir. Derneğin alacaklı olması durumunda alacaklar tahsil edilir. Alacakların tahsil edilmesi ve borçların ödenmesinden sonra kalan tüm para, mal ve hakları, Kütahya Sosyal Yardım ve Kültür Vakfına devredilir.

Tasfiyeye ilişkin tüm işlemler tasfiye tutanağında gösterilir ve tasfiye işlemleri, mülki idare amirliklerince haklı bir nedene dayanılarak verilen ek süreler hariç üç ay içinde tamamlanır.

Derneğin para, mal ve haklarının tasfiye ve intikal işlemlerinin tamamlanmasını müteakip tasfiye kurulu tarafından durumun yedi gün içinde bir yazı ile dernek merkezinin bulunduğu yerin mülki idare amirliğine bildirilmesi ve bu yazıya tasfiye tutanağının da eklenmesi zorunludur.

Derneğin defter ve belgelerini tasfiye kurulu sıfatıyla son yönetim kurulu üyeleri saklamakla görevlidir. Bu görev, bir yönetim kurulu üyesine de verilebilir. Bu defter ve belgelerin saklanma süresi beş yıldır.

Hüküm Eksikliği

Madde 52-Bu tüzükte belirtilmemiş hususlarda Dernekler Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve bu kanunlara atfen çıkartılmış olan Dernekler Yönetmeliği ve ilgili diğer mevzuatın dernekler hakkındaki hükümleri uygulanır.

Bu tüzük 52 (Elliiki) maddeden ibarettir.

Süleyman ÇANKAYA – Genel Başkan
Mehmet EMLEK – Gen. Başk. Yrd.
M.Kasım KURAL – Gen. Sekreter
Sabit ÖZPAÇACI – Gen. Huhasip
Hesna GÖKER – Üye
A.İlhami ÖZATAĞ – Üye
Mehmet TEKİN – Üye
Mehmet ÇETİN – Üye
Hamdi CURA – Üye

Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler

Adı soyadı: Murat KARACA

Doğum tarihi: 01/07/1981

Doğum yeri: Kütahya

Adres: Cemalettin Mah./Kıbrıs Cad./Tahıl Apt. 7-7/KÜTAHYA-MERKEZ

E-Posta: murat_.karaca43@hotmail.com

Öğrenim Durumu:

2016-2018 Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi (YL) (Tezsiz)

2015-Halen Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi (YL)

İş Deneyimi:

2017-Halen Bahçeşehir Koleji Kütahya Kampüsü Kurucu Temsilcisi